163
A
3.
BIB NAZ.NAPOLI

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
163
A
3
NAPOLI

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS

E SOCIETATE IESV

ELENCHVS THERIACÆ VINCENTII LENIS.

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

PARISIIS,

Apud { SEBASTIANVM CRAMOISY, Regis & Reginæ Regentis Architypographum: ET GABRIELEM CRAMOISY. } viâ Iacobæâ, ſub Ciconiis

M. DC. XLVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

AD ERVDITVM, ET CATHOLICVM LECTOREM

PRÆFATIO.

QVÆ ſub *Vincentij Lenis ſuppoſititio nomine* Theriaca *nuper in lucem prodiit, ad eam ariolo, & coniectore nihil opus fuit, vti nobis de vero ac germano illius auctore conſtaret. Nam etſi latere vtcumque velle præ ſe tulit; non tamen ita diſſimulare potuit, quin facilè deprehenderetur fabuloſi illius apud Arioſtum herois Rodomondi pæne cognominis Doctor. Vſque adeò geminus ille fetus eſt aliis ab eodem editis, quæ tum argumento ipſo, tum tractandi genere, ac ſtilo, carnificinam hominum redolent. Nec cruentam modò lanienam &* anatomen *: ſed, quod deterius eſt multo, abhorrentem ab Romana, & catholica fidei integritate doctrinam. Cuius aliud agenti haud obſcurum indicium excidit hoc ipſo, quod ſe Arauſicanum inſcripſit. Vt non tam occultandæ patriæ cauſſa ſibi hoc præcipuè nomen aſſumpſiſſe videri poſſit, quam eius, cui eſt addictus, teſtificandæ religionis, ac ſectæ; quæ in Arauſicana vrbe principatum hodiè tenens, eadem cum Armacano Batauo de Libero arbitrio, & Chriſti gratia decreta profitetur. Quorum quidem patrocinium Vincentiana illa* Theriaca *ſuſcepit: ſed euentu adeò non ſecundo, vti nullus eam, vel partium earumdem, ſine ſtomacho, & contemptu*

legerit in Galliis, nullus dignam reſponſione iudicarit. Nam cùm infeliciter & iratis omnibus Gratiis eſt concepta; tum noui nihil admodùm ad cauſſam contulit, quod momenti ſit vllius: quódque ex antiſtite dogmatis illius non pæne verbatim depromptum fuerit; & in eo confutando, iam à nobis profligatum & euerſum.

Sed quoniam talium hæc eſt hominum indoles, vt eadem leuiter commutata, & interpolata, tanquam Siſyphi φάρμακα, ſæpius ingerãt, & inculcent, atque ab ignaris, vel incurioſis lectoribus, hoc eſt maiori eorum parte, quibus conſulere oportet, deſperatæ ac perditæ cauſſæ confeſſio, ſilentium haberi ſolet; ceſſimus amicorum conſilio, & hortationi hactenus, vt & breuiter, & ad ea ſolùm capita glorioſo illi reſponderemus, quæ ad nos præcipuè pertinent: quæ autem in Ricardum Doctorem, quem in eâdem lucubratione eſt aggreſſus, priuatim conueniunt, ea prætermitterem, & illi integra reſeruarem, quo melior eſſe cauſſæ ſuæ patronus nemo poteſt.

Igitur quæ in Vincentii Theriaca, *quatenus ad me ſpectat, animaduerti, ea quantum potero, in pauciſſima contraham, ſine vllo apparatu ſermonis, & ornatu: ne hoc mihi iracundus homo ſuccenſeat, quod de priori Opere noſtro ſtomachatus eſt, nimium me in ſcribendo elegantem Latinè fuiſſe.*

Sed percommodè ſane accidit, vt in iſtam Latinitatis, & elegantiæ mentionem ſermo noſter incurreret. Hinc enim vt Vincentii criminatio, ſic huius caſtigatio noſtra procedet.

INDEX CAPITVM.

CAPVT I. INSCITA *de Latinitate Vincentij expoſtulatio.* pag. 1.

II. *Controuerſia ſtatus. 2. Vincentij præuaricatio, & dogmatis proditio: dum repudiatam à magiſtro ſuo Peripateticam Philoſophiam ad liberi arbitrij doctrinam adhibet.* 5

III. *Liberi arbitrij ratio conſtituta ex Peripateticæ philoſophia decretis à S. Thoma, præſertim explicatis in Summa Theologica. Præcipuè notanda capita quinque de libertate hominis ex eodem.* 8

IV. 1. *Eadem ratio liberæ voluntatis ex Ariſtotele probatur, tum Nemeſio, Ioanne Damaſceno.* 2. *Pelagianos rectè de illa ſentientes probauit Auguſtinus.* 4. *Suffragatur & communi doctrina Michaël Baius.* 12

V. 1. *Fucus Vincentij theriacopolæ in libertatis vocabulo.* 2. *Huius vocis ambigua ratio, ac vera libertatis proprietas expoſita.* 3. *Liberi arbitrij vocabulum ad euitandam calumniam vſurpandum, cuius notæ aliquot ex S. Thoma præſcriptæ.* 4. *Meritum non aliunde oriri, quàm ex vſu liberi arbitrij.* 5. *Itémque laudem, & vituperium.* 17

VI. 1. *Vincentiana de libertate contra ſuperiorem S. Thomæ doctrinam diſputatio.* 2. *Eiuſdem falſa interpretatio S. Thomæ.* 3. *Refellitur ex eodem S. Thoma.* 4. *De libero arbitrio tota eſt quæſtio, non de voluntate. In illo vera, & formalis eſt libertas, non in quauis motione voluntatis: quod vberiùs declaratur.* 5. *Quomodo in aliis voluntatis actionibus virtute contineatur libera electio.* 22

VII. 1. *Liberi arbitrij eſſentia perperam ab Vincentio definita.* 2. *Quæ refutatur. Imperium in quo ſitum ſit.* 3. *Quomodo voluntas mouere ſe dicitur.* 4. *Voluntatem ſibi non imperare propriè.* 28

VIII. 1. *Abſurda conſectaria Vincentianæ doctrinæ.* 2. *Ex ea ſequi voluntatis actionem omnem eſſe liberam, etiam in amentibus & paruulis.* 32

IX. 1. *De neceßitate opinio S. Thomæ. 2. Huic contrariam tuetur Vincentius, qui omnem neceßitatem arbitrio libero aduerſam vocat coactionem; adeóque duplicem conſtituit, ſed perplexè, & obſcurè. 3. Diluitur Vincentianæ ſententiæ cauillatio. 5. Malè ab eo neceßitas cogens explicatur. 6. Et refellitur ex iiſdem, quos citat, auctoribus.* 35

X. 1. *Inſignis Vincentij error in quodam S. Thomæ loco vſurpando. 2. Qui quidem exponitur. 3. Et oſtenditur nihil ad cauſſam Vincentij pertinere. 4. Cuiuſmodi neceßitatis genera ibidem declarentur.* 41

XI. 1. *Quid inter brutorum appetitum, & hominis libertatem interſit. 2. Quod ex S. Thoma declaratur. 3. Tum illuſtratur ex Hierocle Pythagoreo. 4. Quid diſtet ab eodem appetitu brutorum, hominis voluntas non liberè agens, ſed neceſſariò.* 48

XII. 1. *Vincentij æſtus in explicando diſcrimine neceßitatis, qua bruta feruntur, & paruulorum, aut amentium. 2. Fruſtra ex imperatrice vi voluntatis ab illo peti, quæ nulla circa neceſſaria ſit. 3. Pecudum, maximéque aſinorum petitum ab Vincentio teſtimonium eluditur. 5. Ludicrum eiuſdem ἀπόρημα.* 52

XIII. 1. *Cyrillus Hieroſolymitanus perperam appellatus à Vincentio. 2. Ouis exemplo libertatis ac meriti rationem explicat. Et ludicra Vincentij opinio de brutorum appetitu. 3. Qui circa finem vltimum clarè cognitum liberè ferri voluntatem, falsò putat, & laudem etiam inde promereri. 4. Sed in laudis ambigua ſignificatione cauillatur.* 57

XIV. *Ex Vincentij opinione ſequi Spiritum ſanctum produci à Deo liberè, & ex arbitrio libero. Ex quo horrendæ blaſphemiæ ſequuntur.* 60

XV. 1. *Vincentium fruſtrà Patrum teſtimonia cumulaſſe ad opinionis ſuæ faciendam fidem. Ex iis nihil ab illo effici. 2. Voluntarium ſæpe pro libero ab auctoribus vſurpari, & voluntatem pro libero arbitrio. 3. Vincentium libertatem ita deſcribere, vt non cuicumque voluntatis actioni, ſed ei, quæ eſt liberi arbitrij propria, tantummodò conueniat. 4. Eiuſdem deſultoria leuitas, qui aliàs liberum arbitrium cum*

ſimplici voluntate confundit, aliàs ſeparat. Quæſtionem hîc eſſe de ſolo arbitrio libero. 5. Quomodo pacificari controuerſia iſta debeat. 64

XVI. 1. *Ridicula Vincentij iactantia. Voluntarium, & ſpontaneum ſæpe pro libero ſumitur. Damaſceni locus ab eodem contra ſe productus. 2. Quo liberi arbitrij propria ratio continetur.* 69

XVII. 1. *Vincentij falſa definitio libertatis. 2. nata ex inſcitia Latinæ vocis* imperij. 3. *Eiuſdem de actu reflexo voluntatis fabula.* 71

XVIII. 1. *Ariſtotelis locus perperam intellectus, & expoſitus à Vincentio. 2. Nec non Damaſceni. Cui laus propriè conueniat.* 74

XIX. 1. *Quæſtio ab Vincentio commota, vtrum voluntas quo ſe inſtanti mouet, duplex iudicium propoſitum habeat. 2. Reſpondetur re vnicum, virtute eſſe duplex: quoniam* eligibile *eſt quod offertur voluntati, adeóque vtile, & contingens, nôn neceſſarium. 3. De indifferentia voluntatis: in qua fruſtra conflictatur Vincentius.* 76

XX. 1. *De locis Scripturæ, quibus liberi arbitrij deſcriptio continetur. 2. Vincentij ſtrophæ in eo loco, qui eſt Geneſ. quarto. 3. Nec non in altero, Eccleſiaſtici decimo-quinto. 4. Cuius falſa interpretatio refellitur, qua teſtimonium illud, & alia ſimilia refert ad ſtatum innocentiæ. 5. Quod ex ipſa orationis ſerie redarguitur. 6. Tum ex Veterum conſenſu.* 78

XXI. 1. *Colligitur ex ſuperiori diſputatione, eſſentialem libertatem poſitam eſſe in indifferentia, ſiue poteſtate vtriuſque. 2. Quod ex variis illius deſcriptionibus, & vocabulis, quibus Patres liberum arbitrium exprimunt, oſtenditur. 3. Tum ex Scriptura.* 86

XXII. 1. *Expenditur Auguſtini locus ex libro de Correptione, & gratia ab Armacanis obiici ſolitus, in quo de auxilio ſine quo non, & quo agimus, differit. 2. De ſola perſeuerantiæ gratia ibi Auguſtinum loqui. 3. Qualis ea fuerit Adamo conceſſa. 4. Cuiuſmodi ſit ea, quæ per Chriſtum conceditur.* 89

XXIII. 1. *Pergitur in illuſtrando loco illo S. Auguſtini. 2. Non pertinere ad quamcumque Chriſti gratiam. 3. Qui differat*

Chriſti gratia ab ea, quæ data eſt Adamo: ac primùm exponitur cuiuſmodi hæc fuerit; tum qualis Chriſti meritis parta. 95

XXIV. *Errata Vincentij deinceps collecta per ſaturam. 1. Poſſibilitatis gratiam negat eſſe gratiam Chriſti, idque ipſum refellitur. 2. Eiuſdem mendax calumnia de Molina, Leſſio. 3. Et de Petauio.* 99

XXV. *1. Vincentij error, & falſa interpretatio loci cuiuſdam Auguſtini de Correptione & gratia, & aliorum; in quibus de* auxilio ſine quo non, & quo *agitur; tum de* poſſibilitate. *2. Poſſibilitatem recta agendi, gratiam eſſe, negat Vincentius: idque refellitur. 3. Idem gratiam primi hominis naturalitatis aliquid habuiſſe dicit. 4. Quod in Michaële Baio damnatur.* 102

XXVI. *Falſa argumentatio Vincentij diluitur, quam contra Catholicos inſtruit, de gratia Adamo data, & Chriſti meritis parta.* 106

XXVII. *Non omne peccatum eſſe culpam, ac quid inter ambo hæc interſit: quod ex S. Thomæ, tum S. Auguſtini auctoritate comprobatur.* 109

XXVIII. *1. Vincentij & Armacanæ ſectæ falſa opinio; in eo etiam, quod neceſſe eſt, & vitari non poteſt, adultos homines eſſe culpabiles. 2. De gratia ſufficiente, quæ aliquot Auguſtini teſtimoniis adſtruitur.* 112

XXIX. *Epilogus, in quo querelæ Vincentij Lenis occurritur de aſperitate Petauiani ſtili.* 116

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS, E SOCIETATE IESV

ELENCHVS THERIACÆ VINCENTII LENIS.

Capvt I.

Inſcita de Latinitate Vincentij expoſtulatio.

I. IN ipſo libri aditu graue Petauio crimen obiicitur, Latini ſermonis elegantia. Meritò id quidem. Nam nullum Operi tam illepido magis congruebat exordium, quàm querela de nitore orationis & munditia. Quid facias? Sic à pueris inſueuêre litterati homines in Gallia. Tu verò, Vincenti, ridiculus es, qui quam tibi perſonam impoſueras Arauſicani, id eſt apud nos nati, & educati hominis, tam malè geſſiſti. Nam ex ſtilo te tuo,

ὥσπερ ἐκ βοςρύχων, ſtatim peregrinum prodidiſti. Adeo eſt non inconcinnus modò, ſed odioſus etiam, ac *perunctius nautea*. Sed quam accuſandi rationem præ ſe ferat, tamen intereſt ſcire. *Ita à M. Tullij ore pendet Petauius*, inquit, *vt mutus eſſe malit, quàm quidquam quod ille non præiuit eloqui*. Etſi hoc non magnum peccatum foret: tamen eſt falſum. Tu verò vel neutrum vnquam, vel alterutrum non legiſti. Dic mihi, vidiſti apud Tullium *Trinitatis* nomen, aut *Incarnationis*, aut *eſſentiæ*: *perſonalis proprietatis*: *attributorum Dei*? *Relatiuam* item *proprietatem* dixit aliquando Cicero, vel *ſubſiſtentem in tribus perſonis Deum*, vel *Patrem, Filium & Spiritum ſanctum*? Atqui nec mutus eſſe voluit in tribus tomis dogmatum ſuorum Petauius; & hæc innumeráque dixit alia, quæ tu, ſcio, nunquam in Ciceronis libris inuenies. Quorſùm igitur attinebat tam inuerecunda hyperbole, niſi vt orationis ſordes qualicumque hoc ſchemate commendares?

II. SERMO eſt Petauij non malè Latinus; ſed non affectatus, nec curioſè perpolitus; nec ad Priſciani regulas, aut Ciceronis normam, vti nugaris, admodum exactus. Id ſi eſſet, pauciora quàm hactenus fecit, in lucem edidiſſet. Non enim tam facilè defungi ſolent, qui hanc ſibi ſeruitutem, immo tam cruciabilem ærumnam, vt hoc minimè Ciceronianum habeas, indixerunt. quos neceſſe eſt habitare in hoc ſtudio, & intentis in eam curam animis, identidem inſiſtere, vti voces ſingulas excutiant, & examinent; ne quid imprudentibus obrepat, vel minùs Latinum, vel, quod vitari vix poteſt, minimè Tullianum.

At enim adeò anxius eſt, & moroſus, vt religioni ducat, *eſſentiale* dicere: próque hac voce, Græcam magis adhibeat, *οὐσιώδες*. tum *exiſtentiam* defugiat, malit *extantiam*: pro *mediis*, *præſidia*; pro *indeliberato*, *minimè deliberatum* vſurpat: *ingratiis* item pro *inuito*. Profectò, mi homo! nimiùm curioſus es, & abundas otio. Nam ſi eſſet quod ageres, ad minuta iſta, & exilia non deſcende-

res. Quid quod in illis notandis non minùs Theologiæ te rudem, quàm Grammaticæ demonſtras? Οὐσιώδης apud Græcos latiùs patet, quàm apud Latinos, *eſſentiale*. Obſeruauit hoc Petauius in [a] ſeptimo libro de Trinitate. a Cap. 6. 7 Nam illi οὐσιώδης id appellant, quod non ex eſſentiâ, non tamen ex accidente conuenit. Sic perſonalis proprietas in Deo non eſt *eſſentialis*; eſt tamen οὐσιώδης, quod *ſubſtantiuum* appellare poſſis. Sic [b] Iſidorus Peluſiota quod b Lib. 4. epiſt. 166. Apoſtolus ſcribit, in Chriſto *habitare omnem plenitudinem diuinitatis* σωματικῶς, id eſt *corporaliter*, idem eſſe putat, atque οὐσιωδῶς, quod nõ tam commodè vertas *eſſentialiter*, quàm *ſubſtantiuè*, vt intelligatur diuinitas in Chriſto non ſecundùm accidens, ac tranſeuntem ἐνέργειαν, vt in Prophetis, reſediſſe, ſed ſecundùm ſubſtantiam, id eſt ὑπόστασιν.

III. DE extantia quod tu vellicas, inſcitè facis. Negas *extantiam* aliud eſſe, quàm quod eminet, vt in vitibus, capita; idque ex Columella tranſtuliſſe Petauium ad rei ſignificandam exiſtentiam aſſeris: hoc eſt ὑπαρξιν, cùm ὑπεροχὴν potiùs deſignet.

Si tu aliunde, quàm ex Calepino, proprietatem iſtius vocabuli didiciſſes, non te adeò deridendum præberes. Nunc quoniam hactenus in Calepino reperiſti, putaſti ſatis cauſæ te habere ad obtrectandum Petauio.

Atqui [c] auctorem ille nominarat Vigilium, diſertum c Tom. 2. Dog. theol. lib. 4 c. 1. & eruditum Theologum; qui *extantiam* pro eo ſumpſit, quod *exiſtentiam* vulgò nuncupant. [d] Sic enim in primo d Vigil. lib. 1. To 4. Bib. PP. col. 495. B. aduerſus Eutychen. *Quia ſecundùm iſtos, qui vnam tantummodo contendunt eſſe naturam; aut Verbi mutata eſt in carnem, vt fieret vna; aut carnis in Verbo conſumpta eſt, vt extantiam ſui per ſui abolitionem amittens, omninò eſſe non poſſit.* Quinetiam Hilarius Nicænum Symbolum Latinè vertens in libro de Synodis, quod Græcè ita conceptum eſt; τοὺς δὲ λέγοντας, &c. ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ſic reddidit; *Eos autem qui dicunt, quòd de non extantibus factus eſt*, τὰ ὄντα, quod eſt *exiſtentia*, Latinè maluit

a Lib. 2 c. 9. b Lib. 1. hiſt. cap. 6. *extantia* dicere : vt & Epiphanius Scholaſticus[a] in Tripartita hiſtoria, pro quo [b] Ruffinus *ex non ſubſtantibus* in hiſtoria ſua poſuit. Eat nunc Vincentius, & ingenuum, ſi quem habet, ruborem à fronte contineat. Sanè *exiſtentiæ* nomen Latinum non eſt, &, vt ſit, non magis rei ὕπαρξιν quàm *extantiam*, ſignificare debet. Eſt enim *exiſtere*, perinde vt *extare*, apud Latinos auctores, idem atque *emergere*, & *eminere*, vel *exoriri* : ſed cum motu aliquo; quod *extandi* vox non aſſignificat, vt eruditi Grammatici notarunt. Latinè tamen *extantiam* pro ὑπάρξει meliùs dixeris, quàm *exiſtentiam*. Hanc enim non *abſtractum*, vt vocant, ſed *concretum* eſſe nomen antiquiores exiſtimarunt Theologi, idémque ac
c Cap. 4. *perſonam* eſſe, vel *ſubſiſtentiam*; vt in [c] quarto de Trinitate obſeruatum eſt à nobis. Quare meliùs, vt iam dixi, præeuntem ſecutus Vigilium, *extantiam* appellaui, etſi promiſcuè ſæpiùs *exiſtentiam* vſurpaui, pro eo quod ὕπαρξιν Græci vocant, quod tu homo Græcò valde doctus ὑπαρχὴν nominaſti : nec Vocabularium tuum antè conſuluiſti, ex quo ſcire poſſes, ὑπαρχὴν *initium*, & *ortum* rei ſignificare, non *exiſtentiam*.

IV. NON minùs abſurdè de vocabulo *ingratiis* negotium facit, & eam accuſationem elegantiarum pater expromit his verbis; quæ hîc operæpretium ſit le-
d Vincent. lib. 1. p. 3. gere. [d] *Sed hoc perbellum eſt*, ait, *quod cùm Ciceronem aduerbio, ingratiis obſcuro, detritóque, & à piſtrino Plauti farinulento, ſemel vſum comperiſſet, mox identidem lectori ſuo ingerere, & hac luculenta face, liberi arbitrij noctem illuminare non ceſſauerit.* Quænam hæc ſunt, obſecro, portenta verborum? aut quid mirabilius hoc homine, qui ex *obſcuro, detrito ac farinulento neſcio quo laternam facit ad illuminandam noctem liberi arbitrij*? Apage te cum *farinulenta* tua *face*, illuminator liberi arbitrij. *Ingratiis* pro eo quod eſt *inuitè*, dixit non ſemel Plautus. Dixit & M. Tullius *ingratis*, quod idem eſt atque *ingratiis*. Terentius item in Eunucho,

Opus faciam, vt defatiger vſque, ingratiis vt dormiam. Non te adeò deſipere arbitror, vt tantis Latinitatis auctoribus qualecunque tuum iudicium audeas opponere.

CAPVT II.

Controuerſiæ ſtatus. 2. Vincentii præuaricatio, & dogmatis proditio: dum repudiatam à magiſtro ſuo Peripateticam Philoſophiam ad liberi arbitrii doctrinam adhibet.

1. AB hac grammatica velitatione Vincentij, ad præcipuam tranſeamus operis, & certaminis materiam, de qua duobus libris diſputauit. Quorum antequam ſingillatim errata perſequor, generalis hæc animaduertenda eſt, & per vniuerſum corpus pertinens labes ludicræ cauillationis, ac ſophiſticæ. Nam & quæſtionis in reſpondendo ſtatum inuertit: & quæ à Petauio, quod etiam pro ſe Ricardus opponet, propoſita erant argumenta contra noui dogmatis auctorem, diſſimulando præteriit: tum verò in ſuſcepta cauſa, & magiſtri defenſione præuaricatus eſt.

De libero hominis arbitrio, eiúſque naturâ, & aduerſariâ neceſſitate, tota fuit Petauij, & Ricardi cum Armacano contentio. Hanc ipſam titulo libri ſui, & inſcriptione profeſſus erat Vincentius. At idem, vbi ad rem ventum eſt, de propria liberi arbitrij notione, quam ex antiquis Philoſophis, ac Theologis informaueram, perpauca dixit, nec illa χαλεπά: in *libertatis* verò, & *voluntatis*, ac *voluntarij*, & ceteris eiuſdemmodi vocibus, quæ ambiguè, & ὁμωνύμως vſurpantur bonam partem orationis inſumpſit. Dicam de hac fraude, ac tergiuerſa-

tione poſteà. Nam de præuaricatione priùs agi neceſſe eſt: quòd ex ea multum præſidij, ac lucis inſequens noſtra diſputatio capiat.

II. NOVÆ artifex ſectæ, contra quam ſcripſeram, vt formulam liberi arbitrij conſtitueret, ſummouendos edixit ab hac conſultatione Peripateticos, & Pelagianos; quòd amborum ſententia ab Catholica fide ex æquo diſcreparet. Edicti verba ſunt eiuſmodi: [a] *Nihil magis in hoc argumento de libero arbitrio ſuſpectum eſſe debet, quàm Ariſtotelica illa Philoſophia, cuius ſolius armis inſtructi Iulianus, & Pelagius libertatem humani arbitrij defenderunt.* Et, *Deſinat hic obſtrepere Ariſtotelica Philoſophia, quæ in iſta cauſſa cum Pelagio, atque Iuliano plenis buccis eam crepante damnata eſt.*

a To. 3. lib. 3. Præf. p. 256.

Armacanum argueram iniqui, & contra rationem promulgati illius decreti. quippe, ſepoſitâ ope ac neceſſitate gratiæ, quam diuinare non potuit Ariſtoteles, Pelagius verò nefariè ſuſtulit: non malè de libero arbitrio ambos exiſtimaſſe, ſi ſola illius natura ſpectetur. Nam quod ad Ariſtotelem attinet, haud aliter conceptam ab eo docui liberi arbitrij definitionem, quàm ab Chriſtianis poſteà Theologis, Nemeſio, Maximo martyre, Anaſtaſio, Ioanne Damaſceno, ac præ ceteris S. Thoma: quos omnes oſtendi de illius natura differentes, eam ſumptis ex Ariſtotele partim verbis, partim ſententiis explicaſſe.

III. AT [b] Vincentius contra magiſtri ſui, & antiſtitis edictum ſtatim initio profeſſus eſt, de libero arbitrio idem ſe penitus cum Ariſtotele, ac Peripatetica philoſophia ſentire, falsóque ſibi exprobraſſe Petauium, ac Ricardum, quòd illis auſcultare nolit. Sic in [c] libri primi præfatione gloriatur, ſe aduerſus ambos illos *philoſophiam verè Peripateticam replantaſſe: factóque ipſo oſtendiſſe, quàm vanum ſit iſtud, quod à Petauio, & Ricardo ſibi opponitur: Ariſtotelem audire nolunt. In re enim tota naturæ, & ipſa liberi arbitrij, ac humanæ libertatis notione*

b Præfat. lib. 1. p. 1. & 4.

c Vinc. in Præf. pag. 4.

attentè audimus, & aliquanto quàm ipſi profundiùs Dei luce & duce penetrauimus.

Et in Præfatione ſecundi libri, eâdem iactantia prædicat, *ſe ex veteris Peripateticæ, & ſanctorum Patrum philoſophiæ ſtructura, quam libro primo,* inquit, *Dei ope reſtituimus, totam Petauij, & Ricardi de libero arbitrio doctrinam* ſubruiſſe. Qui ſe igitur Peripateticam philoſophiam *replantaſſe*; & *in liberi arbitrij, ac humanæ libertatis notione* conſectanda profundiùs quouis alio *Dei luce, ac duce penetraſſe* dicit: qui eandem illam reſtituiſſe ſe *veterem, ac Peripateticam philoſophiam* affirmat, eam vtique ſuſpectam non habet, nec tanquam Catholicæ aduerſam fidei, cum Pelagiano errore damnatam iudicat: ſed Iprenſē potiùs doctorem, & magiſtrum ſuum in ſuſpicionem vocat hæreſis; immo apertè condemnat, quòd Peripateticam, hoc eſt, vt Vincentius ipſemet interpretatur, *ſanctorum Patrum philoſophiam*, ſtilo ſuo ac decreto notauit. Cuius ergo grauitatis, & prudentiæ eſt, eidem in ea cauſſa patrocinari, ob quam iure ipſum damnandum arbitretur? Nonne quod illius errori contradicit, hoc Petauio monitori, ac pudori ſuo, conſcientiæque debet: quod auctorem erroris, ob hunc ipſum laudat, ac tuetur, cauillātis eſt minimè ludicrâ in re, neq; ſeriò reſipiſcētis? Deſinat itaque *replantator* iſte reſtitutam à ſe iactare veterem, ac veram philoſophiam; nec ſe *Dei luce, ac duce profundiùs penetraſſe* dicat (ſic enim hominem iſtum Latinè loqui delectat, quod nemo prorſus intelligit.) Non eſt profectò non eſt [a], *deſurſum deſcendens ſapientia illa* tam inſulſa, & tumultuoſa: *ſed terrena & animalis. Vbi enim zelus, & contentio: ibi inconſtantia, & omne opus prauum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primùm quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens.* a Iac. 3. 15.

Talis non eſt Vincentiana: ſed pugnax & litigioſa, nec minus ipſa ſecum, quàm cum ſana fide, & Catholica veritate pugnans. quod deinceps probare pergam.

CAPVT III.

Liberi arbitrii ratio conſtituta ex Peripatetica philoſophia decretis à S. Thoma præſertim explicatis in ſumma Theologica. Pracipuè notanda capita quinque de libertate hominis ex eodem.

I. ERGO, vti proximè ſuprà loquentem Vincentium audiuimus, proba eſt, & Chriſtianæ regulæ conſentanea liberi arbitrij definitio, quam vetus Peripateticorum diſciplina conſtituit. Hac vna confeſſione, quā ex ore falſiloquo vis veritatis expreſſit, confecta res eſt, & omnis hæc ſublata controuerſia. Nihil enim cauſari iam poteſt Vincentius, quin & verum ſit, quod de libero arbitrio ſcripſi, & falſum quod Armacanus, & tota iſta, cuius idem ſuffragator eſt Lenis, ſecta defendit.

Hoc vt penitùs conſtet, inquirendum, opinor, eſt, quæ ſit Peripateticæ illius philoſophiæ de libero arbitrio humanæ voluntatis opinio. Cùm autem Peripatetica doctrina non alia ſit, quàm quæ ab Ariſtotele tradita, & Ariſtotelicis libris comprehenſa, vulgaráque legitur; non longiùs abeundum nobis eſt. Sed cuiuſmodi in illis libris inuenitur, pro vera, & Peripatetica erit habenda liberi arbitrij ratio. Sed ne quis de Ariſtoteleæ orationis obſcuritate, & ambiguitate præſcribens, latebram calumniandi ſibi aliquam ſtatuat: nihil eſt conſultius, quàm vt interpretes adhibeantur Ariſtoteleæ mentis, & philoſophiæ, veteres & eruditi Theologi, quorum auctoritatem illi ipſi, quos contra contendimus, ſanctiſſimam habere ſe profitentur. Tales ſunt, quos in libris de libero arbitrio nominatim percenſui; quorúmque ſententias accuratè

accuratè deſcripſi, Græci, ac Latini Patres. Sed ne longum faciam, duos hoc loco, tréſve ſeligam, Nemeſium, & qui huius pleraque verba tranſcripſit, Ioannem Damaſcenum; ac S. Thomam Aquinatem. Immo in huius referenda ſententia, priores complectar duos: quandoquidem quidquid ille de liberi arbitrij natura, & eſſentia docuit, nihil niſi doctrina eſt iſtorum Latinè tranſlata de Græco.

II. Et quoniam πολυγράφος, & μυριόβιβλος ille Doctor pluribus in libris de arbitrio libero commentatus eſt; in quibus ſi non pugnantia, certè diuerſa, & ἐναντιοφανῆ aliqua dixiſſe viſus eſt: adhibenda primùm nobis opera eſt, vt de mente, ac iudicio ipſius nobis liquidò conſtet. Id autem non aliunde certiùs colligitur, quam ex Opere illo, quod vt omnium, quæ ab eo ſunt elucubrata, poſtremum eſt, ita præſtātiſſimum habetur; quæ eſt Theologiæ Summa. Hinc ergo petenda nobis eſt germana S. Thomę de arbitrio libero hominis opinio, potiùs quàm ex aliis, quæ non tam maturus ætate, nec adeo vſu, doctrináque perpolitus in lucem edidit. In prima itaque parte Summæ iſtius [a] liberum arbitrium imprimis à voluntate diſtinguit: [b] non quòd duplex potentia ſit. Eſt enim vna & eadem; ſed ratione, ac functione diuerſa. Nam [c] voluntas propriè circa finem operata eſt: liberum verò arbitrium circa *media*. Quippe [d] *proprium liberi arbitrij eſt electio* (ait idem Sanctus Thomas.) *Ex hoc enim liberi arbitrij eſſe dicimur, quòd poſſumus vnum recipere alio recuſato.* ET IDEO NATVRAM LIBERI ARBITRII EX ELECTIONE CONSIDERARE OPORTET. Atqui electio propriè *eſt eorum, quæ ſunt ad finem*, vt idem docet articulo quarto quæſtionis illius octogeſimæ tertiæ, vbi perinde duas eiuſdem voluntatis functiones eſſe ſcribit, ac ſunt in eâdem intelligendi potentiâ, duæ. Etenim intellectus duplicem habet actionem: vnã, quæ intelligentia propriè dicitur, & eſt ſimplex principiorum ſine ratiocinatione perceptio: alteram quæ ratiocinatio vocatur,

a In 1. Par. qu. 82. & 83.
b Quæſt. 83. art. 4.
c Ibid.
d Ibid. art. 3

& ex principiis concluſionem colligit. Sic eadem appetendi rationalis poteſtas vnam habet actionem, quæ voluntas dicitur, *ſiue ſimplex re appetitus*, hoc eſt finis: aliam, *quæ electio nominatur*, & eſt propria liberi arbitrij, quæ idcirco *vis electiua* nuncupatur, ea ſpectans quæ ad finem comparata, *media* dicuntur.

[a] In 1. Par. quæſt 82. art. 1.

III. Ad hæc propoſita ſibi [a] quæſtione hac, *vtrum voluntas aliquid ex neceſſitate appetat*; reſpondet, vltimum finem neceſſariò à voluntate appeti, quatenus voluntas dicitur, & quæ, vt paullo antè dixi, finem reſpicit; ſicut neceſſariò intellectus principiis aſſentitur: atque hoc *voluntarium* appellari, *quod* videlicet *eſt ſecundùm inclinationem volũtatis*, cui *violentum* opponitur. [b] Vt autem præter principia, ſunt *quædam propoſitiones contingentes*, quibus ratiocinando concluſis, non neceſſariò aſſentitur intellectus: Sic voluntati *quædam particularia bona* proponuntur, *quæ non habent neceſſariam connexionem ad beatitudinem: & huiuſmodi voluntas non de neceſſitate inhæret*: qualia ſunt *media* ad finem vtilia, circa quæ *liberum* verſatur *arbitrium*. At vltimum finem neceſſariò, & quidem *naturali neceſſitate* voluntas appetit: quatenus nimirum *clarè cognoſcitur*. Sic enim in articulo ſecundo, *Voluntas*, ait, *videntis Deum per eſſentiam, de neceſſitate inhæret Deo*. Hoc loco *neceſſitas* intelligitur non violenta, quæ voluntati, quà voluntas eſt, & vltimum finem ſpectat, opponitur: ſed naturalis, quæ cum eâdem voluntate, ſiue appetitu finis vltimi coniuncta, *libero arbitrio*, ſiue *vi electiuæ* contraria eſt. Hæc S. Thomas. Cuius & iſta ſunt notanda quinque.

[b] Ib. art. 2.

[c] Quæſt. 83. Art. 2.

IV. PRIMVM, [c] *Ea, ad quæ naturaliter inclinamur, non ſubeſſe libero arbitrio.*

Secundum, quoniam homo ex libertate ſua *dominus* actuum *ſuorum* dicitur; non hoc illi conuenire quatenus *voluntas* eſt, & finem vltimum reſpicit: verùm quatenus in deligendis *mediis* occupatur. Sic enim alibi [d] S. Thomas, *Ex hoc contingit, quòd homo eſt dominus ſui actus, quòd*

[d] In 1. 2. qu. 6. art. 2. ad 2.

habet deliberationem de ſuis actibus. Ex hoc enim quòd ratio deliberans ſe habet ad oppoſita, voluntas in vtrumque poteſt.

Tertium, [a] duplex eſſe voluntarium, perfectum, & imperfectum. Perfectè voluntarium, eſt quod ex perfecta finis cognitione ſequitur; *prout ſcilicet apprehenſo fine aliquis poteſt deliberans de fine, & de his, quæ ſunt ad finem, moueri in finem, vel non moueri.* Imperfectè voluntarium eſt, *quod cognitionem finis ſecundùm imperfectionem ſequitur: prout ſcilicet apprehendens finem non deliberat, ſed ſubitò mouetur in ipſum*, vt in brutis euenit. Ita perfectè voluntarium idem eſt ac liberum arbitrium, & circa *media* verſatur: quippe ex conſultatione, ſiue deliberatione oritur. [a] Ib. art. 2. in corp.

Quartum eſt, [b] *laudem, ac vituperium conſequi actum voluntarium ſecundùm perfectam voluntarij rationem, qualis non inuenitur in brutis.* ac proinde illis tantummodo conuenire, quæ ex libero fiunt arbitrio. [b] Ibid. ad 3.

Quintum, [c] & poſtremum eſt, quod voluntatis proprium dicitur, vt ſeſe moueat, non ei conuenire, quà voluntas eſt, & finem appetit, ſed quà *vis* eſt *electiua*, ſiue liberum arbitrium. Sic enim diſputat ſanctus Thomas: *Quemadmodum intellectus per hoc, quod cognoſcit principium, reducit ſeipſum de potentia in actum, quantum ad cognitionem concluſionum, & hoc modo mouet ſeipſum: ſimiliter voluntas per hoc quòd vult finem, mouet ſeipſam ad volendum ea, quæ ſunt ad finem.* Igitur voluntas ea ſola ratione mouere ſe dicitur, quòd in *mediorum* electione verſatur; non autem dum fertur in finem, quà finis eſt: quare proprium eſt voluntatis mouere ſe, quatenus liberum eſt arbitrium; non vt voluntas eſt. [c] S. Tho. in 1. 2. qu. 9. art. 3.

V. IDEM docet in ſecundæ partis prima parte, quæſtione duodecima, & decima-tertia; vbi voluntatis, quà eſt voluntas, actionem, quæ intentio dicitur, ferri ait in finem: eam verò, quæ voluntati conuenit, quâ liberum eſt arbitrium, & eſt electio, circa ea, quæ ſunt ad finem, hoc eſt media, verſari. [d] Hanc porro, *cùm ſit praacceptio* [d] in 1. 2. qu. 13. art. 2.

vnius reſpectu alterius, neceſſe eſt reſpectu plurium eſſe, quæ eligi poſſunt; & ideo in his, quæ ſunt penitus determinata ad vnum, electio locum non habet. [a] Poſt hæc, electioni, id eſt actioni propriæ liberi arbitrij, contrariam eſſe dicit neceſſitatem non cogentem, ſed ad vnum determinantem; eiuſmodi ſcilicet, qua voluntas eadem perfectum bonum, id eſt beatitudinem, expetit. Nam *ex neceſſitate beatitudinem homo vult: nec poteſt velle non eſſe beatus, aut miſer. Electio autem cùm non ſit de fine, ſed de iis, quæ ſunt ad finem, non eſt perfecti boni, quod eſt beatitudo, ſed aliorum particularium bonorum: & ideò homo non ex neceſſitate, ſed liberè eligit.* Hæc ſunt quæ de libero arbitrio in Summa Theologica, hoc eſt opere illius poſtremo, ac præſtantiſſimo, diſputantur à S. Thoma. Præter quæ alia ſunt non minùs ad rem noſtram pertinentia: ſed longum eſt omnia complecti: ac tum ea, quæ hîc omiſſa ſunt; tum illa ipſa, quæ carptim delibauimus, pleniùs illîc explicata legi poterunt.

[a] Art. 6. quæſtionis 13.

CAPVT IV.

1. Eadem ratio liberæ voluntatis ex Ariſtotele probatur, tum Nemeſio, Ioanne Damaſceno. 2. Pelagianos rectè de illa ſentientes probauit Auguſtinus. 4. Suffragatur & communi doctrinæ Michaël Baius.

I. QVÆ de liberi arbitrij natura ſuperiori collecta capite attulimus ex S. Thoma, ea ſunt ex Ioanne Damaſceno, & hoc antiquiore Nemeſio, quem ſub Gregorij Nyſſeni nomine citare conſueuerant, maiori ex parte deprompta: quorum omnium fundus, auctórque eſt Ariſtoteles. Cuius, vt & Damaſceni, nomen adſcripſit ad omnia ferè S. Thomas, quæ de libero arbi-

trio tradidit. Ex hoc itaque Peripateticæ philoſophiæ fonte hauſta ſunt illa, quæ de voluntate hominis libera Chriſtiana ſapientia decreuit, quæque nos capite illo antecedente, & in libris de arbitrio libero contra noui dogmatis licentiam expoſuimus. Sic enim [a] Ariſtoteles βούλησιν, id eſt *voluntatem*, quam propriè ſic appellari S. Thomas docuit, ab libero arbitrio diſtinctam, circa finem verſari dixit: [b] προαίρεσιν verò, ſiue electionem, quam liberum arbitrium vocat S. Thomas, circa ea, quæ ſunt ad finem, de quibus videlicet deliberari, & conſultari poteſt. Huiuſmodi autem neque definita, determinatáque eſſe debent, neque vniuſmodi, & neceſſaria: ſed contingentia, & in nobis, id eſt in noſtra poteſtate ſita; quorum videlicet arbitri, ac domini ſumus, vt ea, vel eorum contraria capeſſere; ac circa hæc agere, vel non agere pro voluntate poſſimus.

[a] Lib. 3. Eth. ad Nicom. cap. 6. & 7.

[b] Ib. c. 5. & 1. mag. mor. c. 18.

Eadem leges apud Nemeſium, capite XXXIII, ac ſequenti: & Maximum martyrem, necnon apud Ioannem Damaſcenum, libro ſecundo, capite XXII. quorum omnium ſententias, & verba ipſa deſcripſimus in libro primo de arbitrio libero, capite quinto.

II. In hac ipſa liberi arbitrij notione, ac natura definienda, cum Ariſtotele, catholicíſque philoſophis, ac Theologis; immo cum humani totius generis inſitis & natiuis ſenſibus conſenſêre Pelagiani; nec aliter, atque ipſi de illo ſtatuebant, ſentire ſe non ſemel profeſſus eſt Auguſtinus. Qui quidem aduerſus ſectæ illius principes Pelagium, & Iulianum diſputans; cùm inter ipſos conſtitutus hic eſſet quæſtionis ſtatus; vtrum homo liberi arbitrij ſui viribus, ſine adiutorio gratiæ Chriſti, bene aut malè agere prout libitum eſt poſſit; aſſerentibus hæreticis, ſolam ſibi vim liberi arbitrij ſufficere; eámque neceſſariam eſſe Dei gratiam; qui vt naturæ hominis, ita liberæ eiuſdem voluntatis eſt conditor; de libero arbitrio, cuiuſmodi ab illis agnoſcebatur, his inquam, de liberi arbitrij natura, & definitione, planè eſt aſſenſus

Auguſtinus: nec de ea re negotium iis fecit vllum. Sed de adiutorio gratiæ tantummodo contendit; affirmans eos in ambiguitate vocabuli vnius calumniari, ac fucum obiicere; cùm gratiam aliter interpretarentur, ac Catholici.

a Cap. 70. pag. 118.

Iulianus ecce Pelagianorum acerrimus[a] in libro primo Operis imperfecti, contra Auguſtinum vehementiùs inſurgens, ac de liberi vi & poteſtate arbitrij totis viribus certamen ingreſſus, definiri primùm poſtulat, quid ſit arbitrij libertas; & ante omnia Ciceronianum illud vſurpat: *Omnem quæ ratione ſuſcipitur, de aliqua re diſputationem debere à definitione proficiſci, vt intelligatur quid ſit id, de quo diſputatur.* Tum illam ita definit; *libertas arbitrij, qua à Deo emancipatus homo eſt, in admittendi peccati, & abſtinendi à peccato poſſibilitate conſiſtit. Factum eſt enim animal rationale, mortale, capax virtutis, & vitij; quod poſſet ex conceſſa ſibi poſſibilitate, vel ſeruare mandata, vel tranſgredi; vel magiſterio naturali conſeruare ius humanæ ſocietatis, liberúmque haberet alterutrum velle, vel partem, in quo peccati, & iuſtitiæ ſumma eſt.* Huic viciſſim occurrens Auguſtinus, de liberi arbitrij ratione, & poſſibilitate vtriuſque partis, nihil omninò contradicit. Hoc verò reprehendit vnum, *quod de ſuo iuſtitiam concipere* idem illud arbitrium putet; hoc eſt quod ſine neceſſaria ope gratiæ Chriſti, perinde bonum amplecti poſſe iſtud, ac malum arbitretur.

III. Item in ſecundo libro de nuptiis & concupiſcentia ad Valerium, capite tertio, cùm Iulianus quereretur, *quòd ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem dixerit, Celeſtianus, aut Pelagianus vocaretur;* Auguſtinus ſic eum refellit: *Non eſt ita vt loqueris, quicumque ita dixiſti, non eſt ita: multum falleris, vel fallere meditaris: non liberum negamus arbitrium,* &c. *Liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium conditorem, vtrique dicimus. Non hinc eſtis Celeſtiani, & Pelagiani. Liberum autem quenquam eſſe ad agen-*

dum bonum ſine adiutorio Dei, & non erui paruulos à poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis, hinc eſtis Celeſtiani; & Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, vt operias proprium crimen, vnde vobis inditum eſt nomen? Ergo liberi arbitrij dogma cum Pelagianis Auguſtino & Catholicæ parti commune fuit. Non enim de ſolo nomine inter illos conueniebat. Alioqui ſtulta, & puerilis eſſet ita certatio. Deinde poteſt id ex alia contentionis parte, quæ de gratia erat, certiſſimè colligi: ſiquidem de gratiæ nomine ambo inter ſe concordes erant; cùm vtrique gratiam ad bene agendum neceſſariam eſſe faterentur. Nec tamen quiſquam dixerit, aut Auguſtinus vnquam admiſit, commune eſſe Catholicis cum Pelagiana hæreſi dogma gratiæ. Atqui de vocabulo ipſo gratiæ, vti dixi, inter ſe conſentientes erant. Verùm quod ſub eadem voce, diſpar erat, & diſſimilis rei ſignificatæ proprietas & ratio, ideo multum à ſe mutuò diſtare illos, paſſim teſtatur Auguſtinus. Quinetiam Pelagium ac Iulianum *gratiæ* nomen identidem obtrudentes, ſéque illam profiteri magna voce clamantes, priùs explicare iubet, quid ea voce ſignificari putent, & quam ei notionem ſubiiciant. Quod cùm in libero arbitrio nuſquam fecerit: immo verò non ſolùm vocabulum vſurpantes, ſed vocabuli definitionem, poteſtatémque declarantes hæreticos illos approbarit, & eiuſdem ſecum participes ſententiæ, atque hac ex parte catholicos eſſe pronuntiarit, quid aliud niſi cæci, ac ſtultè peruicaces ſumus, niſi hoc agnoſcimus, Auguſtinum liberi arbitrij naturam, eſſentiam, ac notionem prorſus vnam candémque cum Pelagianis hæreticis, ac tota Eccleſia catholica ſtatuiſſe? Sed hoc validiſſimum, & inuictum penitus argumentum pleniùs inſtruximus in primo de Arbitrio libero, capite ſecundo & tertio. Contra quod nihil mutire eſt auſus Magiſtri ſui deſertor ac præuaricator Vincentius Arauſicanus, id eſt Arauſicanæ, ac Batauo-Caluinianæ ſectæ patronus.

IV. POSTREMÒ huic ipſi liberæ voluntatis formulæ ab Ariſtotele, ac S. Thoma, poſt Ioannem Damaſcenum, ceteróſque Græcos ac Latinos Patres traditæ, ſuffragatur Michaël Baius in libro de libero arbitrio: in quo multa docet nuperæ iſti ſectæ, cui occaſionem alioqui præbuiſſe ille dicitur, vehementer aduerſa. Vt cùm in capite quarto *voluntatem liberam eſſe* ait *à neceſſitate*: quæ ideo ſic appellatur, *quia qui vult quippiam, habet in ſua poteſtate, vt quod vult etiam poſſit nolle; aut contra quod non vult, velle. Quomodo libera voluntate vult Deus, quæcumque foris operatur: vt nouas hominum animas condere, pios de tentatione eripere, impios æternis cruciatibus reſeruare. Et ſicut*
[a] Matt. 26. *apud*[a] *Matthæum legimus, potuit Filius Patrem rogare, vt exhiberet ſibi pluſquam duodecim legiones angelorum: quod tamen non rogauit. Sed Pater non libera voluntate diligit Filium, vt qui illum non poſſit non diligere. Angeli quoque libera voluntate pro his, aut illis hominibus apud Deum intercedunt: ſed felici quadam neceſſitate conſtricti Deum, atque iuſtitiam immobiliter diligunt*, &c. Ac paullo pòſt, *ſed in eo, quòd homines ſibi bene eſſe volunt*, inquit, *& miſeriam fugiunt, non ducuntur libera voluntate: quia hos rationales motus neceſſariò retinent, aut in actu, aut ſaltem in habitu, & virtute.*

Sunt & alia non pauca, quæ ibidem de libero arbitrio, ſeu voluntate libera, diſſerit Baius, tam Caluinianæ, quàm Iprenſi nouitati contraria, & his conſentanea, quæ ex Catholicæ fidei regula ſuperiùs expoſui. Verùm illa quæ adnotaui ſatis eſſe debent: ex quibus liberum arbitrium huiuſmodi eſſe conſtat, vt ei neceſſitas ad vnum determinans oppoſita ſit, tametſi voluntaria, id eſt ſpontanea ſit. Tum illud inſuper obtinetur; amorem illum, quo vel Deus amat ſe, vel ab Angelis, ac Sanctis diligitur, quamuis ex intima, & ardente voluntate proficiſcatur, ideo non eſſe liberum, quòd felici quadam neceſſitate ab illis exprimatur, nec ab eo integrum ſit deſiſtere.

CAPVT

CAPVT V.

1. Fucus Vincentij theriacopolæ in libertatis vocabulo. 2. Huius vocis ambigua notio, ac vera libertatis proprietas expoſita. 3. Liberi arbitrij vocabulum ad euitandam calumniam vſurpandum, cuius notæ aliquot ex S. Thoma præſcriptæ. 4. Meritum non aliunde oriri, quàm ex vſu liberi arbitrii. 5. Itémque laudem, & vituperium.

I. QVi de libero arbitrio pauca illa ſummatim hactenus comprehenſa legerit; theriacopolæ artes, ac fraudes ſtatim animaduertet; nec eius mendaci præconio circumuentus, pro theriaca, venenum ſibi induci patietur. Certè, quod capite ſecundo præmonui, perpetuum illius orationi fucum, ac vocis calumniam ſubeſſe, id iam lectori non imperito perſpicuum eſſe confido. Nam cùm de libero hominis arbitrio tota Petauium ac Richardum inter, & Noui auctorem dogmatis eſſet commota quæſtio, exortus eſt iſte, deploratæ cauſæ non magis patronus, quàm præuaricator, ac proditor, qui circulatorum more, quos *theriacæ inſtitores* vulgò nominant, præſtigiis ſuis conaretur illudere. Itaque contra illa, quæ de *libero arbitrio* propriâ, & contractiori notione ſumpto, ambo illi diſputauerant, nihil iſte garrire admodum auſus, in libertatis ancipiti vocabulo latebram quæſiuit conuictæ ac profligatæ Armacanorum hæreſis: aut eiuſdem alia generis arripuit ἐπαμφοτερίζοντα, & ancipiti vſu plerumque fallentia, de quibus mox.

II. NVNC illud obſeruari volumus; *libertatis* no-

men, interdum latiùs vſurpari, vt idem ſit, ac *voluntarium*, ſiue *ſpontaneum*. Ita [a] S. Thomas cùm illud quærit, vtrum voluntas aliquid ex neceſſitate appetat, huic, quod in primo argumento propoſuerat, nihil vt appeti neceſſariò monſtraret, *ſi aliquid eſt neceſſarium*, auctore [b] Auguſtino, *non eſſe voluntarium*, ita reſpondet, Auguſtinum loqui de *neceſsitate coactionis*, non naturali. *Neceſsitas enim naturalis*, inquit, *non aufert libertatem voluntatis*. Hîc perſpicuè ſanctus Doctor *libertatem* ſumpſit non propria, & anguſta ſignificatione, quâ liberum arbitrium deſignat, hoc eſt voluntatem, quæ circa ea verſatur, quæ ſunt ad finem. Hanc enim cum naturali neceſſitate pugnare, ſequente articulo docet: tum eodem illo articulo primo in *corpore*, vt vocant, explanat quo ſenſu acceptæ *libertati* non repugnat naturalis neceſſitas; ac talem exprimit voluntatis actionem, *quæ inhæret vltimo fini*; quod *ex neceſsitate* facere illam ait: *ſicut intellectus ex neceſsitate inhæret primis principiis. Finis enim ſe habet in operatiuis, ſicut principium in ſpeculatiuis, vt dicitur in* [c] *ſecundo Phyſicorum*. Vt igitur non neceſſariò omnibus aſſentitur intellectus, ſed primis duntaxat principiis, cetera autem quæ ex iis ſequuntur, ratiocinando colligit: ſic voluntas in ſolum finem vltimum naturali neceſſitate fertur; in ea verò, quæ ad finem ſpectant, non neceſſariò, ſed libero arbitrio mouetur. Ita S. Thomas: ex quibus efficitur *libertatis* nomen, quod neceſſitati non repugnare dicit, non eſſe liberum arbitrium, ſed voluntatem, quâ natura eſt, vel ſecundùm generis notionem. Sic enim homini, non præcisè quâ *rationalis* eſt, *ſenſus expers* opponitur: ſed quâ eſt animal.

Aliàs verò idem liberi vocem preſſiùs vſurpat, vt ſit ſolius *arbitrij liberi*, & cum naturali neceſſitate pugnet. Ita [d] enim in priori ſecundæ parte, quæſtione XIII, articulo ſexto; vbi illud inquirit, vtrum homo ex neceſſitate eligat, an liberè: reſpondétque liberè eligere,

[a] In 1. par. qu. 82. art. 1.

[b] Lib. 5. de ciu. c. 10.

[c] 2. Phyſ. tex. 89.

[d] In 1. 2. qu. 13. Art. 6. in corp.

non ex neceſſitate. Neceſſitatem autem naturalem intelligit, cuiuſmodi eſt ea, quâ voluntas finem vltimum, ſiue perfectum bonum appetit. Ergo libertas huic ex aduerſo reſpondens, idem eſt cum libero arbitrio, & circa ea verſatur, quæ *poſsibilia*, & *contingentia* vocat, quæque velle, aut non velle poteſt; hoc eſt appetere, vel fugere.

III. QVAMOBREM cùm ſit ambigua *libertatis*, vt & *voluntatis*; *liberi* item, & *voluntarij* ſignificatio; his omiſſis vocabulis, *liberi* potiùs *arbitrij* vſurpanda vox eſt; præeunte S. Thoma: aut ſi *libertatis* nomen adeo delectat; ea certè *liberæ voluntatis* intelligatur actio, quam bonum, malúmve meritum: laus item, aut vituperatio conſequitur: tum eiuſmodi, vt illam voluntas hominis exercens, mouere ſe liberè dicatur: poſtremò cuius domina ſit, & quam in poteſtate habeat. Has liberæ voluntatis actioniſque conditiones, ſi ex Peripateticæ philoſophiæ præſcripto, & interpretatione S. Thomæ, *replantator* illius ac *reſtitutor* Arauſicanus admittit, nihil de voce pugnabimus.

Sed tanta videlicet hominis iſtius in ſcribẽdo ἀπροσεξία fuit, vt cùm aſſentiri ſe vtrique, Peripateticæ Scholæ, ac S. Thomæ Aquinati profeſſus eſſet, vbi ad rem ventum eſt, vel neſcire ſe quis illorum ſenſus ſit, vel ei dedita opera refragari, ac ſcientem volentómque mentiri palam oſtenderit. Hoc non falsò à me eſſe dictum facilè is animaduertet, qui cum ſuperiore liberæ voluntatis formula ex S. Thoma potiſſimùm confecta, contendat illa, quæ de eodem argumento Vincentius toto in libro ſuo diſputauit. Quinam igitur fons eſt boni malique meriti? Audiamus quid de eo ſanctus ille Doctor præſcribat? [a] *Creatura*, inquit, *rationalis ſeipſam mouet ad agendum per liberum arbitrium.* VNDE SVA ACTIO HABET RATIONEM MERITI. Meriti ergo ratio ex liberi arbitrij actione petitur. Hoc autem à voluntate ſimpliciter ſumpta, & ex neceſſitate finem

[a] In 1.2.quæ 114.Ar.1.

appetente diſtinguitur, eodem auctore S. Thoma. Idem in articulo quarto quæſtionis illius centeſimæ decimæ-quartæ, *merendi rationem* duplici ex fonte proficiſci ait, primò ex diuina ordinatione; ſecundò ex libero arbitrio, *inquantum ſcilicet homo habet præ ceteris creaturis, vt per ſe agat voluntariè agens.* Voluntarium porro iſtud non qualecumque, ſed perfectum eſſe, demonſtrat in quæſtione ſexta Partis eiuſdem; vt ſuprà capite tertio diximus: cuiuſmodi ſcilicet circa ea verſatur, quæ ad finem vtilia ſunt, vt ea vel aſciſcat, vel reſpuat. Atque hoc ex articulo ſexto quæſtionis illius intelligitur, vbi eadem duo meriti principia declarans, de ſecundo loquitur ſic: *Alio modo habet rationem meriti, ſecundùm quod procedit ex libero arbitrio, inquantum voluntariè aliquid facimus.* Ergo *voluntarium* illud ad liberum arbitrium pertinet, eſtque perfectum.

a In 2. 2. qu. 2. art. 9.

IV. Non minùs id ex alio [a] loco conſtat; vbi quæritur, an *credere ſit meritorium*: ex quo de merito, & eius cauſſa differens, *Actus noſtri*, inquit, *ſunt meritorij, inquantum procedunt ex libero arbitrio moto à Deo per gratiam. Vnde omnis actus humanus, qui ſubiicitur libero arbitrio, ſi ſit relatus in Deum, poteſt meritorius eſſe.* Et in reſponſione ad ſecundum argumentum, *aſſenſum* ait *ſcientiæ non ſubiici libero arbitrio, quia ſciens cogitur ad aſſentiendum per efficaciam demonſtrationis; & ideo aſſenſus ſcientiæ non eſt meritorius. Sed conſideratio actualis rei ſcitæ ſubiacet libero arbitrio. Eſt enim in poteſtate hominis conſiderare, vel non conſiderare: & ideo conſideratio ſcientiæ poteſt eſſe meritoria ſi referatur ad finem caritatis: ſed in fide vtrumque ſubiacet libero arbitrio, & ideo quantum ad vtrumque, actus fidei poteſt eſſe meritorius.*

Eximius hic locus eſt, & ad multas res opportunus, ex quibus nouæ ſectæ licentia coërcetur. Imprimis enim meriti ratio illa conſtituitur, qualem volumus; vt ex liberi arbitrij actione propria, id eſt electione pendeat, quam nulla neceſſitas debet exprimere: ſed vtriuſ-

que eſſe ſalua poteſtas. Siquidem libero arbitrio neceſſitas omnis vno aliquo circunſcribens, ac determinans opponitur; non violenta duntaxat; ſed etiam voluntati blandiens, & eius propenſioni conſentanea, vt ex S. Thoma ſuperiùs oſtendimus. Deinde cùm fides initium ſit iuſtitiæ, ac prima gratia; vti S. Auguſtinus paſſim indicat: euidens eſt voluntatis actionem illam, qua gratiæ initium arripimus, eique conſentimus, ad liberum arbitrium pertinere, ac non modò ab cogente, ſed etiam determinante neceſſitate longiùs abhorrere.

V. De laude item, ac vituperatione, cuius ſtirps, & radix eſt libera voluntas, non eſt obſcura S. Thomæ ſententia. [a] Nam cùm eam ſibi quæſtionem præſcripſiſſet, *vtrum voluntarium ſit in animalibus brutis:* ad illam decidendam, duplex voluntarium diſcernit; vnum imperfectum; alterum perfectum, vt ſuprà capite tertio memorauimus: horum prius ineſſe beſtiis affirmat; quod nihil aliud eſt, quàm τὸ ἑκούσιον, id eſt *ſpontaneum.* Poſterius verò, quod eſt liberum arbitrium, & in his, quæ ad finem conducunt, eligendis poſitum eſt, ſoli homini tributum. Ex quo tertium, quod obiecerat ſibi, diſſoluit argumentum: nempe non videri brutis ineſſe voluntarium; quoniam, vt auctor eſt Ioannes Damaſcenus *voluntarios actus ſequitur laus, vel vituperium;* at brutorum actus neutrum merentur. Huic ergo ſic reſpondet; laudem ac vituperium ſequi voluntarium, quod perfectam habet rationem voluntarij, hoc eſt liberi arbitrij. Quare ſola hæc actio, quæ ab libero arbitrio profecta eſt, laudem, aut vituperationem meretur. Vide quæ de hac re, ac loco Damaſceni, contra Ipreſenſem calumniam vtiliter animaduertimus [b] libro tertio de Opificio.

Rurſus liberi arbitrij, quod ea ſcilicet reſpicit, quæ ad finem referuntur, proprium hoc eſſe; vt per illud mouere ſe liberè voluntas dicatur, [c] aſſerit S. Thomas.

[a] In 1.2. qu. 6. art. 2. ad 3.

[b] Cap. 11. §. 11. & ſeq.

[c] In 1.2. qu. 9. art. 6.

Tum eatenus dominum eſſe ſui actus hominem, & habere actiones ſuas in poteſtate, quòd ex libero operatur arbitrio, [a] eiuſdem eſt ſententia, capite tertio à nobis expoſita. Quæ ſanè omnia perſuadent, veram, ac propriè dictam, &, vt vocant, *formalem* libertatis humanæ rationem in ea voluntatis actione collocari ab S. Thoma, quæ eſt attributa libero arbitrio, & circa media, eáque contingentia verſatur; hoc eſt nulla neceſſitate definita; ſed eiuſmodi, vt in iis operari pro arbitrio poſſit: quod vulgo *indifferentiæ* vocabulo, & quidem rectè, Philoſophi pariter, ac Theologi declarare ſolent contra inanes Nouæ factionis fremitus, & inſultus: quibus innutritus Vincentius, hoc attulit ex ſectæ indole, vt Catholicam allatraret fidem: illud ex ſeipſo, & ingenio ſuo præſtitit, vt ei, quam ſuſceperat, cauſæ maximam plagam, ac perniciem inferret; quod explicare, ac probare deinceps aggrediar.

[a] In 1. 2. qu. 6, art. 1, ad 2.

CAPVT VI.

1. Vincentiana de libertate contra ſuperiorem S. Thomæ doctrinam diſputatio. 2. Eiuſdem falſa interpretatio S. Thomæ. 3. Refellitur ex eodem S. Thoma. 4. De libero arbitrio tota eſt quæſtio, non de voluntate. In illo vera, & formalis eſt libertas, non in quauis motione voluntatis: quod vberiùs declaratur. 5. Quomodo in aliis voluntatis actionibus virtute contineatur libera electio.

1. DE libero arbitrio ita ſcripſit Vincentius in theriaca, vt ſi decreta illa Peripateticæ doctrinæ, ac S. Thomæ, quæ in ſuperiora capita contuli, euertenda ſumpſiſſet, non aliter, quàm vt

duobus libris ſuis inſtituit, quod vellet exequi potuerit. Etenim illud vnum toto in Opere contendit, vt liberi arbitrij rationem, & eſſentiam cum voluntate ſimplici, naturalique confundat, & illud diſcrimen obſcuret, atque è medio tollat, quod in Summa Theologica tam enixè princeps ille Chriſtianæ philoſophiæ, theologiæque conſtituit; qui voluntatem aliam eſſe docuit, quæ naturalis eſt, & rationalis appetitus: aliam, quæ eſt liberum arbitrium, & in eorum, quæ ſunt ad finem, electione conſiſtit. Ad hanc labefactandam libertatis verè, propriéque dictæ notionem multùm æſtuat Vincentius. [a] Nam inter *voluntatem*, & liberum arbitrium, quod ad libertatem pertinet, nihil intereſſe putat: ſed omnem voluntatis humanę motionem ab arbitrio libero procedere. Itaque [b] quod voluntas *imperare ſibi, & eſſe domina ſui actus* dicitur, hoc illius proprium eſſe differit eo ipſo, quòd voluntas eſt, & natura; non autem quà eſt arbitrium liberum.

[a] Lib. 1. cap. 3. vide p. 15.

[b] Ibid. cap. 6. & ſeq.

[c] Rurſus ſolam cogentem neceſſitatem libero arbitrio repugnare cenſet; non autem naturalem, & voluntatis inclinationi conſentaneam, qualis eſt neceſſitas illa, quâ beati Deum, quem apertè contuentur, diligunt; vel quâ Deus amat ſemetipſum; [d] quam vtramque liberam eſſe voluntatis actionem aſſerit.

[c] Ibid. cap. 11.

[d] Lib. 1 cap. 12. p. 37.

II. HÆC cùm Vincentius tum abſurda, tum à Peripateticæ philoſophiæ placitis abhorrentia; & S. Thomæ auctoritate damnata defendat: tamen *replantatorem* ſe eſſe iactat Peripateticæ ſapientiæ; & auctorem habere commenti illius S. Thomam: quo nullum fingi poteſt inuerecundius, intolerabiliúſque commentum. Licet hoc comparatis inter ſe vtriuſque ſententiis cognoſcere; tum iis ſcilicet, quas in capite antecedenti è S. Thoma deprompſimus; tum Vincentij Doctoris, quas hoc ipſo, paullo antè perſtrinximus. Nihil ſic pugnans cum altero eſſe ſentiet, vt amborum effata ſunt, ac decreta.

Sed animaduertenda, ridendáque eſt callidi hominis aſtutia. Non enim tam plumbeus erat, vt non intelligeret, ea, quæ ex Armacanæ factionis præſcripto de libertate proferebat, illis aduerſa eſſe, quæ in ſumma Theologica tradita ſunt à S. Thoma. [a] Itaque confugit eò, vt dupliciter ab iſto ſumi liberum arbitrium diceret: vno modo, ſecundùm eſſentiam; altero ſpeciatim, & reſtrictiùs, atque hoc poſteriore, *vim* eſſe *duntaxat electiuam*, & ea quæ ſunt ad finem reſpicere: déque eo loqui S. Thomam illis in locis, quæ ex eo collegimus. Priori verò, voluntatis actionem omnem continere; etiam illam, quæ in finem eſt intenta, quæque neceſſitatem habet adiunctam. Tam enim hanc quàm illam, liberam eſſe, ſi *eſſentialis*, vt vocat, libertatis ratio ducatur.

a Vincent. lib.1,c,11.

III. Hæc qui palàm eloqui, ac ſcriptis mandare ſuſtinet, frontem habeat aut nullam neceſſe eſt, aut omninò ferream. Quid enim, obſecro, iſtud eſt? Sanctus Thomas ibi, vbi de libero arbitrio, eiúſque natura, proprietate, & ab aliis differentia agit ex profeſſo, opere in illo omnium, quæ de Theologia commentatus eſt, erudiτiſſimo, ac nouiſſimo, duas eſſe dicit actiones voluntatis; vnam quæ eſt circa finem; alteram circa *media*, quæ ſunt ad finem: atque hanc ſolam voluntatis, vt liberum eſt arbitrium, propriam eſſe; priorem non eſſe. Addit libertatis veræ propriéque dictæ notas omnes: & eas negat in primam conuenire; cadere verò in poſteriorem vniuerſas. Et tam ſuæ famæ, ac publici de ſe iudicij ſecurus exiſtet neſcio quis *theriacæ inſtitor*, vt de libero arbitrio aliter exiſtimare ſanctum Doctorem aſſerat, quàm ſuamet ipſe voce, tot locis, tot enucleatis, accuratéque conceptis, ac repetitis verbis, & ſententiis idem ille ſit profeſſus. Oſtendat aliquem illius locum, quo in loco, *liberum arbitrium; liberum*, inquam, *arbitrium* (Nam de eo, vt initio dixi, inter partes orta primùm, deinde ſcriptis, & diſputationibus exagitata quæſtio

quæſtio eſt, quando de hoc litigari cœptum eſt, quomodo cum liberi arbitrij conſenſu, & actione conciliari aſpirantis gratiæ poſſit motio) doceat itaque Vincentius, vbinam, illo præſertim in Opere, in quo tam multa, tam expreſſa de argumento iſto diſſeruit, liberum arbitrium ſcripſerit duplici illo modo accipi: aut circa finem verſari liberum arbitrium: itémque neceſſitate determinante, ac naturali conſtrictum, nihilominus eſſe, appellarique liberum arbitrium.

IV. [a] LIBERVM, inquit, *arbitrium ſpeciatim ſumptum* ita definit, *non vniuerſim omnem voluntatem liberam.* Eſt ergo voluntas aliqua libera, quæ non eſt liberum arbitrium. Sit ita. Nos de libero arbitrio contendimus: in quod ſi illa cadere ſolùm, quæ antecedente capite percenſuimus è Sancto Thoma, concedit Vincentius; cauſſam obtinemus. Habemus enim boni ac mali meriti, laudis & vituperij, fontem in vno illo conſtitutum; tum cetera de mouente ſe libera voluntate, & actiones ſuas in poteſtate, ~~ac dominio habente~~, ſoli tribuenda ſunt arbitrio libero, quale ibi deſcripſit S. Thomas: quæ ſunt veræ, propriæ, vnicæque dotes, & notæ libertatis illius, quæ in noſtram deducta controuerſiam eſt. Hoc quidem conceſſo; *libertatis*, aut etiam *liberæ voluntatis* nomine perinde, vt volet, vtatur Vincentius. Non repugnabimus. Illo enim contenti ſumus vno, veram, & *formalem*, vt in ſcholis dicimus, libertatis rationem in ea voluntatis motione conſiſtere, cui *liberi arbitrij* tum vocabulum, tum characteres illos, ac proprietates, S. Thomas attribuit. Sic enim hominis animus, λογιστικός, id eſt *ratiocinatiuus*; itémque liber; & vtrumque totus dicitur: quamuis neque voluntate ratiocinetur; nec mente, intellectúve ſit liber: ſed in illa ſola, libertas; in hoc item ſolo, ratiocinandi vis & facultas inſit propriè, ac *formaliter*. Tum ſi ambo illa preſſiùs, enucleatiúſque tractemus; non *ſe totis*, vt aiunt, hoc ſunt quod eſſe dicuntur, ratiocinatiuus intellectus, & voluntas libera. Siquidem

[a] Vinc. lib. 1, cap. 21.

intellectus duplici facultate prædituseſt; vnâ, quæ principia cognoſcit, iiſque perſpicuè cognitis aſſentitur neceſſariò; atque hîc *intellectus*, id eſt νοῦς, ab Ariſtotele, & S. Thoma propriè vocatur: alterâ verò ratiocinatur, dum ex principiis cognitis ignotum aliud ratione concludit. Itaque *ratiocinatiuus* propriè, ac *formaliter* intellectus eſt poſtremo iſto genere facultatis, ſiue quà, vt loqui ſolent, *diſcurſiuus* eſt: & tamen vniuersè, & in ſolidum λογισμὸς & λογιστικὸς νοῦς, id eſt *rationalis* appellatur intelligendi vis. Hoc autem ideò fit, quòd in vſu rationis præcipuum bonum, ac dignationem obtinet actio illa mentis, & intelligentiæ, quâ vnum ex altero ratiocinando deducitur, qui συλλογισμὸς vocatur, & *tertia mentis operatio*: huius enim gratia reliquæ ſunt, & ad eam referuntur, tanquam ad fructum, & perfectum operis effectum: *prima* videlicet *operatio*, quæ eſt ſimplex *terminorum*, vt vocant, notitia; & ſecunda, quæ componendo, vel diuidendo affirmat aliquid, aut negat, nihil ex eo tertium colligens. Propterea mens, & intellectus humanus abſolutè *rationalis*, & λογιστικὸς nominatur; etiam dum in illa velut elementa tertiæ, ac præcipuæ operationis incumbit. Nomen enim, à primariâ, & cuius reliquæ gratia fiunt, operatione ſortitur, quemadmodum arbor fructifera dicitur, tametſi non ſolùm fructus, ſed folia quoque, floréſque pariat.

Eodem prorſus modo, rationalis appetitus, ſeu voluntas, vi duplici, & actione cenſetur; vt ex S. Thoma ſuprà memoraui; quarum vna ſimplex eſt voluntas, & naturalis finis appetitio, quæ in finem vltimum claro contuitu cognitum, diuina ope ſubleuata, non liberè, ſed neceſſitate fertur: altera, quæ in iis verſatur, & hæc eligit, quæ ad finem comparata, media dicuntur. In hac liberum arbitrium, & *formalis* propriéque ſic nominata libertas continetur. Sed ea *libertatis* appellatio, vel *libera voluntatis*, totam nonnunquam appetitus rationalis facultatem complectitur; adeóque illas etiam

actiones, quæ ab electione differunt; quòd ad hanc comparantur, velut principalem analogiæ terminum, quod vocant *analogatum præcipuum*: vt eſt finis appetitio, quam *intentionem* vocant.

V. IN quo etiam atque etiam illud obſeruari volumus; quod ad Vincentij, & eiuſdem *farinæ* hominum eludendas præſtigias conferet; illam ipſam, quam vocant, finis *intentionem*, ὁρμὴν Græci vocant, & ὄρεξιν, quamdiu hîc degimus, cum electione ſæpius implicatam eſſe. Non enim hoc in ſtatu vitæ mortalis, finem vltimum directa, & perſpicua cognitione percipimus, qui mentis intuitus, *intuitiua cognitio* nuncupatur. Itaque de fine vltimo perſequendo deliberari ſolet, & is poſt deliberationem eligi, antequam idem ipſe pro fine propoſitus, ſequenti conſultationi præeat, qua de eligenda illius obtinendi ratione, ac *mediis* inquiritur. Quod ergo generatim dicimus, finem non eligi, ſed ea duntaxat, quæ ad finem vtilia ſunt, id ſic eſt explicandum, vt electioni illi non ſubiaceat, quæ eo propoſito, ac conſtituto ſequitur. Nihil enim prohibet, conſilium haberi de finis illius aſſequendi modis, de quo, an tanti eſſet, quæſitum ac deliberatum antea fuerit.

Quemadmodum principia, quæ in *ſubalternantibus*, vt vocant, ratione concluduntur, in ſubiectis, & ſubalternis ſcientiis minimè probantur: ſed pro demonſtratis, & confeſſis aſſumuntur, & in his duntaxat principiorum vim, & officium exercent, non in ſuperioribus. Vt autem ἐπιστημονικῶς, hoc eſt *ſcientificè*, vt vulgus loquitur, ſciri dicantur ea, quæ ex citimis illis principiis concluduntur in inferioribus, ac ſubalternis diſciplinis, neceſſe eſt vt eorum certa veritas ex ſubalternantis notitia comprehenſa ſit, & perſpecta; ac δυνάμει, hoc eſt implicitè, ac virtute, in aſſenſu, quo principium admittitur ab ſuperiore demonſtratum ac traditum, demonſtratio ipſa contineatur. Sic in libertatis vſu, qui ab deliberato iam, & electo fine proficiſcitur, in eundem intenta finem vo-

luntatis appetitio, virtute comprehenſam habet antecedentem electionem: ob idque libera dicitur etiam propriè, ac formaliter, donec ad initium aliquod perueniatur ſubitæ, miniméque deliberatæ motionis, à qua liberarum progreſſio deinceps orta ducatur.

Hæc aduerſus Armacana commenta multùm notaſſe profuerit. Hinc enim Vincentiani Operis, & doctrinæ labes, ac ruina conſequitur: cuius in ſequentibus ſpecimen aliquod exhibebitur. Nam ad omnia ſingillatim errata caſtiganda, mihi nec otij modò, neque ſtomachi eſt ſatis.

CAPVT VII.

1. *Liberi arbitrij eſſentia perperam ab Vincentio definita.* 2. *Quæ refutatur. Imperium in quo ſitum ſit.* 3. *Quomodo voluntas mouere ſe dicitur.* 4. *Voluntatem ſibi non imperare propriè.*

IN priori *theriacæ* parte toto in hoc vnum ſtudio Vincentius incumbit, vt ab communi, & ſanè catholica liberi arbitrij notione Lectorum abducat animos, & ad alienam, ac falſam transferat. Hæc autem eſt eiuſmodi, & iis ab eo concepta verbis. [a] *In modo agendi,* inquit, ἡγεμονικῷ, *quo voluntas ſeipſam mouet, & actum ſuum ſibi imperat, conſiſtit eſſentialis eius libertas. Vnde iſtam libertatem omni actui ſuo voluntas infundit, quem ex ſeipſa, & directione rationis elicit.* Ac ne quē ambiguitate fallat; cùm dicit, liberū eſſe actum omnem voluntatis, *quem directione rationis elicit;* non hoc ſignificat, quod Peripatetici, & cum Græcis, Latiniſque Patribus, S. Thomas aſſeuerat, illum ſolum *propriè*, &, vt loquuntur, *formaliter* eſſe liberum, qui ex deliberatione, & conſilio rationis

a Lib. 1. c. 3. p. 13.

exiſtit; qualis eſt ἡ προαίρεσις, id eſt *electio:* quæ iccirco abhorret à neceſſitate qualibet; eo quòd conſilium circa contingentia, & vtrimque ad eligendum propoſita verſatur. Verùm omnem prorſus actionem voluntatis, etiam neceſſitate circumſcriptam, ac determinatam, liberam appellat; vt ex toto Opere licet cognoſcere. Vt cùm ita ſcribit, [a] *non poſſe dari propriè, & rationalis voluntatis actum qui liber non ſit.* Et paullo antè, *Vbi voluntas, ibi libertas: & quidquid ab ea, vt voluntate, & appetitu rationali procedit, ab ea vt libero arbitrio procedit, adeóque liberum eſt.* Quâ ſententiâ nulla magis aduerſaria poteſt eſſe Sancti Thomæ decretis illis, quæ ſuprà commemorata ſunt; vbi liberum arbitrium ab voluntate, quà voluntas eſt, & appetitus rationalis, diſcerni iubet. [b] Ad hæc Vincentius neceſſitatem naturali conſentaneam inclinationi cum vera libertate putat conſiſtere: & amorem vtrumque, tum Dei, quo ſe ipſe diligit: tum beatorum, quo Deum amant, eſſe liberum arbitratur. Item alia pleraque ad idem diſputat argumentum, quæ libertatis, ac liberi arbitrij naturam, & eſſentiam longè diuerſam ab ea conſtituunt, quam ex Ariſtotelica, Chriſtianáque philoſophia ſuperiùs adſtruximus: quæ res poſtmodùm liquidò conſtabit.

a Ib. p. 15. ver. 8.

b Ib. c. 11. & ſeq.

II. QVOD nunc agitur, demonſtrare hoc inſtituimus, primo illo in aditu diſputationis, largè, ac pueriliter aberraſſe Vincentium, penitúſque neſciſſe quid ſcriberet.

Primùm quale iſtud eſt, quòd *libertatis*, &, vt putat, *liberi arbitrij eſſentiam in modo agendi ἡγεμονικῷ ſitam* affirmat; *quo ſeipſam mouet voluntas, & actum ſibi ſuum imperat?* Imperandi actus, ſi S. [c] Thomæ creditur, rationis eſt, ſiue νοῦ, & intellectus, in quo τὸ ἡγεμονικὸν à Philoſophis ponitur. Satin' igitur putidum eſt, liberi arbitrij eſſentiam in eo collocare, quod extra voluntatem eſt, & in altera facultate reſidet?

c In 1. 2. qu. 17. art. 1, & 4.

Præterea, *imperare*, vt idem [d] S. Thomas ait, eſt *ordi-*

d Ib. art. 2.

nare ad aliquid agendum, hoc eſt ad finem, vt in ſequente articulo docet: vbi non ineſſe brutis imperium ex eo probat, *quoniam ad finem ordinare nequeunt.* Quæ autem *ad finem ordinantur*, ea ſunt, quæ *media* vocantur: in quibus quæ verſatur actio voluntatis, *electio* dicitur. Hæc autem non omnis eſt, & qualiſcumque voluntatis actio, ſed certa duntaxat, & definita: quæ circa contingentia, vtrimque inter ſe comparata conſiſtit, ac proinde minimè determinata, & ad vnum contracta, cuiuſmodi neceſſaria ſunt.

III. EODEM ſpectat, quod mouere ſe voluntas dicitur. Id enim eatenus voluntati conuenit, auctore [a] S. Thoma, quâ *media* reſpicit. Ac ſunt nonnulla illo in loco, vbi iſtud aſſerit, quæ Vincentij dogma conuellunt. [b] Ibi cùm quæſiſſet, *vtrum voluntas ab aliquo exteriori principio moueatur*; ita reſpondet; moueri primùm ab *obiecto*: tum etiam quod ad exercēdum actum attinet, neceſſariò moueri ab externo aliquo principio. *Omne enim, quod quandoque eſt agens in actu, & quandoque in potentia, indiget moueri ab aliquo mouente. Manifeſtum eſt autem, quod voluntas incipit velle aliquid, cùm hoc priùs non vellet: neceſſe eſt ergo quod ab aliquo moueatur ad volendum. Et quidem, ſicut* [c] *dictum eſt, ipſa mouet ſeipſam* INQVANTVM PER HOC, QVOD VVLT FINEM, REDVCIT SEIPSAM AD VOLENDVM EA, QVÆ SVNT AD FINEM. *Hoc autem non poteſt facere, niſi conſilio mediante. Cùm enim aliquis vult ſanari, incipit cogitare quomodo hoc conſequi poſſit; & per talem cogitationem peruenit ad hoc, quod poteſt ſanari per medicum: & hoc vult. Sed quia non ſemper ſanitatem actu voluit, neceſſe eſt quòd inciperet velle ſanari ab aliquo mouente: & ſi quidem ipſa moueret ſeipſam ad volendum, oportuiſſet quod mediante conſilio hoc ageret ex aliqua voluntate præſuppoſita, hoc autem non eſt procedere in infinitum. Vnde neceſſe eſt ponere quòd in motum voluntatis voluntas prodeat ex inſtinctu alicuius exterioris mouentis.*

[a] In 1.2, qu. 9, art. 3. & 4.

[b] Ib. art. 4.

[c] Ib. art. 3.

Hinc apparet, voluntatem non ſemper mouere ſe, nec omnem illius actionem ex illa ſui motione procedere: ſed in finem plerumque ferri, inſtinctam aliena quadam impulſione: tum autem mouere ſe, cùm poſt finis appetitionem, & conſultationem de eius aſſequendi modo; ex non volente, per ſeſe fit volens ea, quæ ad finem vtilia iudicata ſunt.

Quin [a] alibi de *imperio* agens, affirmat, non omnem actum voluntatis ex illo proficiſci, ſed eum ſolum, *qui rationi ſubditur. Primus autem voluntatis actus ex rationis ordinatione non eſt: ſed ex inſtinctu naturæ, aut ſuperioris cauſæ, & ideò non oportet quod in infinitum procedatur.* Falsò itaque Vincentij *Theriaca* actum omnem voluntatis liberum eſſe vult, & eundem ab mouente, ac ſibi imperante voluntate procedere. [a] Ib. qu. 17. art. 5. ad 3.

IV. PRÆTEREA ſi *eſſentialis voluntatis libertas* in eo poſita eſt, quod illius imperatur actio: nec vlla eſt voluntatis actio, niſi libera: quia voluntas idem eſt cum libertate, vt Vincentius exiſtimat: erit ipſa ſibi imperans, & ſeruiens eâdem prorſus actione. Nam imperandi actus ille, quia fit ab voluntate, carere non poteſt eo, in quo voluntatis, & libertatis poſita eſt eſſentia. Eſt autem in eo ſita, vt imperetur. Imperari ergo debet: aut alio ac diuerſo actu; aut ſeipſo. Si prius dicatur, res in infinitum exibit: donec in aliquo conſiſtat, qui ex nullo imperio prodeat: & is tamen ex voluntate fiat. Quare voluntatis aliquis actus ex imperio non exiſtet: & idem erit imperium, & imperatum. quod ad apertam contradictionem & inſcitiam implicatur.

Nam [b] quod modum illum agendi liberæ voluntatis, quo ſibi ipſi voluntas imperat vt velit, *diuinum* appellat, non videt quàm imperitè, immò impiè loquatur. Eſt enim ex eo conſequens, diuinæ voluntatis actum, & quidem interiorem, & *elicitum*, ex iuſſu, imperióque procedere. quod & iiſdem ſcatet abſurdis, quæ paullo antè notauimus: & cùm id omne, quod intimum eſt Deo, & in [b] Cap. 1. p. 9. ver. 16.

eo manens, Deus ſit, ex imperio ac præcepto Deus exiſtet.

CAPVT VIII.

1. *Abſurda conſectaria Vincentianæ doctrinæ.* 2. *Ex ea ſequi omnem voluntatis actionem eſſe liberam, etiam in amentibus & paruulis.*

VErum vt quàm latè diffuſa ſit illa Vincentianæ doctrinæ pernicies quiuis intelligat; quantámque fidei catholicæ calamitatem & ſtragem inferat, quid ex ea ſequatur operæpretium ſit expendere: & quæ ſuprà ſunt ex eius verbis approbata colligere.

In id potiſſimùm Operis totius doctrina conſpirat, vt voluntatem eandem eſſe penitus cum libertate ſuadeat, adeo vt [a] *voluntarium pro libero, voluntas pro libertate, nullo inter iſta diſcrimine, vſurpetur.* Quippe [b] *Omnis*, inquit, *voluntas, id eſt voluntatis actus, in S. Auguſtini philoſophia libera eſt, eo ipſo, quo eſt voluntas.* quod ipſum & de libero arbitrio intelligendum aſſerit [c] in fine capitis: vbi ait *voluntatem, & liberam voluntatem, & arbitrij libertatem, & liberum arbitrium pro vno & eodem vſurpari, inter ſeque conuerti.* Quod ex Auguſtini, aliorúmque Patrum ſententiis [d] probare ſtudet: qui abſolutè *vbi voluntas eſt, ibi libertatem eſſe* pronunciant.

a Lib. 1. c. 3. p. 13.
b Ib. p. 15.
c Ib. p. 16. & 17.
d Cap. 3. 4. & ſeq.

Huius porro libertatis, ſiue arbitrij liberi ac voluntatis eſſentiam in eo conſiſtere [e] docet, quod voluntas ſuum actum ſibi imperet, non eum ſolum, qui ab aliis facultatibus, iuſſu, & imperio illius exercetur, quíque *imperatus* vulgò in Scholis dicitur; ſed etiam *elicitum*, & in voluntate ipſa manentem. ſi quidem [f] *actum ſuum ſibi imperare* voluntatem, *& illum efficiendo, ei dominari* dicit;

e Ibid.
f Ib. p. 13.

&

& in eo libertatis eſſentiam eſſe poſitam: nec non id, quod voluntatis proprium eſt, & in quo brutis ab animantibus diſcrepat, vt *ſeſe ipſa moueat*. Mouet ergo ſe, & interiores, ac manentes in ſe actus eo ipſo ſibi imperat, quo libera eſt, & arbitrium liberum; in eóque vera, & *eſſentialis*, ac *formalis* eſt poſita libertas.

Quinetiam [a] capite ſexto, ſcribit, *imaginem diuinæ libertatis eſſe in voluntate hominis, quia ſicut Deus in amando & volendo eſt ſui iuris, & in affectus ſuos altiſſimo modo ſine imperfectione ius, & imperium exercet: ita etiam voluntas humana, ius ſimile, etſi longè inferius, & à iure diuino dependens, in actiones ſuas* ELICITAS *habet.* Ob eandem cauſam, [b] capite nono, liberæ voluntatis *actum elicitum*, etiam *imperatum* eſſe dicit, ideóque *reflexum*, quatenus *actum ſuum ſibi voluntas imperat.* a pag. 24. b Pag. 31.

Capite verò decimo, *eſſentialem voluntatis libertatem*, adeóque liberi arbitrij in eo collocari ait, quod cogi non poſſit, quam elegantiarum pater *incogibilitatem* nominat, [c] quæ *neceſſitati illi, vel coactioni* eſt oppoſita, quæ *perimit arbitrij voluntatem*: & quam brutis animantibus ineſſe, capite XIII. latiùs oſtendit. Hæc ſumma eſt Vincentianæ philoſophiæ; quæ cuiuſmodi portenta pariat, paucis explicabimus. c Pag. 37.

II. HINC enim conſequens eſt imprimis, omnem prorſus volũtatis actionem liberam eſſe, & arbitrij liberi propriam; cuiuſquemodi tandem ea ſit; hoc eſt ſiue neceſſitate ſit expreſſa; ſiue ex deliberatione, & electione libera prodeat; ſiue ex intellectus arbitrio; ſiue ad vnum aliquid conſiderandum, & iudicandum vis illum rei obiectæ compulerit: ac denique quidquid phrenetici, amentes, & paruuli voluntate geſſerint, id erit arbitrio libero tribuendum. Nam ſi omnis actio voluntatis eo ipſo, quo voluntatis eſt, libera eſt, & liberi arbitrij propria; ſi, quod [d] Armacanus ſectæ Patriarcha ſciuit, *implicat contradictionem, vt voluntas non ſit libera, ſicut implicat vt volendo non velimus, aut non faciamus quod volumus;* d To. 3. lib. 6. cap. 5.

hoc eſt vt voluntas non ſit voluntas: cùm phrenetici, ac mente capti, & qui nondum expeditum rationis vſum habere dicuntur, voluntate rationali appetant multa, quæ non appeterent, niſi ratione appetenda iudicarent: profectò quidquid agunt, id liberè, & ex arbitrio agunt libero. Quod enim natura inſitum, & *eſſentiale* rei eſt, ſine eo res eſſe non poteſt, & ea poſita, neceſſariò ponitur. Atqui omnis actio eo ipſo libera eſt *eſſentialiter*, quo fit à *voluntate*, & eſt eius vitalis, & naturalis actio. Quare cùm quod phrenetici volunt, id voluntate velint, & vitalis ea ſit actio voluntatis, nec ſine rationis & intelle-
a Lib. 1. c. 14. ctus iudicio procedat, vt [a] Vincentius ipſe confitetur, *eſſentialiter* libera ſit oportet, & ab arbitrio libero profecta: ſiquidem omnis voluntas, ſiue *volitio*, eo ipſo libera eſt, & arbitrij liberi propria, quo eſt *volitio*.

III. TENETVR itaque ſuapte confeſſione conſtrictus, & irretitus tum Armacanus, tum Armacani aſſectator Vincentius. Qui enim omnem voluntatis motionem, eo ipſo, quo eſt voluntas, liberam eſſe dicit: qui voluntatem, libertatem, & liberum arbitrium, rei eiuſdem eſſe propria vocabula putat, hic, ſi qualicumque ratione, ac iudicio vtitur, quidquid voluntate volumus, libere nos, ac libero arbitrio velle fateri debet. Alioqui ſi voluntate appetunt aliquid homines, quamlibet malè affecti, tamen homines; profectò non omnis voluntas eo ipſo, quo voluntas eſt, erit libera. Exiſtent enim aliquæ voluntates, hoc eſt actiones voluntatis, minimè liberæ, quibus nihilominus libertatis eſſentia conuenit. Vt enim vitalis omnis actio, quæ ab videndi ſenſu proficiſcitur, viſio eſt, & eſſentiam huius habet: quoniam genus nullum aliud actionis viſus exercet, præterquàm viſionis: ita quoniam ex Armacanorum ſententia; volendi facultas, quanta quanta eſt, nihil eſt niſi libertas, & arbitrium liberum; quæcumque illius erit actio, libera ſit neceſſe eſt, & cuiuſmodi liberi eſſe debet arbitrij. Vide in quas anguſtias ſua illos male con-

gitata ratio compulerit. Nonne iſti ſunt, qui voluntatis duplicem illam functionem à S. Thoma, Peripateticiſque omnibus admiſſam, vt alia ſit naturalis, & neceſſaria; alia libera, & liberi arbitrij propria, funditus reſpuerunt? Nonne cùm iidem illi voluntatem aliàs pro natura ſumi, & eo quod ſpontaneum dicitur; aliàs pro libera facultate docuerint; iſti nihil præter libertatem, & liberum arbitrium voluntati reliquerunt?

CAPVT IX.

1. De neceſſitate opinio S. Thomæ. 2. Huic contrariam tuetur Vincentius, qui omnem neceſſitatem arbitrio libero aduerſam vocat coactionem; adeóque duplicem conſtituit, ſed perplexè, & obſcurè. 3. Diluitur Vincentianæ ſententiæ cauillatio. 5. Malè ab eo neceſſitas cogens explicatur. 6. Et refellitur ex iiſdem, quos citat, auctoribus.

1\. QVONIAM autem præcipua Vincentij, ac totius ſectæ cauillatio, in definienda neceſſitate, quæ eſt oppoſita libertati, poſita eſt, intereſt ſcire, quæ ſit illorum de neceſſitate iſta ſententia; qua nihil eſt profectò apud eos intricatius, & incertius: adeo multis inuolucris rem minimè alioqui difficilem obſcurare, vel de induſtria ſtudent: vel propter inextricabiles laqueos, in quos incauti ſe induerunt, neceſſitate coguntur. Sed antequam illorum, & Vincentij præſertim, tortuoſos amfractus, & labyrintheas ambages aperiam: communem, vſúque receptam doctorum omnium, & hactenus traditam notionem neceſſitatis exponam; vt ſit lucis inſtar, cuius ope per opacas illas inſidioſi erroris tenebras

tuta, & certa veſtigia ponamus. Hanc facem nobis præferat idem ille, quem Peripatetici, & Chriſtiani de libertate decreti interpretem communi conſenſu partium adhibuimus, S. Thomas Aquinas. Hic cuiuſmodi res ſit neceſſitas, tum vniuersè, tum quà libertati eſt oppoſita, declarat illo in loco Theologicæ ſummæ, quem ſuprà capite tertio diſputationi noſtræ præſcripſimus. [a] Ibi *neceſſe* definit, *quod non poteſt non eſſe:* quod videlicet contingenti contrarium eſt. Hoc enim contingens dicitur, quod tam poteſt eſſe, quàm non eſſe. Porro neceſſitatem diuidit in *naturalem*, quæ *eſt ſecundùm inclinationem naturæ:* & *violentam*, ſiue *coactionis*, quæ eſt *contra inclinationem naturæ*. Prioris exemplum capit ex voluntate, quæ *neceſſariò inhæret vltimo* fini: [b] nimirum *per eſſentiam*, id eſt perſpicuè, cognito. Eadémque neceſſitas in brutis ineſt animantibus, [c] quæ *ex naturali agunt iudicio, ſed non libero*, quia *ex naturæ inſtinctu mouentur in finem*.

a In Par. qu. 82. art. 1.
b Ib. art. 2.
c Ib. qu. 83. art. 1. & 1. 2. qu. 6. art. 2.

II. AT [d] Vincentius imprimis, *coactionem, & neceſſitatem in hac liberi arbitrij materia idem prorſus ſignificare dicit.* Deinde [e] hanc ipſam *neceſſitatem*, vel *coactionem* bifariam tribuit. Nam aliam dicit eſſe, *quæ premit naturalem arbitrij libertatem:* aliam, *quæ perimit. Prior autem ideo non aufert voluntatis libertatem, quia relinquit ei motum ſuum voluntarium, quo ſub premente, non opprimente neceſſitate, ex iudicio rationis, & vtendo poteſtate illa dominatrice, ſe mouet. Tantum ergo abeſt vt voluntatem opprimat, vt etiam voluntatem ad exercitium ſuæ libertatis inclinet, dum ad eliciendum actum voluntarium eam premit. Quod enim voluntarium, & liberum.*

d Lib. 1. c. 11. p. 44.
e Ib p. 45.

At poſteriorem, *libertatis peremptricem, ſiue coactiuam, & dominantem, quæ libertatem actus, in quem impellit, extinguit, non ſinere* ait *voluntatem poteſtate ſua imperatrice vti, vt motu ſuo ſeipſam agat, & in neceſſitatem demittat; ſed eam quaſi ante ſe duriter impellere, & perinde ac appetitum brutorum, præcipitare. Tum* [f] *repugnare modo illi, quo voluntas ſeipſam agit.*

f Ib. c. 13. p. 60.

In hac Vincentij incondita, & tenebricoſa diſputatione non eſt facile diſcernere quid ſibi velit: ſed eò tamen vtcumque pertinent ambages illæ moroſæ orationis ac ſtreperæ, vt ſit neceſſitas triplex; vna, quæ *violenta*, & *coactiua* propriè dicitur, [a] *cuius principium extrinſecus eſt, nihil eo conferente quod patitur.* [b] Secunda quæ naturalis eſt quidem, ſed ideo violenta dicitur, quia impetu quodam effreni naturam agit præcipitem; ita vt non ſe agat, & moueat: qualem eſſe ait in brutis neceſſitatem cogentem. Tertiam neceſſitatem naturalem itidem appellat, *quæ relinquit naturæ motum ſuum voluntarium.*

[a] Ariſt. 3. Ethic. 1.
[b] Vincen. lib. 1. c. 13.

III. QVA in Vincentij deſcriptione permulta ſunt falsò, nec ſatis cõſideratè dicta. Horum illud eſt primum, *quòd coactionem & neceſſitatem in hac liberi arbitrij materia idem prorſus ſignificare* aſſerit. Quod non eſt ita. Nam plurimum inter ſe differunt, eiúſque differentiæ ratio nec parua, nec infrequens habetur: vt cùm liberum aliàs cum neceſſario ſimplici; aliàs cum violento comparatur. Diceret potiùs; promiſcuè nonnunquam accipi, vt neceſſitas naturalis interdum *coactio* vocetur quadam nominis abuſione. Siquidem etiam in his quæ liberè, & ex libero arbitrio fiunt, cogi tamen dicuntur homines, non ſolùm cùm inuiti ac repugnantes agunt: ſed etiam cùm ex vehementi impetu animi, vel in habitum roborata cupiditate trahuntur. Quod ipſum de brutis quoque dicitur, non propriè; ſed καταχρηστικῶς, cùm reuera non violentia cogantur vlla, ſed in illa ſponte ferantur, quæ ſunt eorum naturæ conſentanea. Præterea ridiculum eſt, quod ait, *neceſſitatem, ſeu coactionem priorem*, iccirco non perimere libertatem, quia non aufert voluntarium; tanquam idem ſit *voluntarium*, quod *liberum*, eo videlicet genere libertatis, quod propriè dicitur, & de quo inter nos orta quæſtio eſt, idémque eſt cum arbitrio libero. Eſt ea quidem iſtius ſectæ noua, & abſurda ſententia, omne quod voluntarium eſt, eſſe liberum. Sed huic aduerſatur Peripatetica philoſophia: cuius ex placitis S. Tho-

a S.Tho. in 1.2.qu.6.ar. 2. mas voluntarium illud eſſe [a] dicit, quod eſt à propria, & naturali inclinatione ad finem noticia aliqua perceptum; cuiuſmodi in brutis ineſt animantibus, & paruulis. b Ib.& Ariſ. 3.Nicom.c. 4. Hoc autem eſt, quod ab Ariſtotele τὸ ἑκούσιον dicitur, & vulgò *ſpontaneum* appellant.

IV. ITAQVE non ſolùm contra Peripateticæ ſapientiæ, ſed etiam aduerſus communem humanitatis ſenſum Noua ſecta contendit, neceſſitatem illam, quæ naturalem propenſionem trahit ad finem, vim eſſe cogentem, ac violentiam; eiúſque de brutis capit exemplum, quorum appetitus præcipitatur, ac *duriter impellitur.* Atqui voluntarium illud, cuius participes ſunt pueri, ac beſtiæ, ibi maximè ſpectatur, vbi iucundis rebus obiectis, non inuitò, neque violenter, ſed ſponte, ac voluptate trahuntur. Sic enim Auguſtinus, [c] *Ramum*, inquit, *viridem oſtendis oui, & trahis illam: Nuces puero demonſtrantur, & trahitur. Et quia quò currit trahitur, amando trahitur.*

c Tract.16. in Ioan.

Nam quod ſubiicit, iccirco perimi libertatem huiuſmodi neceſſitate; quia *non ſinit hæc voluntatem poteſtate ſua dominatrice vti, vt motu ſuo ſeipſam agat*: manifeſtè demonſtrat, eatenus libertati contrariam eſſe neceſſitatem naturalis inclinationis, quia libero repugnat arbitrio, ſiue poteſtati vtriuſque, quæ in iis quæ ſunt ad finem, hoc eſt *media*, verſatur. Hanc enim eſſe, quâ & imperatrice vi vti voluntatem, & ſeipſam agere, ac mouere dicitur, d Vide cap. 3. & 7. [d] ſuprà docentem S.Thomam audiuimus. Quò & cetera eiuſdem pertinent: velut, *ea, ad quæ naturaliter inclinamur, non ſubeſſe libero arbitrio.* Hinc enim euidens eſt, naturalem illam neceſſitatem non perimere voluntarium, ſed liberum. Ideo tam bruta, quàm amentes, & paruulos voluntariè ferri quidem in ea quæ appetunt, non tamen liberè. Cur autem liberè non agant, non illa ratio ab eodem S. Thoma redditur, in qua Vincentius tantopere ſibi placet, plaudente nullo; quòd impetu quodam ac duriter impellantur; ſed omnino, quòd ad vnum affixi

& determinati, indifferentia illa careant, ſine qua libertas arbitrij conſtare non poteſt: vt paullo pòſt rurſus oſtendam.

V. PESSIME verò, & ἀφιλοσόφως Vincentius neceſſitatem cogentem, & libertatis inimicam, ab ea diſtinguit, quæ cum libertate ſtat, eo ſolo, quòd illa ſit incitatior, ac vehementior, hæc ſedatior; vt ex illius verbis intelligitur. a Vide pag. 46. Nam ſiue vehemens ſit, ſiue lenior ac tranquillior, dummodo antecedat voluntatis vſum, & ad vnum affigat, liberum tollit arbitrium. Siquidem pecudes ipſas videmus maiore ad quædam rapi impetu, quàm ad alia: vt ad pabulum capeſſendum mitioribus incitari ſtimulis, quàm ad venerem: quemadmodum de illis, maximè autem de equabus, eleganter Poëta cecinit in tertio Georgicon. Et tamen vtrobique neceſſitas antecedens, ac proritans appetitum agit illas libertatis expertes: neque duriter impellit, ſed blandiſſimis voluptatis illecebris demulcet; hoc eſt *brutaliter*, vti loquitur leporis ac munditiæ Romanæ floſculus Vincentius Lenis.

VI. QVOCIRCA meliùs auctores illi, b quorum iſte teſtimonio vtitur; SS. Bernardus, & Thomas, nec non Scotus, neceſſitatis vim explicant, & cum libertate contendunt. b Vincent. cap. 11. Quippe ex eorum dictis alia cogens & violenta neceſſitas exiſtit voluntatis inclinationi contraria: alia minimè violenta; ſed naturali propenſioni conſentanea. Quæ rurſus bifariam tribuitur, vt ſit altera antecedens, & determinans voluntatis appetitum, & ad vnum aliquid affigens, & alligans, ſine poteſtate alterius; qualis in brutis, aut amentibus, paruulíſque reperitur: altera voluntatem ſequens, & comitans; quæ libera neceſſitas appellatur; quod eam ſibi ſuapte ſponte voluntas afferat, quando in eo, quod liberè delegit, fixa manet, nec mutationem admittit vllam.

Ex hac triplici neceſſitate, prima interiori, & vt vocant, elicito voluntatis actui non poteſt obſiſtere: nec

eiuſmodi in rerum natura verſari poteſt; quandoquidem ipſa violenti ratio cum voluntatis actione pugnat: vt pluribus in primo libro de arbitrio libero diſputatum eſt à nobis. Incurrit autem in exteriores, & à voluntate imperatas actiones: nec intimam illius libertatis functionem opprimit; ſed de voluntario detrahit, ac benemeriti dignitatem aut minuit, aut penitus infringit. At ſecundi generis neceſſitas, quæ ex naturali inclinatione oritur, neque vi cogit; neque tamen libertatem, hoc eſt liberi arbitrij vſum, & electionem relinquit. Non enim violenta dici debet, quæ naturalem appetitionem ad hoc rapit, & in eo defixam, & immerſam tenet, ad quod ſuapte ſponte procliuis eſt. Verùm ideò voluntati libertatem eripit; quod nec imperandæ actionis illius, nec ad eam exercendam mouendi ſui poteſtatem illi facit; ſed impetu quodam naturali, miniméque libero, ad id, quod iuuat, & blanditur, impellit.

Tertia denique, quoniam ex libera electione voluntatis oritur, libera eſt & ipſa: ideóque *voluntaria*, vt dixi, & *libera neceſſitas* à S. Bernardo dicitur. Non enim ſolùm liberè ſuſcipitur; ſed etiam liberè in ea permanetur, libertate illa quæ abſolutæ neceſſitati, non quæ ſeruituti eſt oppoſita. Quare fruſtrà eſt Vincentius, qui cùm de antecedente neceſſitate inimica libertatis agatur, eius teſtes aduocat, qui de conſequenti loquuntur; vt liberæ voluntatis actioni non eſſe contrariam vim neceſſitatis oſtendat.

CAP.

CAPVT X.

1. Inſignis Vincentij error in quodam S. Thomæ loco vſurpando. 2. Qui quidem exponitur. 3. Et oſtenditur nihil ad cauſſam Vincentij pertinere. 4. Cuiuſmodi neceſſitatis genera ibidem declarentur.

1. AGE nunc inſignem Vincentij labem abſtergamus; qui [a] locum profert è S. [b] Thoma Aquinate, *qui multum*, inquit, *negotij Petauio, & Ricardo, & eiuſdem philoſophiæ myſtis faceſſit.* Vt & Petauio, ceteriſque negotij aliquid faciat; & Vincentij cauſſam adiuuet; neceſſe eſt, illorum vt decretis contrarius ſit iſte locus, & huius doctrinæ conſentaneus. Meminerimus quæ ſit ſumma Vincentianæ opinionis ſuperiori extricata capite. Nimirum neceſſitatem ſtatuit duplicem; alteram *coactionis*, non tamen propriè ita dictæ, ſed naturalis, & abſolutæ, quæ cùm naturali inclinationi lenocinetur, eam tamen violentam ideò nominat, quòd voluntatem non ſinat imperatrice vi vti, ac ſeſe mouere; ſed eam præcipitet, & impellat, quemadmodum brutorum appetitus in id, quod amat, vehementi rapiditate trahitur. Alteram non violentam vocat, quæ *voluntatem ad eliciendum actum voluntarium* premit; tametſi ad vnum appetendum neceſſariò ſit adſtricta: quemadmodum beati Deum neceſſariò, nec minùs tamen liberè diligunt.

a Vinc. lib. 5. c. 12.
b Lib. 3. cont. gent. c. 138.

Quamobrem vt hanc opinionem ſuam antiquorum teſtimoniis approbet Vincentius, eiuſmodi ea ſint oportet, vt neceſſitatem vtramque talem exprimant, qualis

ab illo conſtituta eſt: quæ nimirum voluntatem vni tantummodo rei addictam, & alligatam teneat, alterius eligendi poteſtate detracta. Sic enim violentam neceſſitatem omnem funditus perimere libertatem exiſtimat, vt in brutis vſuuenit: ex quo ſequitur, optionem alterius eripi; nec niſi vnum aliquod obtrudi. Sic etiam neceſſitatem alteram vnius appetitione determinatam habere voluntatem putat Vincentius; ob idque Petauium reprehendit, quod libertatem neget, ſine pari ad vtrumlibet poteſtate conſiſtere. Quod ſi neceſſitas eiuſmodi nominetur ab Auctoribus, quæ plane voluntaria ſit; hoc eſt, quam ſua ſibi voluntate quiſpiam præſcripſerit, ita vt ſi velit contra illam venire poſſit; vt cùm naufragij metu merces ſuas in mare proiicit: aut cùm iureiurando, vel voto ieiunium ſibi, vel caſtimoniam indixerit; perſpicuum eſt nihil iſta neceſſitatis genera duo ad Vincentiana pertinere: nec de illis controuerſiam vllam inter ambas partes extitiſſe.

II. ATQVI ille ipſe S. Thomæ locus, in quo tantum præſidij ſibi eſſe iactat glorioſus iſte *cuſtos dominúſque viperarum*, prorſus ad eam ſpectat neceſſitatem, quæ merè voluntaria eſt, & vtriuſlibet eligendi liberam poteſtatem relinquit.

Licet hoc ex ipſa S. Thomæ diſputatione, ac diſputandi cauſſa cognoſcere. Ibi enim contra nonnullos diſſerit, qui votorum obligationem, & impoſitam ab ea neceſſitatem certorum officiorum improbabant; cùm hoc obiicerent: *Vnumquodque bonum, quanto liberius agitur, tanto virtuoſius eſſe videri: quanto autem ex maiori neceſſitate quis ad aliquid obſeruandum aſtringitur, tanto minus liberè id agere videri. Videtur igitur derogari laudabilitati virtuoſorum actuum per hoc, quòd ex neceſſitate obedientiæ, vel voti fiunt.* Quibus ſic occurrit S. Thomas, duplicem vt neceſſitatem diſcernat; vnam *coactionis, & hæc*, inquit, *laudem virtuoſorum actuum diminuit, quia voluntario contrariatur. Coactum enim eſt, quod eſt voluntati contrarium.*

Alteram, *quæ ex interiori inclinatione procedit; & hæc laudem virtuoſi actus non minuit, ſed auget: facit enim voluntatem magis intentè tendere in actum virtutis. Patet enim, quòd habitus virtutis, quanto fuerit perfectior, tanto vehementius voluntatem facit tendere in bonum virtutis, & minus ab eo deficere.* His tertiam adiungit neceſſitatem, *ex fine: ſicut cùm dicitur alicui neceſſe eſſe habere nauem, vt tranſeat mare. Patet autem quod nec huiuſmodi neceſſitas libertatem voluntatis diminuit; nec actuum bonitatem.*

His animaduerſis, docet S. Thomas neceſſitatem illam, quæ ex obediendi voto ſequitur, neque *coactionis* eſſe, quæ eſt prima; neque *ex interiori inclinatione*, quæ ſecunda eſt: ſed ex *ordine ad finem*, quam tertio loco poſuit. quæ quidem neque libertatem, neque laudem detrahit.

III. Ex his manifeſta eſt Vincentij leuitas, & incogitantia, qui ſola nominum ſpecie deceptus, continere animum ſuum non potuit, quin efferretur gaudio, & Ἰὴ παιὰν caneret, *ouans & vitulans victoria*: nec intellexit, quod refrigerato nunc puerili hoc impetu cognoſcet, nihil iſta genera neceſſitatis tria, quæ ex S. Thoma retulit, ad illa ſua ſpectare duo: immò quæ ibidem ſcripta leguntur, cum Petauij placitis adamuſſim congruere; abhorrere autem ab iis venenis, ex quibus iſte δηλητήριον ſuum φάρμακον temperauit.

Primùm quid habet commune cogens Vincentij neceſſitas cum ea, quam S. Thomas illîc explicat? Vincentiana non eſt contra voluntatis inclinationem; nec violenta propriè dicta: tum libertatem, ſiue vſum arbitrij liberi perimit. At illa S. Thomæ vera propriéque dicta coactio eſt, eáque voluntario eſt oppoſita; quod idem aſſerit: nec liberi arbitrij functionem eripit. Non enim qui voto caſtitatis obſtrictus, acerrimis contra voluntatem libidinis ſtimulis vrgetur; non libero, & in vtramuis partem flexibili reſiſtit arbitrio: quod ad laudem & meritum valet quidem; ſed multo minùs, quàm

ſed voluntaria eſt neceſſitas, hoc eſt quam vt liberè ſibi quiſpiam impoſuit, ita liberè poteſt excutere; vt in homine illo euenit, cuius gratia neceſſitas illa bifariam eſt ab S. Thoma diſtributa, qui voti religione caſtè ſibi viuendi legem, ac neceſſitatem impoſuit. Quamuis non ad hoc ſecundum neceſſitatis genus votiuam illam neceſſitatem refert S. Thomas; ſed ad tertium, quod *ex ordine ad finem* petitur. Nihilominus illud *habitus* exemplum, voluntatis inclinationem ſine diſpendio libertatis adiuuantis, quod idem aſſumpſit, argumento eſt non eſſe neceſſitatem iſtam Vincentianæ ſimilem, nec vno circumſcriptam ad appetendum propoſito; ſed cum eligendi è pluribus vnius libera poteſtate, & indifferentia coniunctam.

V. NAM quod beatorum mentionem ibidem facit S. Thomas, quibus *neceſſitas infertur ad bene agendum*, vt peccare ideo non poſſint: *nec tamen propter hoc aut libertati voluntatis aliquid deperit, aut actus bonitati*; nihil hoc Vincentianum commentum ſubleuat. Non enim propterea liberè in id feruntur, quod abſoluta neceſſitate appetunt, cuiuſmodi eſt diuina bonitas, quam ſic amant, vt non ſolùm odiſſe nequeant, ſed ne ab amando quidem deſiſtere. Non de amore, inquam, beatifico ibi S. Thomas loquitur; quem non eſſe liberum, ſed neceſſarium, [a] ſuprà ex eodem oſtendimus. Verum præter amorem illum ſupremi finis, ac ſummi boni, aliæ ſunt interiectorum bonorum appetitiones, tanquam *mediorum*, in quæ beatæ mentes liberè, hoc eſt libero arbitrio feruntur. Ac quemadmodum habitus virtutis, quo exemplo S. Thomas vtitur, voluntatis inclinationem ad propriam honeſtatis ſpeciem vehementiorem facit, ſuóque modo determinat; non tamen ad hanc potiùs, quàm ad aliam indiuiduam actionem: adeo vt, etſi voluntatem abſoluta neceſſitate determinaret; ſolam, vti Scholæ nominant, *ſpecificationem* ſeu illius libertati ſubtraheret; vt contrarium virtuti illi pecca-

[a] Cap. 3.

tum nullum poſſet admittere: non tamen obſtaret, quin circa varias & ſingulas eius virtutis actiones integrum ius, ac liberam, & indifferentem poteſtatem retineret.

a Lib.1.cap. 12. p. 54.

Quocirca caſtiganda [a] Vincentij ratio eſt, qui in illo tractando S. Thomæ loco, falſa cum ac præpoſtera interpretatione corrupit: his vocibus inſertis (*vt in amore beatifico*) tanquam ita ille ſcripſerit: Adeo *vt ſi ad finem perfectionis profecerit, neceſſitatem quandam bene agendi, liberam tamen* (vt in amore beatifico) *inferre poſſit.* Poteſtne vel vnam indicare litteram, qua S. Doctor neceſſitatem illam in beatis cum libertate coniunctam circa *beatificum amorem* verſari docuerit? Non eſt ita. Nam contrarium plenis alibi quæſtionibus articuliſque tradidit.

Sed cùm *libertatem* hîc appellari toties audit eruditus lector, meminiſſe debet, hoc nomen ab antiquioribus Scholaſticis ancipiti ſignificatione ſumi: quod iam capite quinto ſuperiùs animaduertimus. Nam ſæpe pro *voluntario*, ſiue *ſpontaneo* ſumitur, & vt violento contrarium eſt: aliàs liberum, non *voluntarium* tantummodo ſignificat; quod ipſum neceſſarium eſſe nihil prohibet; ſed etiam, quod ita ſit, vt oppoſitum ei fieri potuerit; adeóque *contingens* dicitur, & ei quod neceſſarium, & vniuſmodi, ac determinatum eſt, ex aduerſo reſpondet. Hoc modo libertas liberi arbitrij propria eſt, & *vis electiua* propterea vocatur à S. Thoma, de quo ſatis hactenus dixi.

b Vt Pennot. lib 1.c. 17.

c Qu.6. de malo.

Rectè autem [b] Theologi quidam obſeruarunt, ante recentiorem hunc errorem, quem [c] S. Thomas hæreticorum eſſe docuit, qui veram libertatem cum abſoluta neceſſitate conſtare, ac ſoli *coactioni* repugnare cenſent, pleroſque neceſſitatem à coactione minùs accuratè ſeparaſſe: Poſt autem *nouos exortos hæreticos*, vt Pennotus loquitur, qui *voluntatem ſubiiciunt neceſſitati naturalis inclinationis, & determinationis ad vnum*. tum demum ſubtiliùs neceſſitatis vtriuſque notatum eſſe diſcrimen.

Ac vel ex vno S. Thoma varietatis illius ſpecimen licet capere. Hic enim in prioribus operibus, quæ de rebus theologicis edidit, minus in hac tenenda differentia neceſſitatis & violentiæ fuit enucleatus & conſtans. In theologica verò ſumma; quod diuini ingenij longè præſtantiſſimum opus, & auctore ſuo digniſſimum meritò iudicatur; vt in liberi arbitrij explicanda ratione; ſic in neceſſitate naturali ab violentia diſcernenda, haud paullo fuit exactior. Ac propterea ſuprà capite tertio, cùm in eo eſſemus, vt ſincera ac germana S. Thomæ de libertate ſententia, in eáque Peripatetica, inquirenda videretur, ſummam ad hoc theologicam potius, quàm eiuſdem lucubrationes ceteras adhibendas duximus. Quanquam permulta ſunt in [a] iſtis quoque, de vera propriéque dictæ libertatis notione, & huic oppoſita neceſſitate eximiè, accuratéque tradita & iis quæ ſcripſit in ſumma poſteà, conſentanea: quæ in libro tertio de libero arbitrio collecta ſunt ab Antonio Ricardo: vbi & illa eiuſdem S. Thomæ loca pertractauit, & expoſuit, quæ ad erroris ſui patrocinium Armacanus attulit, ex eóque Vincentius deſcripſit. Hic verò feſtiuè, quod illa eadem S. Thomæ teſtimonia, quaſi noua eſſent, & à ſe primùm obiecta, diſſimulatâ, quam apud Ricardum legerat, explicatione protulit. Quod idem & in illis Patrum ſententiis præſtitit, quas à nobis propoſitas, & ad verum ſenſum accommodatas eſſe nouerat. Atqui intererat eius, qui contemptum ac ludibrium cauere vellet, actum non agere: nec odioſè congeſtis, & repetitis iiſdem auctorum locis, nullo operæ pretio, patientiæ Lectorum illudere.

[a] Vt in qu. 22 de Verit. ar. & . & qu. 6. de malo, & qu. 16. ar. 5.

CAPVT XI.

1. *Quid inter brutorum appetitum, & hominis libertatem interſit.* 2. *Quod ex S. Thoma declaratur.* 3. *Tum illuſtratur ex Hierocle Pythagoreo.* 4. *Quid diſtet ab eodem appetitu brutorum, hominis voluntas non liberè agens, ſed neceſſariò.*

I. EXPOSITA neceſſitatis ratione, ac multiplici ſpecie; tum Peripateticæ philoſophiæ placitis, cum Armacanorum opinione comparatis; redeundum eſt ad inchoatam ſuprà capite octauo diſputationem, de conſectariis Vincentianæ doctrinæ; quam ideo paullulum interrupimus, vt explicata neceſſitate, qualem ſecta iſta deſcribit, faciliùs in eorum arcana penetraremus. Queritur [a] Vincentius de *ignorantia Petauy, & Ricardi, qui inter appetitum brutorum, & motum humanæ voluntatis, quando quippiam neceſſario vult, nullum ponunt diſcrimen. Iſta ignorantiæ craſſæ nebula, in qua duo illi homines*, inquit, *perpetuò ambulant, erraréque pleraque fere omnia eos facit, quæcumque errauerunt, & delirauerunt.* Vide hominis vrbanitatem, ac lenitatem, qui & de Petauij aſperitate grauiter expoſtulat, & *Lenem* ſe ideo nominat, vt ab illius iracundia quàm alieniſſimum fore ſe profiteretur.

[a] Vinc. lib. 2. c. 1. Sect. 1. p. 175.

Atqui quod ignorantiæ Petauium hîc arguis, Magiſter Lenis, vide an non in illos cadat potiùs, qui ſtudio partium occupati ſpiſſas obducunt nebulas rei alioqui per ſe claræ, & ad intelligendum facili. Quis eſt paullulum ſapiens, qui hoc non capiat, non interrogatus reſpondeat, *coactum* id, violentúmque dici, à quo naturalis abhorret appetitio: neceſſarium verò, quod aliter fieri

fieri nequit, & contingens non eſt, ideóque non eſt in noſtra poteſtate: liberum denique, quod tam à nobis fieri, & aſciſci poteſt, quàm quod tunc eſt oppoſitum? Has à natura traditas, & doctis pariter, atque indoctis inſitas notiones, tanquam publicam monetam, vos corrumpere nuper inſtituiſtis; túque præ omnibus confidentiſſime Vincenti.

II. QVÆRIS igitur quid interſit inter bruti appetitum, & hominis voluntatem neceſſitate conſtrictam, ac determinatam. Quære priùs quid ab illius appetitu, diſtat huius libera voluntas: hinc enim facilè alterum cognoſces. Docebit illud te S. Thomas in prima parte Theologicæ ſummæ. Ibi enim quæſtione LXXXIII. [a] in qua diſputat *vtrum homo ſit liberi arbitrij*; primùm eſſe reſpondet, idque probat hoc argumento, quod *alioqui fruſtra eſſent conſilia, exhortationes, præcepta, prohibitiones, præmia.* Vndè verò habeat, vt liberi ſit arbitrij, explicat ſic. Eorum quæ agunt, alia ſine iudicio agere dicit, vt quæ carent cognitione; velut lapis deorſum cadens: alia cum iudicio: quæ & ipſa in duplici ſunt differentia: quædam enim non libero agunt iudicio, ſed naturali; vt ouis lupum videns, naturaliter iudicat eum eſſe vitandum; *quia non ex collatione, ſed ex naturali inſtinctu hoc iudicat:* quædam ita cum iudicio agunt, vt id *ex collatione rationis* exiſtat: vt homo; *qui agit iudicio, quia per vim cognoſcitiuam iudicat aliquid eſſe fugiendum, vel proſequendum. Libero autem agit iudicio, quia potens eſt in diuerſa ferri, eo quod iudicium iſtud non eſt ex naturali inſtinctu in particulari operabili, ſed ex collatione quadam rationis.* Quam collationem declarat ita: *Ratio enim circa contingentia habet viam ad oppoſita, vt patet in dialecticis ſyllogiſmis, & rhetoricis perſuaſionibus. particularia autem operabilia ſunt quædam contingentia. Et ideo circa ea iudicium rationis ad diuerſa ſe habet, & non eſt determinatum ad vnum. Et pro tanto neceſſe eſt, quòd homo ſit liberi arbitrij, ex hoc ipſo quòd rationalis eſt.*

[a] Art. 1.

III. Ex hoc fonte Peripateticæ, Chriſtianæque ſapientiæ, certa ratio veræ, propriéque dictæ libertatis, & huius à brutorum appetitione diſcrimen petitur. Nam vtraque ex cognitione ac iudicio pendet: ſed bruti iudicium, ex naturali inclinatione, id eſt inſtinctu proficiſcitur; & iccirco eſt vniuſmodi, id eſt vni affixum, ac determinatum; neque plura inter ſe comparat, vt ex ea contentione quippiam anteponat alteri: quia neceſſariò vnum illi perſequendum, aut vitandum obiicitur. Homo verò rationem ſequitur, quæ plura cognoſcit, & inter ſe confert: non ea quidem determinata, & neceſſaria; ſed *contingentia;* quæ videlicet aſciſci, vel abiudicari poſſunt. Quare eo ipſo libera eſt voluntas, quod non eſt determinata; nec vni addicta; vti nec iudicium, ſiue arbitrium mentis, quod plura inter ſe minimè neceſſaria, ſed vtilia duntaxat, & contingentia comparat. Ita propriè dicta, *formalis*, ac vera libertas eſt, non voluntas ipſa, quà voluntas eſt, & naturalis inclinatio rationalis appetitus; ſed quatenus liberum eſt arbitrium, & ex pluribus quod libitum eſt, poteſt citra determinationem, ac neceſſitatem eligere.

Hoc quia brutis animantibus natura negauit; & ad vnum aliquod, ac definitum, eorum alligauit iudicium; ideò non liberè, neque tamen violenter & coacta; ſed neceſſariò, ac præcipiti cupiditate rapiuntur.

Hoc eſt liberæ hominum voluntatis, & brutorum appetitus diſcrimen ab S. Thoma, & Chriſtiana philoſophia conſtitutum. Cui & humana conſonat, [a] à nobis ex gentilium philoſophorum decretis accuratè deſcripta.

IV. QVAM quidem illuſtriorem modò reddemus, vnius ex illorum numero adſcripta ſententia, quæ eandem brutorum ab homine diſcrepantiam egregiè demonſtrat.

Is eſt Hierocles Pythagoreus, in libro de Nuptiis: vbi hanc bene viuendi regulam præſcribit; vt naturæ conuenienter homo viuat: [b] *Quippe viuit*, ait, *animantium*

[a] Vide To. 1. lib. 5. c. 1.

[b] Hieroc. apud Stob. Serm. 65. ζῇ γοῦν ἕκαστον τῶν ζώων ἑπομένως τῇ ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ· καὶ νὴ Δία τὸ φυτὸν ἅπαν ὡσαύτως κατὰ τὸ ἐπ' αὐτῶν λεγόμενον ζῆν· πλὴν οὐκ ἐκλογισμῷ, καὶ ἀριθμήσει τινὶ χρώμενα, καὶ τοῖς

quodlibet vita naturali ſuæ conſtitutioni conſentanea. ac profectò ſtirpes etiam ipſæ ſimiliter viuunt, pro eius, quæ illis tribuitur, vitæ ratione. Verùm non ratiocinatione, vel computatione vtuntur aliqua, nec examinatis rebus delectum aliquem adhibent. Sed ſtirpes quidem ſola ad id aguntur natura: quippe inanima ſunt. Animalia verò imaginationibus ad ea quæ commoda ſunt attrahentibus, & impellentibus cupiditatibus ducuntur. Nobis autem natura rationem indidit; quæ & alia omnia, & cum omnibus, vel potiùs præ omnibus, naturam intueretur: vti tanquam in aliquem inſignem, certúmque ſcopum, ſic in naturam intenta, & quidquid ei conueniens eſt, eligens, ad decentem nos viuendi modum perducat.

Vides quid inter bruta, & hominem interſit: & vt illa, quacumque phantaſia, & commodarum rerum appetitio trahit, ſine vlla deliberatione moueantur: hominum verò liberum ſit iudicium; tum libera, quæ ex iudicio ſequitur, iudicatæ, approbatæque rei ad finem obtinendum vtilis, electio.

V. HAC libertatis poſita, fixâque formula; non eſt difficile ſcitu, cuiuſmodi ſit eidem aduerſaria neceſſitas. Nam cùm radix ipſa libertatis intercepta eſt, quæ eſt iudicandi vis: vt vno aliquo circunſcribatur, ac determinetur; nec plura inter ſe contendere, & quod horum vtilius, meliúſque ſit, diſcernere, ac pronuntiare queat; quod in amentibus, & infantibus, ac rationis vſu carentibus accidit: tum non liberè voluntas, ſed neceſſariò in id quod concupiuerit trahitur: quia non *ex collatione* ſanæ ac ſobriæ *rationis* agit, vt S. Thomas loquitur: ſed ex ſolo impetu, & inſtinctu mouetur. Neque tamen inter ſic affectum hominem, & pecudem, non aliquid intereſt. Nam etſi iudicium vtrique commune; nec non voluntarium ab S. Thoma tribuitur, non iccirco ſpecies eadem eſt vtrobique iudicij; ſed genere ſolo ambo inter ſe conueniunt; quemadmodum naturæ ipſæ genere vno continentur animalis, ac ſenſu præditi; ſed forma & eſſentia diſcrepant. Sic *iudicium* in brutis, phantaſiæ ſolius

[ὥστε] τῆς βασανιζομένης ἐκλογῆς. ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ φύσει φυτὰ ψιλῇ· ψυχῆς γὰρ ὄντ' ἀμέτοχα· τὰ δὲ ζῶα, φαντασίαις τε ὠθούσαις ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ ἐξελαυνούσαις προθυμίαις. ἡμῖν δὲ ἡ φύσις ἔδωκε τὸν λόγον, τά τε ἄλλα πάντα, καὶ σὺν πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, αὐτὴν κατοψόμενον τὴν φύσιν, ὅπως ὡς πρός τινα σκοπὸν ἐξήγηται, καὶ αἱρεῖται τεταγμένος πρὸς αὐτὴν, ἐπιλεγόμενός τε τὸ σύμφωνον αὐτῇ πᾶν, καθηκόντως βιοῦντας ἡμᾶς ἀπεργάζοιτο.

eſt , & eius partis, quam *aſtimatiuam* vulgò nominant: *voluntarium* autem *ſenſitiui*, quem vocant, *appetitus*. In homine rationis illud eſt; ſed non *arbitrii*. hoc *voluntatis*; non tamen liberè agentis. Neceſſitatis porro vis & ratio proportione eſt eadem.

CAPVT XII.

1. Vincentij æſtus in explicando diſcrimine neceſſitatis, qua bruta feruntur, & paruulorum, aut amentium. 2. Fruſtra ex imperatrice vi voluntatis ab illo peti, quæ nulla circa neceſſaria ſit. 3. Pecudum, maximéque aſinorum petitum ab Vincentio teſtimonium eluditur. 5. Ludicrum eiuſdem ἀπόρημα.

I. HIs contraria Vincentij eſt opinio. Qui ſi eâdem, quæ capite antecedenti diſceptata eſt, quæſtione pulſetur, quânam re diſtet à pecudum appetitu, voluntas hominis neceſſitate agens, & ex ſola naturæ propenſione, non ex deliberatione; vel ad ea confugiet, quæ dixi: vel, ſi ſibi conſtare pergat, fruſtrà conflictabitur, in obſcuris, ac nihil liquidi, & diſerti ſonantibus vocibus, μάτην πτερυγίζων. Quid enim aliud referunt ea, quæ ſuprà capite nono ex illo deſcripſimus? Neceſſitatem illam, qua bruta feruntur in ea quæ appetunt, ait eſſe violentiam: eandem in homine, libertatis comitem, & adiutricem facit. Quî enim aliter poſſet, cùm & voluntarium idem ac liberum eſſe ſtatuat; & voluntatis actionem omnem, *eſſentialiter* liberam eſſe defendat?

Cedo igitur, quid cauſſæ eſt, cur paruulus, aut amens, aut fatali neceſſitate, vt olim Stoici putabant, impulſus,

non liberè appetat quod voluntate concupiſcit?

[a] Neque enim voluntate, ac iudicio qualicumque, hoc eſt vitali, & naturali facultatum illarum motione, vti negas iſtiuſmodi homines; cùm ex naturali inclinatione in ea feruntur, quæ ſibi placita ſunt, & commoda. Ecquis igitur violentiæ locus eſt in ea voluntatis actione, quæ maximè voluntaria eſt? aut cur libera non eſt, ſi & voluntatis actio eſt, ex iudicio profecta; & omnis eſt libera motio voluntatis? [a] Vincent. lib.1.c.14.

II. NAM quod poteſtate ſua dominatrice tunc voluntatem non vti aſſeris; nec ſemetipſam mouere; & cetera eiuſdemmodi, quæ quid ſint non intelligendo, profers, vi ſola veritatis, ceu fidiculis, compulſus, hoc illud eſt, quod paullo antè dicebam, cogi te, quamlibet inuitum, ac reclamantem, eadem nobiſcum, & cum S. Thoma, ceteriſque de libertate fateri; eius eſſentiam, non, vt falsò dicebas, in ſolo voluntario ſitam eſſe; nec omnem voluntatis actum eſſe liberum: ſed in ſolo libero arbitrio, & vtriuſuis amplectendi minimè determinata poteſtate libertatem conſiſtere. [b] Siquidem imperare ſibi, ſeque mouere, & alia id genus, quæ tu in eſſentiam, ac definitionem libertatis includis, liberi ſunt arbitrij propria; hoc eſt voluntatis, non quà naturalis eſt inclinatio, & ad finem ipſum refertur, éſtque determinantis capax neceſſitatis: ſed quatenus circa *media*, & contingentia verſatur, & ad vtrumuis indifferenter ſe habet, hoc eſt, vt S. Thomas loquitur, *poteſt ad diuerſa*. [b] Vide ſup. c.3.& 7.

[c] Imperare certè nihil ille cenſet aliud eſſe, quàm *ordinare ad aliquid agendum*, hoc eſt ad finem: tum *actum eſſe rationis*, qui electionem ſequitur. [d] Nam *poſt determinationem conſilij, quod eſt iudicium rationis*, inquit, *voluntas eligit, & poſt electionem ratio imperat ei, per quod agendum eſt, quod eligitur.* [c] S.Tho. 1.2.qu.17.art.1.& 1. [d] Id.ar.3. ad 1.

Quo ex loco Vincentij multiplex error conuincitur. qui [e] cùm voluntatis actum omnem liberum eſſe ſentiat: & [f] libertatis eſſentiam in imperio conſtituat; fateri co- [e] Lib.1.c.3. & [f] Ibid.c.4.

gitut nullum alium voluntatis actum eſſe præter imperium: adeóque nec finis appetitionem, quæ conſilium antecedit, nec electionem, quæ vt hoc poſterior, ſic imperio prior eſt, actiones eſſe voluntatis; tum, quod [a] alibi iam dixi, liberæ voluntatis eſſentiam in ea re ponit, quæ rationis ac mentis eſt propria, non appetitus, ac voluntatis.

[a] Sup. c. 7. §. 2.

III. ATENIM [b] *in iſta vi voluntatis imperioſa, & imperatrice ſui eſſentialem eius, qua ab appetitu brutorum diſtinguitur, libertatem conſiſtere*, inuicto probat argumento; ac graui imprimis auctoritate, [c] *canum, ſimiarum, elephantorum, aſinorum*; & vnius inter alios, *qui ſapientiæ magiſtri ſui auditor erat, ac magis liber, quàm ceteri craßioris, & ſtupidioris Mineruæ aſini fratres eius.*

[b] Vinc lib. 2 c. 1. pag. 176.

[c] Vinc. ibid. p. 177.

His omnibus contra Petauium, & Ricardum teſtimonium denuntiat. Sed vt iure, ac legitimè contendat, poſtremum illum teſtem expungat cenſeo: ne οἴκοθεν μάρτυς apponi videatur. Ecquos verò fratres aſini illius ex Vincentij verbis diuinare poſſumus? Non enim aſinis obſtetricari, & operam adhibere Minerua ſolet, quam fratribus illis parum benignè conſuluiſſe ſcribit. Sed his, ac ſimilibus parum gratis interpellatoribus, ac ſibi adeo, Vincentius occurrat ipſe; & quid brutorum appetitus ab libera voluntate hominis interſit, ex S. Thoma, & illa ipſa, quam toties inculcat, imperatrice vi, & imperio diſcat. [d] Nempe *quod imperare, ſit ordinare ad finem*, ait S. Doctor: bruta verò *media*, quæ vocant, ad finem non referant; iccirco libera voluntate carent, quod fuſiùs declarat idem his verbis. [e] *Dicendum (inquit) quòd aliter inuenitur impetus ad opus in brutis animalibus, & aliter in hominibus. Homines enim faciunt impetum ad opus per ordinationem rationis: vnde habet in eis impetus rationem imperij. In brutis autem, fit impetus ad opus per inſtinctum naturæ: quia ſcilicet appetitus eorum ſtatim apprehenſo conuenienti, vel inconuenienti, naturaliter mouetur ad proſecutionem vel fugam. Vnde ordinatur ab alio ad agendum: non autem*

[d] S. Tho. 1. 2. qu 17. ar. 1. & 2.

[e] Ib. ar. 2. ad 3.

ipſa ſeipſa ordinant ad actionem: & ideò in eis eſt impetus, non autem imperium.

IV. SIC de pecudibus, & ſapientiore illo fratribus ſuis aſino non multum laborabit Vincentius. In amentibus, & ſimilibus humana voluntate, intellectúque prædiris, plurimùm æſtuabit, vt ſuis, ac ſectæ ſuæ principiis conſentaneum aliquid expromat, quod ex voluntate, hoc eſt libertate agentes illos non perinde liberè agere perſuadeat, vt cùm oculis, & auribus vtantur, id quod agunt, *eſſentiam* habet viſionis & auditionis, eo quod ex eſſentiali videndi, & audiendi facultate proficiſcitur.

De his igitur, brutorum tuorum, vt ais, non diſſimilibus; ſed, vt ex antè dictis euidens eſt, longè tibi moleſtioribus, quàm ſexcenti tui *ſapientes aſini*, quemadmodum te cum tuis decretis, & principiis extrices, ſanè videris. Quod idem in fatali, & tamen voluntaria neceſſitate, præſtare debebis. Nam neceſſitatis duplicis tua illa diſtinctio, vt vna *coactiua* ſit, altera voluntaria, quam, vt mali medici ſolent ad vlcera omnia, ſolum, & vnicum emplaſtrum, ex panario tuo identidem exprimis, futilis eſt, ac magnarum & neceſſariarum rerum inſcitia referta: quod vel ille tuus Ammoniani diſcipulus, te docebit.

V. CVIVS quidem vt te ad captum accommodares, credo ἄπορον illud nitidis, & elegantibus vocabulis expreſſum in fine ita te poſuiſſe. [a] *Nunc verò ponite caſum,* ais Vincenti, *vt vis illa voluntatis imperioſa ſui actus, ſuopte modo, & imperio ſuo ſeipſam moueat; ſed tamen indifferentiæ accidentalis bilancem non vtrimque expeditam habeat, quia intellectus hîc & nunc ſolum de amando, non de ſuſpenſione amoris ei quidquam repræſentat, & ad amandum iudicio practico eam determinat: An talis tamen amor, per veſtram fidem, & conſcientiam, brutalis, nec eſſentiali libertate liber erit? Cur enim liber non eſſet, quandoquidem voluntas ſuo ſollemni imperandi modo ſeipſam agat, non impetu brutali & efficieni foris exiliat?*

[a] Lib. 1. c. 7. ſect. 1. pag. 178.

Hîc verò quid dicas profectò non intelligis; ac quid libertas, & liberæ actionis quæ ſit exequendæ ratio funditus ignoras. Dixi tibi ſæpius vim illam voluntatis imperatricem in iis duntaxat exerceri, quæ ad finem referuntur, & *contingentia* ſunt, hoc eſt ad vnum determinante aliqua neceſſitate minimè redacta.

Etenim de eo quod abſolutè neceſſarium, ac definitum eſt, nulla poteſt eſſe conſultatio, vti nec electio, quâ vnum è pluribus optari debet: quod ex Ariſtotele, ac Peripateticis omnibus, etiam Theologis, vt Nemeſio, Ioanne Damaſceno, ac S. Thoma, aliiſque pluribus vberrimè demonſtratum eſt à nobis. Quamobrem non aliter voluntas liberè agere poteſt, & præ vno alterum capeſſere, quàm ſi hoc ipſum, cuiuſmodi eſt reipſa, non neceſſarium, ſed vtile duntaxat, adeóque contingens, rectrix & magiſtra ratio iudicauerit. Hoc ipſo verò, quod vtile eſt, & contingens aliquid, non ſimplex eſt, & vniuſmodi. Itaque ſi non *actu*, virtute certè, ac δυνάμει tam ſe, quàm alia complectitur. Ita nunquam niſi de pluribus inter ſe comparatis, tum deliberatio ſit, tum iudicium rationis; tum ſeipſam determinantis voluntatis electio: ex quibus eâdem mouente voluntate rationis imperium, & ex imperio, voluntatis ad exequendum poſtrema motio conſequitur.

Ceterum *indifferentia* illa voluntatis quemadmodum ſe habeat, & quos in ea ludos Vincentius, & id genus homines facere pridem inſtituerint, oſtenſum eſt pluribus à [a] nobis alio in Opere.

[a] Lib 3. de lib. arb. ca. 11.

CAP.

CAPVT XIII.

1. Cyrillus Hieroſolymitanus perperam appellatus à Vincentio. 2. Ouis exemplo libertatis ac meriti rationem explicat. Et ludicra Vincentij opinio de brutorum appetitu. 3. Qui circa finem vltimum clarè cognitum liberè ferri voluntatem, falsò putat, & laudem etiam inde promereri. 4. Sed in laudis ambigua ſignificatione cauillatur.

I. QVIS [a] non in te, Vincenti, lenitatis conſtantiam, & æquabilitatem deſideret? Tu in canes, ſimias, & aſinos imprimis, tam indulgens, & liberalis extitiſti, vt illos cum hominibus propemodum exæquares: immo aſinos in auditorum ſapientiæ numerum adoptares; certè formandis eorum ingeniis Mineruam præficeres: & idem tamen ouibus tam iniquus es, vt earum cauſſa S. Cyrillo Hieroſolymitano ſuccenſeas. Cur hoc autem de te iſte meruit? Scripſit in Catecheſi quarta, *Liberi arbitrij eſſe animam*, nec à dæmone neceſſitatem ei inferri poſſe. Hunc enim nihil aliud efficere, quàm vt malas cogitationes immittat: quas, ſi velit, animus admittat: ſi non velit, non admittat. Id ſi aliter fieret, non eſſe cauſam, cur Deus gehennam minaretur. Hîc αὐτεξούσιον eſſe ψυχὴν ait, id eſt *iuris, & poteſtatis ſuæ*, hoc eſt *liberi arbitrij*; & quatenus ſit, propriis eius facultatis actionibus declarat, quòd conſentire poſſit, aut non conſentire iiſdem infuſis à dæmone cogitationibus. Prorſus eodem modo, quo Apoſtolus eandem voluntatis liberæ poteſtatem in vtramque partem explicat, in ſeruanda, vel non ſeruanda caſtimonia, hoc eſt nuptiis eligendis, aut repudiandis, dum vtrumque eſt integrum; [b] & *non habet homo neceſſitatem, ſed poteſta-*

[a] Vinc. lib. 1. c. 1. Sect. 2.

[b] 1. Cor. 7. 37. μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος.

tem habet ſuæ voluntatis. Hæc eſt ἐξουσία, vel αὐτεξουσία, cui oppoſita eſt ἀνάγκη, id eſt ad vnum alligans neceſſitas, de qua idem antea: [a] *Alligatus es vxori? Noli quærere ſolutionem: ſolutus es ab vxore; noli quærere vxorem.* Alligatio, eſt voluntatis ad vnum aſtrictæ, determinatæque neceſſitas; cui contraria eſt *ſolutio*, id eſt expedita & *indifferens* poteſtas: quæ *liberum arbitrium*, & αὐτεξούσιον dicitur. Ita Cyprianus de hac ipſa re diſputans [b] in Libro de diſciplina & habitu Virginum: *Nec hoc iubet*, inquit, *Dominus, ſed hortatur: nec iugum neceſſitatis imponit: quando maneat voluntatis arbitrium liberum.*

a Ver. 17.

b Sub. fin. pag. 225.

II. SED ad Cyrillum redeo. Is quod dixerat exemplo declarare volens: [c] *Ouis*, inquit, *manſuetum eſt animal, ſed nunquam ob hanc manſuetudinem coronæ præmium eſt adepta: quandoquidem manſuetudo iſta non illi ineſt ex electione, ſed ex natura ipſa.* Quibus verbis indicat neceſſitatem, quæ ex naturali inclinatione prouenit, libertati, qua præmium meremur, eſſe contrariam. Quod idem & Theologi docent ad vnum omnes, & horum princeps Aquinas ille ſanctus Thomas, quem [d] ſuprà pronuntiantem audiuimus, meritum omne *ex libero arbitrio procedere; inquantum voluntariè aliquid facimus:* nempe, vt ibidem declaratur, *perfecto genere voluntarij*, quo *in poteſtate hominis eſt* facere, aut non facere, *& vtrumque ſubiacet libero arbitrio.* Propterea igitur ouem nihil manſuetudine illa ſua mereri ait Cyrilius, quoniam non ex libero arbitrio, & huius propriâ electione eam manſuetudinem præſtat, ſed ex naturali, & vt *non violenta*, ſed *voluntariâ* propenſione, ita non libera & indifferente.

c Cyr. πρᾶόν ἐστι τὸ πρόβατον. ἀλλ' οὐδέποτε διὰ τὴν πραότητα ἐστεφανώθη· ἐπειδὴ τὸ πρᾶον οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ πρόσεστιν.

d Cap. 5. p. 3. & 4.

At Vincentius de oue ſtomachatur, & indignam rem eſſe clamat, eandem dici rationem eſſe voluntatis humanæ neceſſitate aliquid appetentis, atque ouis, quod ad liberi arbitrij functionem, & laudem, ac meritum ſpectat. [e] *Beatos enim tranquilliùs, & libertiùs voluntatem ſuam in amorem ſummi boni præſentis effundere, quàm pecudes in appetitum cibi, & potus à natura proiici, turbido & effreni*

e Vincent. pag. 179.

impetu eas præcipitante ſolent.

III. LVDICRA eſt & iocularis hæc μικρολογία. Dic amabo te, Vincenti! Credîſne voluntatem hominis in ſummum bonum, ac finem vltimum in ſeſe, euidentérque cognitum, liberè, hoc eſt libero arbitrio ferri? Credis eiuſmodi amorem, & appetitum hunc eſſe, ex quo laus, & meritum ſequatur? Credis profectò, credis; eóque miſerrimè falleris, & à primis humanæ ac diuinæ ſapientiæ principiis longiùs aberras. Ita perſuaſum eſſe tibi, arguunt illa, quæ in eodem capite, & alibi paſſim occinis. [a] Beatos enim ob *amorem illum, quem per vim* a Ib. p. 181. *actuum ſuorum imperatricem tráquilliſſima effuſione expirant, ſummis laudibus, honore, & veneratione digniſſimos eſſe* dicis. *Et licèt tam ſapientes & prudentes ſint, vt nullis rationibus adduci valeant, vt ab amando ceſſent, hoc tamen nihil de eorum laudibus decerpit, ſed auget cumulum.*

In his quantopere ſis hallucinatus, potes ex his animaduertere, quæ hucuſque diſputauimus: præſertim capite tertio, & quinto. Voluntatẽ neceſſitate illa, quæ propriè dictæ libertati eſt oppoſita, rapi in Deũ perſpicuè cognitum, ſententia eſt beati Thomæ in prima parte, quæſtione LXXII. articulo primo, & ſecundo. [b] Idem negat b In 1. Par. *ea libero arbitrio ſubeſſe, ad quæ naturaliter inclinamur.* [c] Ne- qu. 83, art. 2. gat eſſe quemquam *dominum actuum ſuorum*, niſi quate- c In 1. 2. qu. 6. art. 2. ad nus libero vtitur arbitrio. [d] Negat mereri quemquam *niſi* 2. *per actum cuius ſit dominus*, hoc eſt qui ſit liberi arbitrij. d Quæſ. 29. de Verit. ar. Liberum autem arbitrium non verſari circa finem, & ea, 6. Vide ſup. quæ neceſſariò appetuntur. [e] Laudem denique ac vitu- cap. 5. perium ex vſu ſolo liberæ voluntatis effloreſcere, iiſdem e Vide ſup. cap. 3, & 5. in locis S. Thomas luculentiſſimè declarat. Nullum ergo meritum habet actio illa, quæ non ex libero prodit arbitrio: ſed nec laude aut vituperatione per ſeſe digna eſt, quòd vtrumuis liberæ electionis radice nitatur. Quocirca beati non ob hoc ipſum præcisè laudantur, quòd Deum diligunt: vti neque quòd de illo rectè ſentiunt, ac iudicant. Sed eatenus, quòd felicem illum

ſtatum, & amorem, ac notitiam, quibus beati ſunt, & in Deum neceſſario quodam impetu rapiuntur, liberi, cùm viuerent, vſu arbitrij meruerunt.

IV. SED fallit ambiguitas nominis, dum laus interdum pro gloria, & honore, ac dignitatis, & excellentiæ prædicatione ſumitur. In quo Vincentij manifeſtus eſt fucus. Nam & in laudis, honoriſque vocibus de induſtria ludificatus eſt: & quæ de hac re luculenter in [a] tertio de libero arbitrio docueram, longè ad eam rem vtiliſſima, callidè diſſimulando præteriit. Verùm legantur omninò quæ illîc tradita ſunt, vt ex iis inanis theriacæ conatus eludatur.

[a] Cap. 4.

Ecquis autem illius eſt adeò ſimilis, nihil vt intereſſe dicat inter ouem pabulum appetentem, & hominem neceſſariò Deum amantem; etſi neutri libertas in actione illa conſtet? Ecce tibi [b] S. Thomas, Ariſtotelem ſecutus, *voluntarium* in brutis perinde vt in hominibus agnoſcit: neque tamen propterea eandem vtriuſque *voluntarij* rationem eſſe voluit. Sic neceſſitas licet in amborum naturalibus actionibus communis inſit; non ideò nullum eſt agendi ſub eadem neceſſitate diſcrimen.

[b] In 1. 2. q. 6. art. 2.

CAPVT XIV.

Ex Vincentij opinione ſequi Spiritum S. produci à Deo liberè, & ex arbitrio libero. Ex quo horrendæ blaſphemiæ ſequuntur.

I. VERVM tolerabilia iſta conſectaria ſunt opinionis indoctæ. Quid illud quod ſine horrore ne cogitari quidem poteſt, & indidem eſt conſequens, Deum & amare ſe liberè; & eâdem libertate, producere Spiritum ſanctum, in eúmque ſimiliter atque in creatas res ius ac dominatum obtinere? Vt hoc decre-

tum ex Armacani Bataui diſciplina, Vincentium hauſiſſe, & in *Theriaca* ſua miniſtraſſe nemo dubitet, relegamus illa paullulum, quæ de Libertatis eſſentia ibidem expoſuit.

[a] Hanc igitur *in modo quodam agendi* ἡγεμονικῷ poſitam arbitratur, *quo voluntas ſeipſam mouet, & actum ſuum ſibi imperat.* Quam *poteſtatem ſublimem*, *& imperioſam* vocat, quâ *actum ſuum efficiendo, ei dominatur, & à ſe exire quodammodo imperat.* Atque hoc in Deo præ ceteris ineſſe demonſtrat capite ſexto: immo verò ex huius participatione manare iſtud in creaturas liberas; in eóque conſiſtere ait imaginem Dei, qua humanum præſertim genus cenſeri ſolet. *Vt enim compelli, & cogi ab alio ad agendum* (ait [b] Vincentius) *ſeruile, & Deo indigniſſimum eſt: ita ex propria poteſtate, in actionem ſuam ſeipſum inclinare, dominij ſupra actus ſuos ſignum eſt, & ſupremum Ens maximè decet.* Tum eâdem pagina, *Deus*, inquit, *in amando, & volendo eſt ſui iuris, & in affectus ſuos altiſſimo modo, ſine imperfectione, ius, & imperium exercet.*

[c] Neque verò liberè, hoc eſt *eſſentiali libertate*, ſolas res creatas amare Deum Vincentius affirmat: ſed etiam ſeipſum; [d] quia etſi neceſſariò, non tamen cogente neceſſitate ſeipſum amat. quippe libertati *coactionem* duntaxat opponi, non neceſſitatem ſimplicem exiſtimat.

[a] Vinc. lib. 1.c.3.p.13.
[b] Pag.14.
[c] Vinc.lib. 1.c.12.p.59.
[d] Ib.& c.10.

II. IAM verò *eſſentialem* illam *libertatem*, quâ *ius*, & *poteſtatem*, & *dominium*, & *imperium*, vel *imperioſam poteſtatem* habet voluntas *in actum ſuum*, idem eſſe ac *liberum arbitrium*, fuſiſſimè probat Vincentius in libro primo, capite tertio: atque hæc eſſe ſynonyma demonſtrat, *libertatem*, *voluntatem*, *liberam voluntatem*, *liberum arbitrium. Vbi voluntas eſt* (ait Vincentius) *ibi libertas: & quidquid ab ea, vt voluntate, & appetitu rationali, procedit, ab ea, vt* LIBERO ARBITRIO, *procedit, adeóque liberum eſt.* Et in fine capitis, *Nec quiſquam moueri debet*, ait, *quod S. Auguſtinus interdum ſic etiam loquatur, libera voluntate, aut libero voluntatis arbitrio: quia certiſſimum eſt*

omnibus, qui lectione, & doctrina eius ingenium ſubactum habent, particulam iſtam, libera, *aut* libero, *non reſtringere voluntatem, aut arbitrium: ſed, vt Dialectici loquuntur, particulam explanantem tantum eſſe; & iſta duo,* voluntas, & voluntas libera, *inter ſe conuerti.* Idem & in [a] ſequenti capite docet Vincentius, & alibi paſſim.

[a] Pag. 17.

Hoc autem & Vincentij magiſter Armacanus Batauus iiſdem ferè verbis affirmat. Vt cùm ita [b] ſcribit, *apud Auguſtinum eſſe liberum arbitrium, & eſſe aliquam hominis, vel Angeli voluntatem, ſeu volitionem, pro iiſdem prorſus vſurpantur. Nimirum quia iuxta doctrinam eius apertiſſimè traditam, voluntas, ſeu volitio, & libera voluntas idem ſunt: ſicut velle, & libere velle: & impoſſibile eſt, vt velle non ſit liberum.* Et paullo pòſt, *hoc ipſo, quo volunt homines, eſt etiam liberum arbitr.um, quia nonniſi liberè volunt.*

[b] To.1. lib. 6, c.1. p.165. C D 1. & p. 166. c. 1.

III. PORRO formulæ quædam locutionis obſeruandæ ſunt, quas ambo illi præſcribunt, quibus *liberæ voluntatis*, vel *liberi arbitrij* vſus exprimitur: ſunt autem hæ, [c] *habere in poteſtate*, nempe *quod cùm volumus facimus.* Item, [d] *quod ſi vult facit; ſi non vult, non facit.* Tum, *Si voluntate faciendi imperante fiat, actio illa eſt in noſtra poteſtate.* Mox etiam, *Vt cognoſcamus vtrum aliquid in poteſtate noſtra, ſeu nobis liberum ſit, hoc intuendum eſſe* docet, *vtrum fiat quando volumus. Si enim fiat quandocumque volumus, liberum eſt: ſi verò cùm volumus, non fiat: vel ſi nolumus fiat, certiſſimum eſt, non eſſe nobis liberum, quia non eſt in noſtra poteſtate.*

[c] Armac ib. c. 4. p. 162. E 1.
[d] Pag. 165. A, 1. & p. 166, C 2.

Eadem & Vincentius vſurpat, vt paullo antè memoraui: qui *verba volendi, aut nolendi liberum* declarare ait *arbitrium; quia omne velle eſt liberum.*

[e] Lib. 1, c. 3, p. 15.

IV. HIS ita conſtitutis, nemo iam dubitet, quin ex iſtorum placito, Deus & *libero* ſe amet *arbitrio*, & *Spiritum ſanctum* eodem *libero arbitrio* producat. Etenim voluntate vtique ſe amat, & amando producit Spiritum ſanctum. Hæc autem voluntas non eſt violenta, vel coacta: ac proinde liberrima, & ex arbitrio libero, quod

à voluntate non differt. Quamobrem cùm eſſentialem libertatem in eo conſtituant, quod *in iure*, ac *poteſtate* habetur, *& dominatu*: & cùm voluntas liberè vult, eo ipſo, *actum ſuum à ſe exire compellat, eíque dominetur*: nonne *ius* idem, *poteſtatem* eandem, *dominatum* eundem, *imperium* idem, *imperioſam vim* eandem exercet tam in amorem, quo ſe diligit Deus, quàm in amoris fructum, ſiue actus illius terminum, qui eſt Spiritus ſanctus? Quod autem in iure, poteſtate, dominio, imperióque eſſe dicitur, ſeruilis eſt conditionis, neque Deus eſt, ſed creata res aliqua.

Accedant nunc ex libertatis, voluntatiſque liberæ formulæ, ac de Sancto Spiritu illud vſurpemus: *ſi vult Deus producit Spiritum ſanctum: ſi non vult, non producit.* Et, *Spiritum ſanctum in poteſtate, ac dominatu ſuo Deus habet: & cùm vult producit; cùm non vult, non producit.* Potéſtne vocibus iſtis, quas noua theologia peperit, fingi quidquam horribilius? Nonne ſi reuiuiſceret ſanctiſſimus ille Polycarpus, ad has non profanas ſolùm, ſed ſacrilegas nouitates exhorreſceret, ac ſibi vſitatum illud in talibus cum fletu, & lacrymis proferret: [a] *O bone Deus! in qua me tempora reſeruaſti, vt iſta patiar?*

[a] Euſeb. 5. Hiſt. c. 19. ὦ καλὲ θεὲ, εἰς οἵους με καιροὺς τετήρηκας, ἵνα τούτων ἀνέχωμαι.

CAPVT XV.

1. Vincentium fruſtrà Patrum teſtimonia cumulaſſe ad opinionis ſuæ faciendam fidem. Ex iis nihil ab illo effici. 2. Voluntarium ſæpe pro libero ab auctoribus vſurpari, & voluntatem pro libero arbitrio. 3. Vincentium libertatem ita deſcribere, vt non cuicumque voluntatis actioni, ſed ei, quæ eſt liberi arbitrij propria, tantummodò conueniat. 4. Eiuſdem deſultoria leuitas, qui aliàs liberum arbitrium cum ſimplici voluntate confundit, aliàs ſeparat. Quæſtionem hîc eſſe de ſolo arbitrio libero. 5. Quomodo pacificari controuerſia iſta debeat.

I. ATENIM Veterum auctoritate Patrum benè munitam opinionem ſuam propoſuit in *Theriaca* Vincentius. Nam vtrumque librum crebris Græcorum, ac Latinorum Patrum dictis referſit. Et videri poteſt aliquantæ lectionis homo iſte; ac ſanè gloriolam hanc aucupatus eſt. Sed ab incurioſis duntaxat, & oculorum ſolo ſenſu ſcriptorum libris pretium ponentibus laudem illam merebitur.

Nam docti, & acres, intentique Lectores ſtatim animaduertent, non illum ſuapte lectione comparaſſe locorum iſtorum copiam; ſed ex Armacani Opere compilaſſe; indidem ſcilicet, vnde totum fere librum ſuum deſcripſit.

Atqui vel iudicij paululum adhiberet in eorum vſu locorum; vt quæ quibus probandis eſſent apta dignoſceret; & ab alienis, miniméque ad cauſam ſpectantibus, propria, & vtilia ſecerneret. Sed enim furtum & negligentiam

gentiam iſtius arguit, quod cùm pleraque dictorum illorum, ij, contra quos ſcribebat, explicaſſent, & in Armacani caput retorſiſſent; horum iſte reſponſa vel omninò diſſimulauit, vel perfunctoriè, ac leuiter attigit. Quæ tergiuerſandi calliditas, vt tam vehementi ſectæ illius patrono minimè conuenit, ita mihi percommoda ob id ipſum accidit, quòd ſuſceptæ velitationis huius operam, ac longitudinem minuit. Non enim, vt de illis Patrum locis lectori ſatisfaciam, aliud ſupereſt, niſi vt vtriuſque libros adire illum iubeam, in quibus omnia plenè accuratéque pertractata, & explanata reperiet. Sic eſt profectò, ſic eſt; nullum in Theriaca Vincentij argumentum ineſt; nulla tolerabilis, & non inepto diſputatore digna ratio; ad quam diſſoluendam, ac refellendam non ex amborum lucubrationibus idonea capi adiumenta poſſint. Iuuat tamen, etſi minimè ſit neceſſe, Patrum illa teſtimonia peragrantem, quàm nihil in iis vſurpandis fuerit, vniuersè, ac ſummatim oſtendere.

II. PRÆCIPVVS locorum congeſtus[a] aliquot capita libri prioris occupauit: quibus demonſtrare nititur, *voluntarium* ab auctoribus *pro libero; voluntatem pro libertate, nulla inter iſta diſcrimine vſurpari.* Poterat hoc exſcribendi labore ſuperſedere. Quid enim attinebat, in hoc probandum incumbere, quod aduerſarij ſponte faſſi ſunt? Equidem in [b] ſecundo de libero arbitrio illud adnotaui, voluntatem ab Auguſtino, aliiſque pro voluntate libera, id eſt arbitrio libero ſæpiùs accipi. [c] Quin etiam eadem, quæ Vincentius attulit, Auguſtini teſtimonia vberrimè declaraui. Ad hæc [d] ſuperiùs *voluntarium* à S. Thoma bifariam vſurpari docui; ac de voluntate alia multa diſſerui, ex quibus ab Vincentio hîc obiecta diluuntur.

[a] Vt 3, 4. 5.

[b] Cap. 10. §. 3. & c. 11. §. 12.

[c] Vide eiuſ. lib. c. 10. 11. & 12.

[d] Cap. 3. & 5.

Accedant hûc tot illa diſerta, & expreſſa Auguſtini loca, ceterorúmque, quos citat Vincentius, in eodem collecta volumine: quibus liberum hominis arbitrium ita definiunt, vt ſit ad vtrumque libera, hoc eſt indiffe-

rens, & nulla deuincta neceſſitate facultas.

Quid quod ſuapte profeſſione, ſuiſque verbis ad idem confitendum, ibi maximè, vbi teſtimoniis illis vtitur, cogitur Vincentius? Quid enim eſt, quod efficere, ac probare contendit? Capitis initio tertij, *eſſentialem voluntatis libertatem, quam ex ſeipſa, & directione rationis elicit, in poteſtate imperioſa, qua ſuis actibus dominatur, & à ſe exire quodammodo imperat*, conſtitutam eſſe dicit; & ad hoc probandum, Auctorum deinceps ſententias adſcribit.

III. ATQVI omnia illa, quibus voluntatem liberam explicat, & quodammodo delineat, non in omnem conueniunt actionem voluntatis: ſed in eam ſolam, quæ liberi arbitrij propria dicitur, & ab electione pendet. ac circa *contingentia*, miniméque neceſſaria verſatur. Hæc enim ſola ab ratione ac iudicio dirigitur. Quæ directio, cautio quædam eſt & gubernatio, lumen voluntati præferentis rationis, & intellectus, ne in appetendo, eligendóque labatur. Quod in neceſſariis, & ad vnum alligatis appetitionibus ſuperuacaneum eſt, vt in amore ſummi boni, ac finis vltimi perſpicuè cogniti; vbi nullus errori locus, neque lapſionis eſt periculum. Quinetiam iudicij illa directio nihil aliud eſt præter imperium, quod eſſe rationis à voluntate motæ, non voluntatis proprium actum, ſuprà ex S. Thoma demonſtrauimus: tum eundem actum electione poſteriorem eſſe, ex eáque proficiſci. Item illud ipſum, dominari actibus ſuis; &, vt vno verbo dicam, quidquid ad exprimendam *libertatis eſſentialis* notam, & naturam operosè congeſſit Vincentius, ad ſolum pertinere liberum arbitrium, quæ ſunt à nobis hucuſque diſputata perſuadent. Ita fit, vt aliud agens, imprudénſque Vincentius, aduerſariorum cauſſam, iis ipſis, quos in medium adduxit, teſtibus approbarit; læſerit, atque euerterit ſuam.

IV. SED huius in opinando mirificam conſtantiam prudens lector animaduertat. Nam voluntatem

omnem eſſe liberam, & liberum arbitrium, aliàs aſſueſcat, vt [a] capite XIII. ſuprà demonſtrauimus: & quæ ad illud probandum, Auguſtini, aliorúmque teſtimonia ex Armacani libro corrogauit, ad hoc valere vult, vt quemlibet voluntatis actum, liberi eſſe declarent arbitrij, [b] *& quidquid à voluntate, & appetitu rationali procedit, ab ea vt libero arbitrio procedere, adeóque liberum eſſe.* Aliàs liberum arbitrium à voluntate ſeparat: vt [c] cùm ſic ſcribit: *Hac quoque naturalis inclinationis voluntariâ neceſſitate diuina voluntas, ſub ratione voluntatis, non liberi arbitrij, bonitatem ſuam, ſéque ipſam, neceſſariò, & tamen liberè amat.* Igitur non omnis voluntatis actio *ab libero procedit arbitrio*, quod tute antè ſcripſiſti: neque Deus libero ſe amat arbitrio, ſed ea voluntate, quæ non eſt liberi arbitrij propria.

[a] § 2.

[b] Vinc. lib. 1. c. 3. p. 15.

[c] Lib. 1. c. 11. pag. 57.

Dixíne ſæpius, totam iſtam controuerſiam, ac litem, quam tot ſpretis Pontificiis edictis, & Catholicæ fidei auctoritate calcata, nuper Armacanus excitauit, ad liberum duntaxat pertinere voluntatis arbitrium; non de qualibet eſſe voluntatis actione?

Etenim quænam origo alia quæſtionis illius extitit, niſi conciliandæ cum libertate gratiæ difficilis, & perplexa ratio? At hæc ipſa ſolam eam ſpectat voluntatis motionem, quæ liberum arbitrium propriè dicitur; non illam, quam vos neceſſariam, & tamen liberam eſſe animoſa, & inutili iactatione contenditis. Sit ſanè libera nouo illo veſtro, & qualicumque genere libertatis: dum eo non ſit, de quo inter nos agitur: in quo vera, & ſuo nomine digna, non ſophiſtica, nec ſolo vocabulo cenſenda libertas eſt ſita voluntatis humanæ.

V. QVAMOBREM poteſt iam omnis inter nos ſublata eſſe diſcordia, ſi hoc fatemini; libertatem eam, quam liberum arbitrium dici propriè, tutemet agnoſcis, & quam ab S. Thoma traditam, capite XXI. libri tui prioris affirmas; talem eſſe, cuiuſmodi ſummus idem Theologus tot in locis, tam apertè, tam expreſsè, tam

diligenter expoſuit : quámque nos ex eius auctoritate, ac verbis ipſis, hactenus informauimus. Nimirum vt hæc ſola propriè, ac præcipuè, & *formaliter* illa ſit libertas, ob quam liberæ voluntatis homines, & arbitrij liberi eſſe dicuntur: vt ſit boni, malique meriti; laudis & vituperationis ſtirps, & fons vnicus: vt hæc vna cauſſa ſit, ex qua voluntas humana ſemetipſam propriè agere, mouere; dominium, atque imperium, quodcumque tandem habet, exercere dicatur: vt ea denique ſit neceſſitatis expers, non illius, quam ſolam libertati eſſe contrariam falſa opinione defenditis; ſed eius, quæ naturali propenſioni conſentanea vnius appetitu determinatur, nec expeditam, & indifferentem vtriuſque permittit optionem. Hæc cùm omnia, iiſque plura eòdem ſpectantia S. Thomas tam manifeſtè, propria eſſe teſtetur libertatis illius, quæ eſt *arbitrij liberi*; ſi tu, Vincenti, cum ſodalibus tuis eadem fateri potes & amplecti, appellatione ipſa libertatis vtere vt voles. Non equidem repugnabo. Vt ſi hominis effigiem, dici hominem oportere contendas, dum eouſque non inſanias, vt hominis naturam, & eſſentiam illi tribuas; quis tibi loquendi hanc licentiam inuideat?

Sanè hoc, quod abs te amore pacis & concordiæ impetrare ſtudeo, non grauatè conceſſeris, ſi ad illa, quæ raptim & tumultuariè ex Armacano conuaſaſti, Veterum loca paullulum aduerteris animum. Hæc enim naturam eiuſmodi liberæ voluntatis, arbitriique liberi deſcribunt, qualem ab S. Thoma luculenter explicatam Catholicum cum ipſo omne nomen agnoſcit. Sed ſingillatim omnia perſequi nolo; nec exſcribendis hîc Armacani capitibus integris, vt quidam faciunt, lectori ſtomachum & nauſeam mouere; mihi circunforanei mangonis illius famam conſciſcere, qui

Vt venditaret falſo antidotum nomine,
Verboſis adquiſiuit ſibi famam ſtrophis.

CAPVT XVI.

1. Ridicula Vincentij iactantia. Voluntarium, & ſpontaneum ſæpe pro libero ſumitur. Damaſceni locus ab eodem contra ſe productus. 2. Quo liberi arbitrij propria ratio continetur.

I. FRIGIDVM[a] illud eſt ἀλαζόνευμα, Vincenti, cùm Petauio inſultas, tanquam ei liberi arbitrij definitio *vehementer diſpliceat*, à Proſpero allata, [b] vt ſit *rei ſibi placitæ ſpontaneus appetitus*. Quaſi hoc ille neſcierit, neque diſertè monuerit, *ſpontaneum*, quod idem eſt ac *voluntarium*, Græcis ἑκούσιον, pro *libero* ſæpius accipi: quamuis aliàs tam latè pateat, vt de brutis etiam animantibus vſurpetur. Hac vero laxiſſima, & generali notione non tu, opinor, voluntarium, ſiue *ſpontaneum* intelligi vis, cùm eo liberam voluntatem definiri aſſeris. Quare *voluntarij* genus illud aſciſces, quod perfectum vocat [c] S. Thomas, & ſolis ineſſe ratione præditis affirmat. Atqui hoc idem S. Thomas non aliud eſſe docet, præter liberum arbitrium, vt [d] ſuprà ſignificaui. Quo quidem poſito, quid eſt quòd Petauius, aliique Catholici laborent, aut indignè ferant, libertatem cum *voluntario*, vel *ſpontaneo*, hoc eſt cum libero arbitrio, vnam rem, & eandem haberi? Ac profectò ſi apud te eſſes cùm iſta meditabare, vel ipſa eorum Patrum, quos tu citas, verba tibi aurem vellere, & ad ſaniorem mentem reuocare potuiſſent. Certè [e] Ioannes Damaſcenus quale ſit ἑκούσιον, de quo loquitur, non obſcurè ſignificat cùm ait, *In noſtra eſſe poteſtate, quæ liberum eſt nobis, vel facere, vel non facere.* Quænam igitur hoc modo ἑκούσια id eſt *voluntaria* ſunt, niſi quæ libero arbitrio propriè tri-

a Vinc. lib. 1. c. 20.

b Lib cont. Collat. c. 19.

c In 1. 2. qu. 6. art. 2.

d Vide cap. 3. & 5.

e Lib. 2. c. 26. Ἐφ' ἡμῖν ἐστι τὸ ποιεῖν, ὧν ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτεξούσιοι ποιεῖν τε, καὶ μὴ ποιεῖν..

buuntur? Nempe illa, [a] quæ, vt ſubinde pertexit, laudem aut vituperationem habent adiunctam: & [b] *quæ ex æquo contingere poſſunt; de quibus conſultamus. Conſilium porrò de iis eſt, quæ in vtramque partem ex æquo accidunt. Denique hoc ex æquo contingens dicitur; quod tam ipſum poſſumus, quàm eius contrarium: & cuius electionem facit intellectus noſter.*

II. QVID tibi ergo, Vincenti, venit in mentem, dum vt voluntatem neceſſitate deuinctam, nihilominus liberam eſſe monſtrares, eo Damaſceni vſus es loco, quo nullus contra te afferri poterat expreſſior? Hîc Ioannes ille Damaſcenus, cui pro te teſtimonium denuntiaſti, illud *in noſtra eſſe poteſtate* dicit, quod non eſt *neceſſarium*, nec vno aliquo determinatum; ſed contingens, quódque tam poteſt eligi, ac fieri, quàm huic oppoſitum. Addit hoc eiuſmodi eſſe, quod mens, hoc eſt ratio noſtra delegerit, & videlicet alteri, quod & ipſum poterat, ſi vellet, optare, prætulerit. Non adeo confidens eris, vt neges, hoc verborum circuitu liberum arbitrium deſcribi, quod voluntati neceſſariæ, & quam eſſentialem libertatem eſſe fingis, opponitur. Quid te igitur hominis oportet eſſe, qui aduerſum te tela ſubminiſtras, & Damaſcenum in partes inuitum, ac reluctantem trahis? Adiice cetera, quæ de laudis ac vituperationis origine, & huius generis aliis è S. Thoma ſuprà notauimus. Quæ citra controuerſiam liberum arbitrium, non autem libertatem illam tuam neceſſitatis nexibus irretitam deſignant. Non minùs [c] Bernardi locus aduerſatur tibi, qui idem eſſe *ſpontaneum* ait, *ac liberum ſui*. Quid enim *liber ſui* aliud eſt, quàm quod Ioannes Damaſcenus dixit, *qui poteſt facere, vel non facere?* Sed de his, ac ſimilibus locutionibus, quarum aliquas collegiſti capite viceſimo primi tui libri, ſi capita duo poſtrema libri primi noſtri de libero arbitrio legiſſes, tacendum exiſtimaſſes tibi potiùs, quàm eorum littera vlla mentionem faceres.

[a] Ib. καὶ ἁπλῶς, οἷς ἕπεται ψόγος, ἢ ἔπαινος.

[b] Ib. καὶ περὶ ὧν βουλευόμεθα· ἡ γὰρ βουλὴ, τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων ἐστίν. Ἐπίσης δὲ ἐνδεχόμενόν ἐστιν, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ. ποιεῖται δὲ τούτου τὴν αἵρεσιν ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος.

[c] Vinc. p. 84.

CAPVT XVII.

1. *Vincentij falſa definitio libertatis.* 2. *nata ex inſcitia Latinæ vocis* imperij. 3. *Eiuſdem de actu reflexo voluntatis fabula.*

I. INTER varias *actus liberi* definitiones, vnam commemorat Vincentius noſter, in qua perpetuum eruditionis ſuæ monumentum ſtatuit: & verò vlcus quoddam continet latè diffuſum, ac manans per totam illius de libertatis natura diſputationem: non ſecus atque

Exurit ſacer ignis, & vrit corpora ſerpens,
Quamcumque arripuit partem, repítque per artus.

2 Definitio porrò iſta ſic ab illo informatur ex Ioanne Damaſceno, vt ſit voluntas, ſiue liberum arbitrium, *Potentia ſui imperatrix*: quod Græcè eſt δύναμις αὐτεξούσιος. Sic enim [b] Vincentius capite nono prioris libri; poſtquam docuit; *Voluntatem eſſe imperatricem, & dominam ſui actus*, mox, *Denique colligitur*, inquit, *quare Græci voluntatem non ſimplicem* δύναμιν, *potentiam, ſed* ἐξουσίαν *poteſtatem, ſeu auctoritatem, ac etiam* αὐτεξουσίαν *vocant: quia nempe quandam ſupra ſeipſam, & actus ſuos veluti iuriſdictionem, & imperandi poteſtatem exercet*, &c. Hanc igitur imperandi vim ſic Vincentius interpretatur, vt voluntas imperet actus, non ſolùm quos *imperatos* vocant, quóſque facultates aliæ iuſſu voluntatis exercent: verùm etiam quos elicitos appellant, & ab voluntate ipſa manantes. [c] *Vnde quemadmodum* (ait idem) *imperium eius ſuper actum potentiæ progreſſiuæ hominis directè cadit; ita quoque reflexè in actum ipſiuſmet voluntatis redit*. Nimirum quod S. Thomas, aliique Theologi *liberæ voluntatis* proprium operandi modum explicantes, vſurpare ſolent, vt *mo-*

a Vinc. lib. 1. c. 19. p. 83.

b Pag. 36.

c Vinc. lib.

uere ſe illam aſſerant, id Vincentius *imperium* quoddam, hoc eſt *iuſſum*, ac *mandatum* eſſe credit, [a] quo *actum liberum non ſolùm per modum actus eliciti, ſed etiam imperati, à voluntate emanare cogitamus: adeóque ſingulari quodam modo, ſibíque prorſus peculiari, voluntas ſe obiecto ſuo per talem actum applicet; imperando ſcilicet ipſam applicationem, & vtendo reflexè ſeipſa, ſicut directè vtitur aliis externis inſtrumentis, quando per imperium ſuum ea applicat ad opus.*

[a] Vinc. lib. 1. c. 9. p. 31.

II. HANC falſam, tum vocabuli notionem, tum de libertate ſententiam, Vincentio perſuaſit Latinæ Græcæque proprietatis inſcitia. *Imperij*, & *imperandi* nomina, duo apud Latinos ſignificant: alterum eſt *poteſtas*, & *iuriſdictio*, ſiue *principatus*; alterum eſt *preceptum*, *iuſſum*, ac *mandatum*; qui eſt prioris vſus, & effectus. Græci ambo illa diſtinctis vocabulis exprimunt. Nam prius vocant κράτος, vel ἡγεμονίαν & ἐξουσίαν, aut ἀρχήν. Gloſſarium vetus, *Imperium* ἡγεμονία, κράτος βασίλειον. Poſterius eſt πρόσταγμα, vel κέλευσμα. Quod ſi quis promiſcuè, & ἐναλλὰξ vocibus illis abutatur, & *mandatum*, ſiue *iuſſionem* appellet κράτος, ἡγεμονίαν, aut ἀρχήν: vel è contrario κράτος & ἀρχὴν pro mandato velit ſumere, riſum nemo continebit. Atqui in hoc iocoſum Vincentius incurrit.

Qui cùm liberum arbitrium didiciſſet, à Græcis αὐτεξουσίας, vel ἐξουσίαν, & αὐτοκράτορα δύναμιν appellari, & in dictionariis ſuis legiſſet, illa eadem κράτους, & ἐξουσίας vocabula *imperium* ſignificare: quam Latinam vocem pro *iuſſione* accipi meminerat: homo valde acutus exiſtimauit, eandem eſſe ſignificationem Græcorum nominum κράτους, & ἐξουσίας, quibus *imperij* vocem reſpondere cognorat. Quare αὐτοκράτορα & αὐτεξούσιον interpretatus eſt, imperantem ſibi, hoc eſt præcipientem iubentémque facultatem. Atqui αὐτεξούσιος dicitur voluntas, non quia ſibi præcipit, ac iuſſa dat: ſed quia ſui iuris ac poteſtatis eſt, vt quodcumque libitum eſt eligere, amplectíque poſſit: tum pro arbitrio, ac poteſtate facul-

tates omnes ſibi ſubiectas quamcumque voluerit in partem mouere, in eáſque dominatum, atque imperium exercere. Dicitur & αὐθαίρετος, non *quòd ſeipſam eligat*. vt ex Vincentiana grammatica conſentaneum eſſet. Sed quòd per ſe, ac ſuopte nutu, & arbitrio eligat; quæ eſt vera, & germana libertatis, ſiue arbitrij liberi notio.

III. QVAMOBREM commentitia eſt altera illa Vincentij, tam definitio liberæ voluntatis, quàm *imperij* fabula, hoc eſt præcepti, ac iuſſi, quo ſibi voluntas interiorem, & elicitum actum imperare dicitur. De quo nonnulla dixi [a] capite ſeptimo. Illud modò conſide- [a] §. 4.
randum, ac ſimiliter explodendum eſt, [b] quòd omnem [b] Vinc. lib.
actum liberum voluntatis ita *reflexum* eſſe dicit, *vt idem* 1 c 9 p. 32.
ſub ratione reflexi conſideratus cogitetur dare quodammodo exiſtentiam actui directo, quem imperat. Quæ paucorum verborum ſententia contortuplicata, & confragoſa in ſeipſam incurrit. Siquidem id quod alteri dat *exiſtentiam*, prius eo ſit oportet. At *reflexus* actus poſterior eſt *directo*: ſupra quem videlicet reflectitur. Non ergo *capit ab reflexo directus exiſtentiam*, ne cauſſa ſit effecto ſuo poſterior: quod enim exiſtentiam rei dat, eius vtique cauſſa cenſetur.

CAPVT XVIII.

1. *Ariſtotelis locus perperam intellectus, & expoſitus à Vincentio.* 2. *Nec non Damaſceni. Cui laus propriè conueniat.*

a Vinc. p. 91.

I. NON diſſimili ex præcipitatione, profectum illud eſt, quod [a] capite XXI. libri primi Vincentius expromit, dum probare ſatagit, non ſolam voluntatis electionem propriè, ac *formaliter* eſſe liberam: ſed etiam actiones ceteras; atque ipſam adeò finis appetitionem. Ad id enim Ariſtotelis verbis illis abutitur, quibus docet, *actionum ab initio ad finem nos eſſe dominos:* quod ſic interpretatur, tanquam omnes, id eſt ſingulas actiones, iam inde ab *finis*, quam vocant, *intentione*, liberas eſſe dixerit. Atqui [b] βούλησιν, id eſt *voluntatem*, quam *intentionem* Scholæ nominant, circa finem propriè verſari, in eodem libro ſcripſerat: προαίρεσιν autem id eſt *electionem*, in qua τὸ ἐφ' ἡμῖν, & *agendi*, vel *non agendi*; huius item aut illius optandi poteſtas eſt ſita; circa illa, quæ ad finem referuntur. Cui quidem more ſuo conſentaneus eſt S. Thomas, à nobis ſuprà citatus. An igitur tantillo interuallo, quæ dixerat mutauit, ac reſcidit Ariſtoteles? Non eſt ita: & nimium quantum aberrat Vincentius: cuius inſignis in hac re lapſus αὐτόθεν, & ex ipſo, quem attulit, Ariſtotelis loco deprehenditur. [c] Verba ſunt huius: *Non ſimiliter*, inquit, *voluntarij ſunt actus, atque habitus. Siquidem actuum ab initio ad finem, domini ſumus, cùm ſingula nouimus: in habitibus autem, ſolius initij ſumus domini.* Hîc verò non de actionibus voluntatis omnibus loquitur Philoſophus; ſed de iis duntaxat, quibus comparantur, ac paullatim corrobo-

b Ariſt. 3. Eth. c. 4.

c Ariſt. 3. Eth. c. 8. οὐχ ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι, καὶ αἱ ἕξεις· τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστον, τῶν ἕξεων δὲ τῆς ἀρχῆς.

cantur in nobis habitus: cuiuſmodi ſunt αἱ προαιρέσεις, quæ & liberæ ſunt, id eſt ἐφ᾽ ἡμῖν, & ἑκούσιον, id eſt *voluntariæ*, ſiue *ſpontaneæ*: vt capite antecedente ſcripſit idem Ariſtoteles. Hoc igitur intereſſe ait inter habitum, & actum virtutis aut vitij, quod actus tum inchoandi, tum deſinendi penes nos eſt poteſtas: in habitu verò, ſolum in nobis ſitum eſt initium. Nam vbi ſemel occalluit, non facilè, neque pro arbitrio noſtræ voluntatis extinguitur. Sic Euſtratius & Andronicus nobiliſſimi Enarratores illius Ariſtotelici Operis. Vnde palam eſt, quàm ab veritate, & Ariſtotelis mente auius ierit Vincentius.

II. NEC minus in Ioanne Damaſceno fugit illum ratio. Quod enim αὐτεξουσίᾳ, id eſt libera poteſtate appetere, velle, deliberare, ac poſtremò eligere homines ait, id de appetitione finis, qualis in hac vita exerceri ſolet, omninò intelligi debet. de quo vide quæ [a] ſuprà capite ſexto diximus. [a] §. 5.

Hinc ſtulta Vincentij cauillatio præciditur: qui ita diſputat: [b] *Niſi voluntas finis, non tantùm electio mediorum, libera eſſet, amare turpem voluptatem, tanquam finem, nullum peccatum eſſet, quia talis actus liber non eſſet: nec in amore Dei, vt finis vltimi, vllum meritum foret.* Quid hac argutatione frigidius? Non eſt neceſſaria, mi homo! cuiuſcumque finis appetitio, vt iam docui; ſed vltimi, eiúſque perſpicuè cogniti; vt à beatis percipitur. Ceteri autem, itidem vt & ſupremus ille nondum perfectè cognitus, liberè, & ex electione captantur. At Dei amor, & appetitus in felici illo beatorum ſtatu, neque liber eſt, neque laudationem, id eſt, ἔπαινον, vti neque mercedem meretur. Sed merces ipſemet eſt anteactæ cum laude vitæ. Fruſtra autem præſtigias, ac fumos obducis ſpectatorum oculis ex ambigua *laudis* acceptione, de quâ ſuprà monui. [b] Pag. 95.

Nemóne igitur hanc opinionem extorquere poterit, quam tu cum tuis conſecraneis imbibiſti; vt lau-

dem mereri ob hoc ipſum putes quempiam, quod neceſſariò, neque ex libera electione facit, hoc eſt ἐκ τῆς προαιρέσεως, qua ſola laudationem, vituperationémque metitur Peripateticæ princeps ſectæ Philoſophus, & Theologiæ coryphæus Aquinas ille S. Thomas.

Quis ſanus laudandum propterea Deum cenſeat, quod ſe amet; quod ſe non eſſe nolit: quod Spiritum ſanctum producat: quod hunc & filium diligat? Hæc ad μακαρισμὸν, id eſt ad prædicationem, & *glorificationem*, vt Scriptura loquitur, non ad laudem, id eſt virtutis, ac rectè facti commendationem pertinent: vt in primo de libero arbitrio animaduertimus.

CAPVT XIX.

1. Quæſtio ab Vincentio commota, vtrum voluntas quo ſe inſtanti mouet, duplex iudicium propoſitum habeat. 2. Reſpondetur re vnicum, virtute eſſe duplex: quoniam eligibile *eſt quod offertur voluntati, adeóque vtile, & contingens, non neceſſarium. 3. De indifferentia voluntatis: in qua fruſtra conflictatur Vincentius.*

a Lib. 1. c. 13. p. 99. I. QVÆRIS à te a Vincenti, *an voluntatem eo inſtanti, quo ſe mouet, duplici iudicio intellectus accinctam, & in vtrumque oppoſitum latus æquè proximè expeditam eſſe oporteat.* Hoc modo concepta quæſtio, peræquè abſurdam reſponſionem merebatur. Nec talis, auctore te, defuit. Nam ſcribis, *In partem affirmatiuam Pſeudoperipateticos nuper concidiſſe, & in ea ſe imaginatione pertinaciſſimè defendere.* Verùm negantem anteponere te, vel vt nitorem tui ſermonis vſurpem, *replantare* aſſeris. Et hoc ſcilicet tibi vis, non videri neceſſe, vt cùm volun-

tas, deliberatione habitâ, quippiam eligit, duo præ ſe iudicia rationis habeat, pro eorum numero, quæ inter ſe compoſita erant, & quorum vnum antepoſitum eſt alteri. Tu longam deinceps, ac moroſi faſtidij plenam orationem explicas. Contra quam breue hoc tibi, ſed robuſtum, & efficax, ex Peripateticæ ſcholæ principiis opponam.

II. OMNEM voluntatis electionem, vel reipſa, vel *δυνάμει* conſultatio præcedit. In ea duo ſaltem proponi & inter ſe comparari debent; quorũ neutrum poteſt eſſe neceſſarium. Non enim de *neceſſariis*, & vniuſmodi deliberamus: ſed de *contingentibus*, & iis, quæ in noſtra poteſtate poſita ſunt; vt ea ſit integrum nobis vel amplecti, vel reſpuere: quod [a] Ariſtotelem ſecuti Nemeſius, & SS. Maximus, Damaſcenus, Thomas Aquinas, ac [b] Philoſophi, & Theologi omnes, conſtanter aſſeuerant. Itaque iudicium illud rationis, quo voluntatis appetitio, & electio regitur, non aliter id, quod eligendum eſt, proponit, ac repræſentat, quàm cuiuſmodi eſt, hoc eſt minimè neceſſarium, & vnicum, ſed vtile duntaxat, & contingens; præter quod aliud, quod cum eo comparatum eſt, optare poteſt, & illi præponere. Et, vt paucis abſoluam, electuræ voluntati, quod ad eligendum aptius iudicat, non alia ratione præſcribit arbitra ratio, quàm vt eſt *αἱρετὸν*, hoc eſt *eligibile*. Quod autem eligibile eſt, non eſt vno definitum, ac neceſſarium: ſed vtilius duntaxat altero. Habet igitur adiunctam alterius notionem, cum quo contenditur: ac ſaltem *δυνάμει*, & *ἑκτι-κῶς*, hoc eſt virtute, & habitudine quadam, illud continet; vt reipſa ſimplex ille iudicandi actus, poteſtate ſit multiplex.

[a] Lib. 3. Eth. cap 5.
[b] Vide Petau. To. 3. lib 1. de Opif. c. 1. & ſuprà c. 3. & 5.

III. Ex eodem Peripateticæ, Chriſtianæque ſapientiæ fonte, *τὸ ἀδιάφορον* illud oritur, quam *indifferentiam* Latinæ ſcholæ nuncupant: de qua fruſtrà vitiligare ſolent, *χηνοῦ ϰ περιστήμου κόμματος* Theologi, & incaſſum vexare quod vel non capiunt, vel ſe capere diffi-

mulant. Ea nihil aliud eſt, quàm vtriuſuis ex conſulta-tione cogniti, & aſciti libera deligendi poteſtas. Sic enim eligit, vt poſſet non eligere, quoniam principium actionis in eligente ſitum eſt voluntate. [a] *Vbi autem principium in huius poteſtate poſitum eſt, poteſt agere, vel non agere*, ait Ariſtoteles. Non igitur neceſſaria in alterutram partem propenſione fertur: ac proinde, velint nolint Armacani, ſemet ipſa voluntas mouet, ac determinat: hoc autem ideò facit quia talis eſt, *vt poßit vnum recipere, alio recuſato*, vt ait [b] S. Thomas: vel [c] *quòd in diuerſa poſſit*, vt alibi loquitur: vel poſtremò [d] *quod indeterminata ſit quantum ad ea, quæ ſunt ad finem*. Atqui hæc omnia genera locutionis, nihil aliud prætérquam τὸ ἀδιάφορον, & *indifferens* exprimunt. Hoc enim indifferens eſt, *quod non eſt determinatum*, & in *diuerſa* ſuo ſe nutu, & arbitrio poteſt flectere.

[a] Ariſt. 3. Eth. c. 1. ὧν ἡ ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχή, ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὸ πράττειν, καὶ μή.

[b] In 1. Par. qu. 83. ar. 3.

[c] Quæſt. 16. de malo ar. 5.

[d] Id qu. 22. de Verit. Art. 6.

CAPVT XX.

1. *De locis ſcripturæ, quibus liberi arbitrij deſcriptio continetur.* 2. *Vincentij ſtrophæ in eo loco, qui eſt Geneſ. quarto.* 3. *Necnon in altero, Eccleſiaſtici decimo-quinto.* 4. *Cuius falſa interpretatio refellitur, quæ teſtimonium illud, & alia ſimilia refert ad ſtatum innocentiæ.* 5. *Quod ex ipſa orationis ſerie redarguitur.* 6. *Tum ex Veterum conſenſu.*

I. STATVS ille voluntatis liberæ, ſeſe mouentis, & quod placitum eſt eligentis, quem *indifferentem* vocari diximus, in pleriſque Scripturæ locis graphicè deſcribitur: vt iampridem contra liberi arbitrij oppugnatores hæreticos, & eorum aſſectatores Armacanos, notarunt Catholici; & nos [e] adeo poſt illos in

[e] Lib. 1. de lib. arbit. cap. 2.

primo libro de arbitrio libero. Horum locorum nonnullos vellicat ac detorquet [a] Vincentius ; & quem in finem producti illi ſint, callidè diſſimulans, alior ſum trahit. Certè nihil ex iſtis conficere aliud volui, niſi quod ibi, vbi illis vſus ſum, nominatim propoſui; *liberam ad vtrumuis poteſtatem eſſe liberi arbitrij, cuiuſmodi in Adamo adhuc innocente fuit:* quod de natura, & eſſentia ipſa liberi arbitrij dictum eſſe, quæ ibidem adtexui, non obſcurè ſignificant. Atque hoc ipſum eſt, quod in Tridentina Synodo decretum eſt, *Liberum arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, extinctúmque non eſſe.* Ceterum non eâdem facilitate niti ad bona & honeſta voluntatem hominis poſt lapſum, etiam opitulante Chriſti gratia, quam innocens experiebatur Adamus, ſciuit Petauius; nec Vincentio monitore opus habuit.

a Vinc. lib. 2. c 6 pag. 166.

b Seſſ. 6. can. 5.

II. ITAQVE locus ille [c] Geneſeos, quem arrodis; vbi Caino Dominus dicit: *ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius,* hoc vnum declarat; *In poteſtate eſſe noſtra concupiſcentiam, non tantùm in ſanctis; ſed etiam in perditis hominibus, & Dei gratia derelictis,* iuſtificante nimirum gratia, ſiue ſanctitate, qualis erat Cainus. *Quod vt non ſine diuinæ auxilio gratiæ poterat, ſic indidem adiuta naturali ſua facultate poterat.* Ita Petauius, quæ quia negare palam non audes verè, & catholicè eſſe dicta, ad vſitatas artes conuerteris. Sic enim veterum illorum mentem interpretaris, tanquam illud, quod cùm gratiæ adiutorio potuiſſe Cainum aſſerit, *ſemper eum potuiſſe,* hoc eſt horis, ac momentis omnibus *Dei auxilium ad domandam concupiſcentiam ſufficiens, & præſens ſemper habuiſſe* dixerim. Atqui plurimum intereſt inter hæc duo; potuiſſe Cainum concupiſcentiam frenare, eique reſiſtere, diuina opitulante gratia: & iugem, ac continuam momentis omnibus præſto illi gratiam affuiſſe. Horum prius cum ſanis, & ab Armacana fæce vacuis Catholicis, docui præeunte Tridentina ſynodo: de poſteriore tacui, quòd nec ad rem pertineret; & alterius eam quæſtionem

c Gen. 4. 6.

ſcirem eſſe loci, atque temporis. Tu verò præter modum effuſus, in re minimè neceſſaria, multum verborum, ac nugarum ampliùs expendiſti.

III. Sic in altero eludendo ſcripturæ teſtimonio, quod iugulum petit Caluinianæ hæreſis, ludificari inſtituiſti. Scribit Auctor [a] Eccleſiaſtici, *Deum ab initio conſtituiſſe hominem, & reliquiſſe illum in manu conſilij ſui. Adiecit*, inquit, *præcepta & mandata*, &c. *Appoſuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.* Nemo hactenus Catholicorum extitit, qui de libero hominis arbitrio contra Lutheranos, & Caluiniſtas diſputans, non illum Eccleſiaſtici locum vſurpauerit; eóque probare ſe confiſus ſit; non periiſſe poſt Adami peccatum, liberum hominis arbitrium: ſed in eo quamlibet imbecillum, attenuatúmque manere: tum quoniam ſine gratiæ adiutorio, Dei ſeruare præcepta non poteſt; præſto illi eſſe diuinam opem; cui *conſentire, vel diſſentire, ſi velit*, pro arbitrio poſſit, vt Tridentini Patres totidem verbis explicant. At [b] Vincentius tam graui, ac diſerto teſtimonio contradicere non auſus, in eâdem deliteſcere verſutia conatus eſt. Rem enim tranſtulit ad ſtatus vtriuſque diſſimilitudinem, innocentiæ, ac peccati: tum ad perpetuitatem aſſiſtentis horis omnibus, ac momentis gratiæ: quæ eſt aliena, nec ad rem faciens quæſtio. Siquidem vnum illud in præſentiarum agitur, an, quocumque tandem tempore voluntatem excitat diuinæ allapſus gratiæ, in poteſtate ſit illius, auſcultare aut reſiſtere; hoc eſt eligere id, ad quod hortatrix eam inuitat gratia, aut reſpuere: quod eſt indifferentem eſſe; & poſitis omnibus ad conſenſum eliciendum neceſſariis, eligere, aut non eligere; agere denique, aut non agere poſſe. Hæc eſt liberæ voluntatis, arbitriique liberi vera, ſolida, catholica ratio & eſſentia, ab Ariſtotele, Peripateticiſque omnibus, & à Theologis, præeunte S. Thoma, tradita: tum ex iiſdem humanæ naturæ, ac rationis hauſta fontibus: atque ex Dei Verbo; nec non ex Conciliorum &

Græco-

a Eccleſ. 15. 14.

b Ib. Sect. 2. p. 268.

Græcorum, Latinorúmque Patrum crebris & diſertis ſententiis expreſſa: vti latè demonſtrauimus in tribus de arbitrio libero voluminibus. Huic noſtri temporis ſoli obſtrepunt hæretici, reconditioris, vt olim Gnoſtici, & ignotæ antea doctrinæ famam, & gloriolam aucupantes; cùm ſint omnium vaniſſimi mortales, & inſulſiſſimi: quibus vena nulla ſalit antiquæ, & exquiſitæ ſapientiæ: ſed totum error, ac dulcedo nouitatis occupauit. Ab quorum decretis, & damnatis erroribus, par eſt procul abeſſe te, Romanæ, & Catholicæ communionis hominem.

IV. QVID te autem obſecro, Vincenti, tantopere Eccleſiaſtici locus ille conturbat? Quis autem ab non fatuo, ſuique compote alius inde ſenſus exculpi poteſt, niſi iſte; hominibus quandiu in hac vita degunt, integrum eſſe, vtrum voluerint optare, ac perſequi, bonum, aut malum, vitam, aut mortem: vt ad quod libitum erit manum porrigant, hoc eſt eligant pro nutu voluntatis, & arbitrio.

Hoc adeò comprehendi, ſignificaríque verbis illis, Lutherani & Caluiniſtæ in oppugnando libero arbitrio perſuaſum habent; vt propterea putent ad præſentis ſtatus homines locum illũ minimè pertinere; ſed ad innocẽtem adhuc Adamum; quo tempore libero præditus erat arbitrio; quod ſibi, peccando, ſuiſque poſteris amiſit. Horum tu, Vincenti, veſtigiis inſiſtens, poſt longam agitationem, in ea demum interpretatione conquieſcis: nec quàm minimè cohæreat vides. Sanè de homine primo loquitur ibi Sapiens, eiúſque arbitrio libero: ſed non de ſolo illo, ſolóve, in quo conditus eſt, incolumi, & innocenti ſtatu. Nam de naturali facultate liberæ voluntatis agit; cui pro arbitrio verſare ſe vtramuis in partem licet: quæ quidem homini primo, quaſi ſtirpi & parenti omnium, diuinitus inſita, ab eo, & per eum propagata tranſiuit in poſteros; nec vllo ſcelere, vel calamitate opprimi, oblitterarique potuit: tametſi ſic eius attenuata, &

infracta vis eſt, vt ad bonum capeſſendum copioſioribus gratiæ præſidiis, ac fulturis egeat.

V. Hvivsmodi porrò loci iſtius eſſe ſenſum, vt generatim de *eſſentiali*, & manente quolibet in vitæ ſtatu libertate hominis intelligi debeat, primum, & quidem inuictum habet argumentum cauſſa ipſa ſermonis, ac ſeries. Studet ibi Sapiens à peccato committendo deterrere homines; & ſi quid mali fecerint, admonet, vt ne cauſſam illius & inuidiam in alium transferant, ſed ſibi imputent ipſi; vtpote quos ad peccandum nulla res alia præter ipſorum voluntatem compulerit. Non enim culpam in Deum reiicere poſſunt; nec is auctor, & ſuaſor poteſt eſſe peccati: quippe qui impios nec amat, nec iis opus habet: & hominibus poteſtatem dedit quamcumque in partem flectendæ voluntatis; & verò cauendi delicti, amplectendæque virtutis. Cùm igitur loci illius hæc ſententia ſit, quid abſurdius, quàm ad vitandum peccatum incitare homines eo velle, quòd primus illorum parens liberam eius poteſtatem antequam peccaret habuit, ſi eam peccando tam ſibi, quàm poſteris amiſit? Nam ſi rectè ratiocinatio iſta procedit, poterat eâdem ad hoc vti, vt homines ad omnes corporis, animique moleſtias, famem, ſitim, ægritudinem, ac mortem ipſam denique propulſandam hortaretur: tum ad priſtina illa, quibus innocens vallatus erat Adamus, capienda, fruendáque commoda: quòd id olim in poteſtate primus ille parens habuerit. Quod ſi dementis eſt argumentari ſic, vide an non contumelioſi in Deum ſint, qui illius verbo parem, & eandem ratiocinationem, ac ſententiam ſubiiciunt, dum illis interpretantibus, Eccleſiaſtici auctor ad illum liberæ voluntatis vſum excitat Adami poſteros, quem ſolus ante peccatum Adamus exercere potuit; illi ipſi, quos alloquitur, parentis ſui culpa poſſe defierunt.

VI. Ac vel cetera eiuſdem loci, quæ pertexit Sapiens, vos erroris admonere poterant. Nam ſubinde ſic ſcribit: *Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod*

placuerit ei, dabitur illi: quoniam multa ſapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes ſine intermiſſione. Quibus verbis, & ſequentibus hîc omiſſis, cauſam affert, cur pro eo ac viuendo, & vtendo arbitrio ſuo mortales egerint, merita mercede compenſandi ſint, bonâ videlicet aut malâ; nimirum quòd ſub ſapienti, ac forti, & nihil ignorante iudice Deo, nullum impune malum, nullum ſine præmio bonum præterire poſſit. Quæ ratio peruicaciæ ipſi frenos iniicit, vt ad illum pertinere ſtatum ſapientis iſta præcepta, & monita fateatur; qui cum homine primo communis ſit poſteris eius omnibus, quos ſolos ad honeſtam vitam illis inſtrui, incitarique nemo dubitat.

Hûc accedit, quod poſtrema illa verba Sapiens ex Moſe deſcripſit: qui cùm legem Iſraëlitis edidiſſet, ad eam obſeruandam iiſdem, quibus Eccleſiaſtici locus ille, rationibus, & hortamentis vtitur: [a] *Iuxta te*, inquit, *eſt ſermo valdè in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud.* Quibus obſeruandæ legis poteſtatem penes illos, & in ipſorum poteſtate libera eſſe demonſtrat, Dei adiuta gratia; quæ in iſtis intelligenda ſemper eſt, etſi nulla ſæpe fiat eius expreſſa mentio. Pergit deinde Moſes: *Conſidera*, inquit, *quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum*, &c. Apparet hæc poſtrema Moſis pæne ab Eccleſiaſtici auctore deſcripta eſſe verbatim; adeóque non ad ſolum innocentis Adami ſtatum referri debere: de quo nihil Moſes ibi cogitabat: ſed ad vniuerſum pertinere genus hominum, quos ad laudabilem vſum ingenitæ ſibi facultatis ſuo vterque tempore ſtudebat impellere.

[a] Deut. 30. 14.

VII. POSTREMÒ vt vel impudentiæ ipſius ora præcludam, teſtes aduocabo Græcos, Latinóſque Patres; qui vtroque illo Moſis, & Ieſu Siracidæ teſtimonio probare conati ſunt; liberum in Adami poſteris eſſe voluntatis arbitrium. quod profectò ridiculè facerent, ſi ad ſolum innocentiæ ſtatum, vt Vincentius, Armacanique ceteri cum hæreticis interpretan-

tur, amborum effata ſpectarent.

Horum teſtium primus ſit Auguſtinus, quo ex vno pendere ſe, tam falsò, quàm inſolenter iactitant. Ille igitur in libro de gratia, & libero arbitrio, capite ſecundo, probare volens, non, fuiſſe in Adamo antequam peccaret; ſed, eſſe hodiéque liberum in hominibus arbitrium, cùm alia complura Scripturæ teſtimonia profert; tum illud, de quo agimus, Eccleſiaſtici, aduerſus eos, inquit, *qui de ipſo Deo ſe excuſare volunt.* Ac poſtquam verba ipſa deſcripſit, *Ecce apertiſſimè videmus*, inquit, *expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Eſt autem illud animaduertendum, Auguſtinum ex profeſſo librum illum ſcripſiſſe, vt erroris genus duplex refelleret: quòd nonnulli *ſic gratiam Dei defendebant, vt negarent liberum hominis arbitrium: aut quando gratia defendebatur, negari exiſtimabant liberum arbitrium:* Iccirco ſtatim initio libri multis ſcripturæ teſtimoniis oſtendit eſſe in homine liberum arbitrium: deinde eiuſdem auctoritate ſcripturæ, gratiam ad benè agendum ſuppeditari diuinitùs, eámque neceſſariam eſſe demonſtrat. Quamobrem vt cùm de gratia loquitur, & eius neceſſitatem approbat, non aliam intelligit, quàm quæ præſenti conuenit humanæ naturæ ſtatui: ſic liberum in homine probans ineſſe voluntatis arbitrium, non ad alium, quàm præſentem eiuſdem naturæ ſtatum reſpexit: alioqui ſtulta tanti viri, & inepta eſſet altercatio.

a Iuſt. p. 63. VIII. [a] IVSTINVS Martyr in Apologetico ſecundo, poſtquam multa de voluntatis humanæ libertate diſſeruit, quam προαίρεσιν ἐλευθέραν, id eſt *liberam electionem*, vel *facultatem homini conceſſam ad turpia vitanda, & honeſta deligenda* definit; hanc ipſam indifferentem poteſtatem iiſdem, quibus vſus eſt Petauius, aliique Catholici, Scripturæ verbis adſtruit; maximè illo loco Deuteronomij, ex quo ſumptum Eccleſiaſtici celebrem alterum paullo antè diximus: *Ecce in conſpectu tuo bonum, & malum. Elige bonum.* Sic [b] Origenes in Epiſtolam ad Ro-

b Tom. 1. p. 302. K.

manos, ambo illa teſtimonia in vnam commiſta ſententiam, ad oſtendendam liberam in vtrumque propenſionem voluntatis affert. *Ecce poſui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem, & aquam.* [a] Serapion quoque Thmuitanus in libro contra Manichæos, quem *egregium* vocat Hieronymus, eundem locum citat. *Ecce poſui coram te vitam, & mortem: elige quod vis.* Tum Chryſoſtomus in [b] homilia XCIV. tomi ſexti. Tertullianus etiam libro ſecundo contra Marcionem, capite quinto, liberi vim arbitrij in vtrumque minimè determinatam probat ex eo, quod Veteris auctor Teſtamenti legem Iſraëlitis edidit, ac deinde *proponere ſe* dixerit *ante hominem bonum, & malum, vitam & mortem.*

[a] To. 2. Auct. Bib. 819.

[b] Pag. 867.

[c] Ennodius præterea Ticinenſis, eundem illum, in quo hodie verſatur Armacanorum natio, errorem exagitans, qui liberum arbitrium in vna tantùm parte, quæ deterior eſt, valere ſtatuit, Scripturæ illud opponit: *Ecce aquam, & ignem, ad quod vis, porrige manum.* ex eóque demonſtrat, etiam in eo ſtatu, qui peccatum Adami conſecutus eſt, eandem reperiri liberi arbitrij poteſtatem.

[c] Lib. 2. ep. 19.

Sed in infinitum abibit hæc noſtra diſputatio, ſi percenſere ſingulos velim, qui vt liberi arbitrij, cuiuſmodi in Adami poſteris ex ſtit, vim & proprietatem deſcriberent, illo Eccleſiaſtici loco, & ſimilibus vſi ſunt, quos Catholici ſcriptores annis abhinc centum & triginta contra Lutherum, & Caluinum, [d] ceteróſque liberi euerſores arbitrij adhibere cœperunt: vt Ioannes Cochleus, [e] Ioannes Eckius, ac fermè omnes ceteri.

[d] Lib. 1. de lib. arb. Teſt. 1.

[e] In Enchir. c. 31.

CAPVT XXI.

1. Colligitur ex ſuperiori diſputatione, eſſentialem libertatem poſitam eſſe in indifferentia, ſiue poteſtate vtriuſque. 2. Quod ex variis illius deſcriptionibus, & vocabulis, quibus Patres liberum arbitrium exprimunt, oſtenditur. 3. Tum ex Scriptura.

I. LIBERÆ hominum voluntatis, ſiue liberi arbitrij notio, vt hactenus demonſtratum eſt, in eo conſiſtit, vt ex pluribus ſibi ad eligendum obiectis, ac propoſitis, vnum ſuopte nutu, & arbitrio capeſſere homo poſſit, reiectis aliis: quam *electionem* nominant: Græci *προαίρεσιν*. Hanc libertatis definitionem negat [a] Vincentius *eſſentialem* eſſe; ſed *accidentalem* vocat, eam videlicet, quæ bifariam diuiditur in libertatem *contradictionis*, & *contrarietatis*: & hac ſophiſtica diſtinctione eludi abs ſeſe putat omnia Scripturæ, ac Patrum teſtimonia, quæ libertatem hominis in eo conſtituunt, vt facere, aut non facere; hoc eſt eligere vel non eligere poſſit, pro eo ac libitum fuerit.

[a] Lib. 1. c. 12. & ſeq.

Atqui ridiculum eſt, tot illos Patres, quos in libro quarto Tomi primi, & in tribus de libero arbitrio libris enumeraui, quorúmque ſententias de naturalis illius facultatis proprietate, vſu, & officio, tam diſertas, expreſſáſque retuli, adeo ſui oblitos, & quid agerent, quáve de re diſputarent, ignaros, aut immemores extitiſſe, vt eo conſtanter omiſſo, in quo libertatis humanæ eſſentia poſita eſt, ſolam eius accidentem, miniméque neceſſariam affectionem perſequi maluerint. Sed vtcumque ſeſe res habet; certè cùm de libera voluntate inter nos agimus; in illa, inquam, Catholicæ partis cum Lutheranis, Cal-

uiniſtis, & Armacanis, contentione ac rixa de hominis libertate, nullam aliam intelligimus, quàm illam ipſam, quæ *liberum arbitrium* propriè dicitur; quæ auctore S. Thoma, & antiquis omnibus ſuffragantibus, ipſóque adeo confitente Vincentio, eiuſmodi eſt, qualem tot illa, quæ dixi, Patrum teſtimonia declarant.

II. HÆC eſt naturalis illa vis voluntatis ac poteſtas, quam *electiuam* S. Thomas appellat, vt [a] Vincentius agnoſcit. Hanc Græci omnes προαίρεσιν vocant. Quam [b] Clemens Alexandrinus πράξεων ἀρχὴν vocat, hoc eſt, *principium actionum*, quæ πράξεις propriè vocantur; quemadmodum & [c] Nemeſius. [d] qui πρᾶξιν eſſe dicit *rationalem operationem*. Ita principium earum actionum, quæ *humanæ* nuncupantur, hoc eſt liberæ, eſt προαίρεσις ſiue voluntas, quatenus *vis electiua* dicitur. Hanc ita definiunt, & ea circunſcriptione verborum deſignant, ac delineant ſancti Patres, quæ *electionem* in vtrouis de duobus aſciſcendo, vel reſpuendo liberam, & indifferentem ſignificant: cuiuſmodi vocabula hæc indicant crebro ab illis vſurpata, αὐτεξούσιος, αὐτοκράτωρ, αὐτόνομος, αὐτοκίνητος, αὐθαίρετος, & alia pleraque: quæ à nobis in vnum collecta, explicatáque leges capite XIII libri primi de libero arbitrio. Illam præterea dicunt [e] *ſuis in vtramque partem librari momentis*. Vel [f] *pari in virtutem, aut vitium libratione pendere*; vt Baſilius loquitur: ſiue, [g] vt idem alio loco ſcribit, *naturam hominis ſui iuris ac liberam eſſe, quòd in vtramuis partem propendere poſſit ad eligendum bonum, vel malum.* Tum [h] Cyrillus Alexandrinus ait, *propriis momentis, & ſuopte nutu in vtrumuis tendere liberam, & neceſſitatis expertem; vt iuſtè laudem ex rectè factis, & ex contrariis pœnas recipiat.* [i] Item προαίρεσιν id eſt, *vim electiuam*, & *libertatem in vtrumque partiri poteſtatem* dicunt *ſuam*, vt Baſilius Seleucienſis. Com-

a Lib. 1. c. 21

b In 1. Strom. pag. 365.

c Cap. 40.

d Nemeſ. c. 29. πρᾶξίς ἐστιν ἐνέργεια λογική.

e Athan. Orat. 4 p. 300. τῶν ἐπ' ἄμφω ῥοπὴν ἔχει.

f Baſil. lib. de Spir. c. 16. ἰσοῤῥόπως ἔχουσαν πρὸς ἀρετὴν, καὶ κακίαν.

g Baſil. 3. cont. Eun. p. 81. φύσει τε χωρεῖν αὐτεξουσίῳ, καὶ μεταῤῥέπειν ἐφ' ἑκάτερα δυναμένην πρὸς ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ. h Cyr lib. 2. in Ioan. p. 155. Vide lib. 5. c. 3. Tom. 1. Dogmat. Theol. Peta. §. 5. i Baſil. Seleuc. Orat. 1. de Ada. προαίρεσιν ἐπ' ἄμφω τὴν ἐξουσίαν μείζονα.

pluresverò in eo conſiſtere naturalem iſtam poteſtatem aſſerunt,[a] vt *bonum facere, vel non facere poſsit*: vel [b] *alterutrum eligere*.

[a] Æneas Gaz p. 487. Vide Petav. lib. 1 de lib. arb. c. 15.
[b] Marcus Erem lib. de iuſtif. §. 56.

III. QVID quod Deus ipſemet liberum hominis arbitrium compellans, & eius propriam vim, naturámque deſignans eo ipſo, quod vtrumque proponere ſe illi dicit, bonum & malum, vitam & mortem: ſtatim peculiarem illius, quâ eiuſmodi eſt, hoc eſt libera, functionem exprimit, ita ſubiiciens, [c] *Elige ergo vitam?* Eſt ergo voluntatis electio, fructus & efficientia illius propria, quatenus libera eſt poteſtas. At electio circa ea verſatur, quæ contingentia ſunt, & non neceſſaria, nec vno definita: eáque ex conſultatione ſequitur; quæ neceſſitati naturalis propenſionis opponitur: vt ex S. Thoma, Græciſque Patribus ſuprà notauimus. Quapropter libertatis vera, & vnica ratio, conditióque indifferente illa poteſtate ad vtrumuis amplectendum, & eligendum metienda videtur: qualem humanæ, & diuinæ ſapientiæ conſulti tam crebris, & manifeſtis ſententiis expreſſam tradiderunt; non quam ex paucis, iiſque dimidiatis, & multis eorum dictis, aut furtim inſidioſéque ſublectis, vel praua, & violenta interpretatione detortis, vtcumque corradere potuerunt Caluinus, & Lutherus; qui communem cum fide ac candore ſenſum exuerunt.

[c] Deut. 30. 19.

Denique *liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali, media vis eſt* (hoc eſt indifferens,) *quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem poteſt*: ait Auguſtinus capite XXXII libri de ſpiritu, & littera.

CAPVT

CAPVT XXII.

1. *Expenditur Auguſtini locus ex libro de Correptione, & gratia ab Armacanis obiici ſolitus, in quo de auxilio ſine quo non, & quo agimus, diſſerit.* 2. *De ſola perſeuerantiæ gratia ibi Auguſtinum loqui.* 3. *Qualis ea fuerit Adamo conceſſa.* 4. *Cuiuſmodi ſit ea, quæ per Chriſtum conceditur.*

I. ADVERSVS illa, quæ de liberi arbitrij natura, ex communi, & catholica ſententia hucuſque diſputaui, multiplex eſt querela Lenis. [a] Sed hæc palmaris; quòd ſi eiuſmodi liberæ voluntatis actio eſſe debet, vt omnibus ad eligendum neceſſariis adminiculis poſitis, elici, aut non elici poſſit, gratia Chriſti in ſola *poſſibilitate* conſtituta ſit: ac tantum poſſe velle tribuat, non autem *actu*, & reipſa velle. Ex quo *famoſum illud S. Auguſtini libro de Correptione, & gratia, cap.* 10. 11. 12. *& toties alibi firmatum inter gratiam ſtantis, & lapſi hominis diſcrimen confundit.* Hoc enim inter vtramque gratiam intereſſe ex Auguſtino putant Armacani, quòd Adamo data diuinitus gratia hoc tantummodo concedebat, vt poſſet velle rectè agere, ac Dei ſeruare præceptum; non autem, vt reipſa vellet, & quod iuſſus erat faceret. Chriſti autem gratia, non ſolùm tribuit vt poſſit homo, ſed etiam vt velit, ac reipſa faciat. Ideo priorem gratiam appellari dicunt ab Auguſtino, *auxilium ſine quo non fit*; vel *gratiam poſſibilitatis*; poſteriorem verò, *adiutorium quo fit, vt non tantùm poſſimus velle, ſed etiam vt reipſa velimus.*

a Vinc. lib. 1. c. 24 p. 112.

Hic ille eſt locus, in quo valdè ſe iactat Armacano-

M

rum natio, quémque omnibus in colloquiis, & in publicis, priuatíſque ſermonibus, in circulis, in conuiuiis, in concionibus, apud doctos, & indoctos, vbicumque ſe occaſio dederit, vſurpare ſolent. Itaque mirandum fuiſſet, ſi hanc cantilenam theriacæ ſcriptor prætermitteret.

II. Ego verò aduerſus illa, quæ de gratiâ eiúſque cum arbitrio libero conſenſu, nimium liberè Libertus Frodomondus ingeſſit non multis agam; neque factum illius imitabor, qui talia mandare libris eſt auſus contra Apoſtolicæ ſedis interdictum, quo nominatim notatus, & ambuſtus, pretium nuper abſtulit intempeſtiuæ, & immodicæ libertatis. Hac ergo prætermiſſa controuerſia, & ad arbitrium dilata Romani Pontificis, vt de Auguſtini loco iſto, & vtroque gratiæ genere, quoad licet, diſputem; hoc imprimis aſſeuero, nihil in illo loco vidiſſe, nec auctorem dogmatis, & *Patronum* Armacanum, nec huius *libertum* Vincentium.

Auguſtinum docere illic aſſerunt quid vniuersè gratia Chriſti parta meritis, ab ea diſtet, quæ Adamo antequam peccaret, indulta eſt. Hoc ego contendo eſſe falſiſſimum. Non enim de quacumque Chriſti gratia ibi agit Auguſtinus: ſed de ſola perſeuerantia, ſiue perſeuerante gratia: quod ex tota illa diſputatione facilè conſtat. Nam capite decimo, quo illam vtriuſque gratiæ comparationem auſpicatur, ita quæſtionis ſtatum expoſuit: *Hinc exoritur alia quæſtio, non ſanè contemnenda; ſed in adiutorio Domini, in cuius manu ſunt & nos, & ſermones noſtri, aggredienda, atque ſoluenda. Quæritur enim à nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod eſt in bono perſeuerare vſque in finem, quid de ipſo primo homine ſentiamus, qui certè ſine vllo vitio factus eſt rectus.* Itaque quæſtionem proponit huiuſmodi decimo in illo capite, vtrum Adamus *gratiam perſeuerantem*, ſiue *perſeuerantiæ donum* acceperit. Cui reſpondet ſic in eodem capite; nec eam primitùs Adamum; neque Angelos accepiſſe; ſed eam illorum

libero arbitrio Deum voluiſſe permittere; vt *in eorum vita prius oſtenderet quid poſſet eorum liberum arbitrium; deinde quid poſſet ſua gratiæ beneficium, iuſtitiæque iudicium.* Quare hominem initio condidit *in ſtatu recto, ac ſine vitio:* in quo *ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, acciperet merito huiuſmodi permanſionis beatitudinis plenitudinem.* Igitur perſeuerantiæ donum non à Deo ſuſceperunt Angeli: ſed per liberum ſuum arbitrium, quam acceperant à Deo gratiam, perſeuerantem fecerunt, quicumque ex illis in officio permanſerunt. Adamus verò neque donum illud accepit, neque perſeuerare in accepta gratia voluit.

III. ET capite XI, *Iſtam*, inquit, *gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet eſſe malus* (quod perſeuerantiæ donum eſt) *ſed ſanè habuit, in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet*, &c. *Tale quippe erat adiutorium, quod deſereret cùm vellet, & in quo permaneret ſi vellet, non quo fieret vt vellet.* Ac ſubinde luculentiùs perſeuerandi gratiam, qualis Adamo, & Angelis eſt data, ſic exponit: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in ea quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adiutorium, ſine quo in ea non poſſet permanere ſi vellet: vt autem vellet, in eius libero reliquit arbitrio. Poſſet ergo permanere ſi vellet; quia non deerat adiutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet perſeueranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò eius culpa eſt, cuius meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.*

Tum in fine capitis perſpicuè indicat gratiam perſeuerandi primo conceſſam homini, fuiſſe gratiam, cuius ope poterat non peccare, ſi tamen hoc vellet. Cùm enim dixiſſet. *Prima ergo libertas voluntatis erat poſſe non peccare: nouiſſima erit multo maior, non poſſe peccare;* mox de vtrâque ſcribit ſic. *Prima erat perſeuerantia poteſtas, bonum poſſe non deſerere: nouiſſima erit felicitas perſeuerantiæ,*

bonum non poſſe deſerere. Quod & capite duodecimo diligentiùs inculcat, & cauſſam etiam explicat, cur perſeuerantia in illo ſtatu innocentiæ, libero hominis arbitrio permiſſa ſit. *Vt ergo non acciperet*, inquit, *hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeuerantiam primus homo: ſed perſeuerare, vel non perſeuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, vt dignè tantæ bonitati, & bene viuendi facilitati, perſeuerandi committeretur arbitrium.* Quoniam igitur *fortis & ſana voluntas erat primi hominis*, vt eodem capite poſtea dicit, ideo eius arbitrio permiſſa eſt perſeuerandi poteſtas.

IV. At verò poſt Adami lapſum, perſeuerantia, quæ merces antè futura erat, facta eſt donum gratiæ. *Nunc autem per peccatum perdito bono*, (ait capite XI) *meritò in his qui liberantur* (hoc eſt prædeſtinatis) *factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Et in libro de dono perſeuerantiæ, capite VII. *Non eſt hæc omninò*, inquit, *in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſunt, fuerat in homine, antequam caderet*, &c. *Poſt caſum autem hominis non-niſi ad gratiam ſuam Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum; neque niſi ad gratiam ſuam voluit pertinere, vt homo non recedat ab eo.* Quare potentior hominibus per Chriſtum data gratia eſt, qua fieret, vt non ſolùm perſeuerare poſſent, ſi libero arbitrio vellent; ſed vt perſeuerare vellent: *Proinde etſi non interim lætiore nunc*, ait [a] Auguſtinus, *verumtamen potentiore gratia indigent iſti.* Itaque [b] *tanto amplius datur adiutorium per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, quibus id dare Deo placuit, vt non ſolùm aſſit ſine quo permanere non poſſumus, etiam ſi velimus, verumetiam tantum, ac tale ſit vt velimus. Eſt quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perſeueranter tenendo, non ſolùm poſſe quod volumus; verumetiam velle quod poſſumus.* Nam primus homo *acceperat poſſe* perſeuerare, *ſi vellet: ſed non habuit velle quod poſſet: nam ſi habuiſſet, perſeueraſſet.*

[a] Aug. de Correp. c. 11.
[b] Ibid.

Et in capite duodecimo, manifeſtiùs vtriuſque gratiæ diſcrimen exponit his verbis : *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adiutorium perſeuerantiæ, non quo fieret vt perſeueraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeuerare non poſſet. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantùm tale adiutoriũ perſeuerantiæ datur; ſed tale vt eis perſeuerantia ipſa donetur: non ſolùm vt ſine iſto dono perſeuerantes eſſe non poßint, verumetiam vt per hoc donum nonniſi perſeuerantes ſint.* Mox illius adiutorij, quod Chriſti donatur meritis, vim & efficaciam declarat, multo priore illo, quod Adamo tributum eſt, valentiorem: quia [a] *poſtquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda remanſit infirmitas*, &c. *Subuentum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter, & inſuperabiliter ageretur; & ideo quamuis infirma, non tamen deficeret, neque aduerſitate aliqua vinceretur*, &c. *Fortißimo quippe dimiſit, atque permiſit facere quod vellet: infirmis ſeruauit, vt ipſo donante inuictißimè quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere inuictißimè nollent.* [a] Aug. ibid.

V. Ex iis omnibus Auguſtini ſententiis, quas hoc loco neceſſariò deſcripſimus, illud apertè conſtat, quod demonſtrandum ſuſcepimus; non illîc agere ſanctiſſimum Doctorem de qualicumque Chriſti gratia, quæ vel reprobis, vel etiam prædeſtinatis tribuitur: ſed de ea duntaxat, quæ Prædeſtinatorum propria eſt, & primaria, nempe perſeuerantia, ſiue *adiutorio perſeuerantiæ*. De quo dubitare, vel rixari poterunt ij ſoli, qui aut Auguſtinum nunquam, niſi fortè in Armacanorum ſcriptis legerint: aut minùs ab ea facultate parati ſint, qua quæ legunt, intelligant, ac diſcernant. Etenim in illis tribus capitibus, quæ Vincentius deſignat, x. xi. & xii. cùm de adiutorio illo loquitur, vbique *permanendi*, ac *perſeuerandi*, & ſimilia vocabula coniungit, quibus in ſuſcepta gratia fortem & inuictam ad vſque finem conſtantiam

ſignificat. Vt cùm in vndecimo capite ſic ſcribit : *Eſt quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo , & perſeueranter tenendo non ſolùm poſſe quod volumus , verumetiam velle quod poſſumus.* Et inſigniter capitis initio duodecimi , *adiutoria* diſtinguens duo , *vnum ſine quo aliquid non fit* , quale datum Adamo eſt ad perſeuerandum : alterum *non ſolùm ſine quo non fit , verumetiam quo fit propter quod datur* , cuiuſmodi eſt , quod per Chriſtum obtinetur ; prioris exemplum ex alimentis repetit. Nam *ſine alimentis non poſſumus viuere* , inquit, *nec tamen cùm affuerint alimenta , eis fit vt viuat qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit , non quo fit vt viuamus.* Poſterioris autem exemplum ducit *ex beatitudine , qua cùm data fuerit homini , continuò fit beatus :* quod genus cauſſæ *formale* dicitur, cùm applicatione rei denominantis , ſubiectum tale denominatur. Huiuſmodi eſſe *donum perſeuerantiæ* per Chriſtum conceſſum adſtruit, quo *perſeuerantia ipſa donatur.* Verba ipſa [a] proximè antè deſcripſimus : ex quibus certiſſimè conſtat , *adiutorium illud quo* , non aliud eſſe gratiæ genus , quàm perſeuerantis, & electorum propriæ, quod & cetera capitis iſtius oſtendunt: tum quod, abſoluta illa diſputatione de adiutoriis, in decimotertio capite poſuit, quod ſic exorſus eſt : *Hæc de iis loquor , qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei.* ac deinceps de Prædeſtinatis reliqua pertexit.

a §. 4. quæ ſunt, *Primo itaque homini*, &c.

CAPVT XXIII.

1. Pergitur in illuſtrando loco illo S. Auguſtini. 2. Non pertinere ad quamcumque Chriſti gratiam. 3. Quî differat Chriſti gratia ab ea, quæ data eſt Adamo: ac primùm exponitur cuiuſmodi hæc fuerit: tum qualis Chriſti meritis parta.

I. NEMINEM equidem paullulum intelligentem arbitror fore, quin, ſi attentè illa conſiderare velit, quæ ſunt antecedenti ſcripta capite, conſequens ex iis mecum eſſe ſentiat, ad ſolum perſeuerandi adiutorium Auguſtini verba illa ſpectare. Vt cùm duo illîc inter ſe comparentur auxilia gratiæ, alterum, quod eſt parenti primo datum, iure appelletur id, ſine quo perſeuerare nullo modo poſſet, ([a] *Si enim hoc adiutorium vel Angelo, vel homini, quando primum facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino adiutorio poſſet manere ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſent.* Adiutorium quippe *defuiſſet, ſine quo manere non poſſent.*) Alterum autem tale eſſe ſtatuatur, non modò ſine quo perſeuerari nequeat; verumetiam quo fit, vt omninò perſeueretur. Perſeuerantiæ quippe donum, quia ſolis ad vitam æternam prædeſtinatis conuenit, eiuſmodi eſſe conſtat, vt quibuſcumque datur, ij non modò poſſint perſeuerare, ſi velint: ſed etiam quod poſſunt, *actu*, & reipſa velint: non vllâ voluntati adhibitâ neceſſitate, ſed certa, & *infallibili*, vt Scholaſtici loquuntur, efficacitate ac potentia gratiæ, qua [b] *indeclinabiliter, & inſuperabiliter aguntur* (vt ſcribit Auguſtinus) Quod ab eo fit, [c] *qui*, quod idem aſſerit, *ſine dubio habet humanorum cordium quô placuerit, inclinando-*

[a] Aug. de Correp. c. 11.
[b] Ibid.
[c] Ib. c. 4.

[a] Aug. de Præd.c. 8.

rum omnipotentiſſimam poteſtatem. [a] Cuius gratiæ, *quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur*, (nempe qui à Patre docentur, & audiunt, vt ad Filium veniant *ſecreta* quadam *gratia*, & prædeſtinati ſunt, vt ibidem docet) *à nullo duro corde reſpuitur. Ideo quippe tribuitur, vt cordis duritia primitus auferatur.*

II. At Vincentius magiſtri ſui veſtigia perſequens, Auguſtini verba illa, quatenus *adiutorium quo fit* exprimunt, ad omnia ſpectare volunt præſidia gratiæ Chriſti, etiam nullo, vt in reprobis, continuata perſeuerantiæ dono: vel ab eo nonnullis diſiuncta & interrupta peccatis, vt in electis, ac prædeſtinatis nonnunquam accidit. Quæ illorum ratio ab Auguſtini ſenſu, ac ſententia mirum quantum recedit; non minùs, quàm ab fide, ac regula Catholica. Hinc illud abſurdum, & hæreticum commentum, qui eſt nouæ ſectæ, velut character; nullam in rerum natura eſſe gratiam, quam *ſufficientem* vocant, quæ ab *efficaci* diſtincta, culpa hominis irrita ſit, & effectu careat: ſed omni penitus gratiæ Chriſti fructum ſuum conſtare, nec eam ab vllo pulſantem reſpui. Quæ omnia, & his connexa, & conſentanea paradoxa, quibus Eccleſiaſtica pax & concordia paucis abhinc annis labefactari cœpit, ex vno illo perperam & contra mentem auctoris accepto Auguſtini loco propagata ſunt. Quod quidem oſtenti inſtar habendum, ac prodigij mihi videri ſolet. Quis enim non obſtupeſcat, aut non manifeſta diuinæ iræ ſignificatione contigiſſe putet, quod hoc tempore videmus, homines in ceteris minimè contemnendos, adeo futili argumento, quod ex falſa vnius loci interpretatione traxerunt, in tantam eſſe prauitatem erroris redactos?

Equidem non te arbitror, Vincenti, tam peruicaci, & obdurato fore animo, quin poſteaquam de Auguſtini ſententia illâ quæ à nobis hîc ſcripta ſunt paullulum tranquilla, & ſedata mente perpenderis; aut temere ſuſceptam opinionem retexas: aut ſi hoc impetrare abs te non potes

potes, minùs deinceps caleas in iſtis iactandis, & inculcandis næniis, quarum ruinas, vnica illa, qua hucuſque ſuſtinetur, fulturâ ſubductâ, videris.

III. [a] Nam quod periiſſe dicis diſcrimen omne, *quod inter gratiam ſtantis, & lapſi hominis* intercedit, *ſi Deus homini lapſo gratiam ſufficientem reddere debet, qualem primus homo habuit*, vehementer erras: neque quid ſit gratia, tum vniuersè, tum Adami propria, ſatis intellexiſſe videris.

[a] Vinc. lib. 1. c. 24. pag. 112.

Adamus in priſtino illo ſtatu innocentis vitæ duplici à Deo vallatus eſt genere gratiæ; altero exteriori, altero interiori, & animum afficiente. Horum primum, quatenus peculiariter illi tributum eſt, bonorum omnium, atque commodorum larga erat, affluénſque copia: tum præcipua quædam Dei tutela, & prouidentia, illud omne remouentis, prohibentiſque, quod animi pacem, ac quietem, & ſalubritatem corporis, ac perennem amœnitatis iucundiſſimæ fructum interpellare poſſet. De hoc genere gratiæ loquitur [b] Auguſtinus, cùm ſic ſcribit: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Immò verò habuit magnam, ſed diſparem. Ille in bonis erat, quæ bonitate ſui conditoris acceperat. Neque enim ea bona & ille ſuis meritis comparauerat, in quibus prorſus nullum patiebatur malum.* Ad hanc gratiam pertinet animi dominatus in corpus, eiúſque ſenſus & appetitus longè perfectiſſimus, ex quo ſumma [c] *felicitas* oriebatur, & *non peccandi facilitas.* [d] Cùm *nulla rixa à ſeipſo aduerſus ſeipſum tentatus atque turbatus in illo beatitudinis loco, ſua ſecum pace frueretur.*

[b] Lib. de Correp. c. 11.

[c] Ib. c. 12.

[d] Ib. c. 11.

Secundum gratiæ genus partim ſtabile ac permanens fuit, partim fluxum, ac tranſiens. In priore ponenda eſt *bona voluntas. In illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum*, [e] ait idem Auguſtinus. Hæc illa eſt *originalis iuſtitia*, ex omnium virtutum, fidei cumprimis, ſpei, & caritatis: tum ceterarum, quæ in mente, aut voluntate reſident concurſu, concentúque collecta. Ad poſteriorem, *actualis*, vt vocant, illapſus gratiæ, inſpirationéſque pertinent,

[e] Ib.

& omnis illuminatarum mentium pius motus, vt loquitur au-
[a] Ep.33.col. 270. ctor epiſtolæ ad Demetriadem, quæ inter [a] Ambroſianas extat, & *quidquid viſorum ſuaſionibus agit* etiamnum *Deus vt velimus*, non ſolùm *extrinſecus*, ſed etiam *intrinſecus, vbi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem; ſed conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis eſt*, [b] ait Augustinus. Hic autem interior afflatus gratiæ, vel ſola mentis illuminatione conſtabat: vel etiam voluntatis permotione, quam ſuauitatis cuiuſdam ad rectè agendum occuparet illecebra. Nam vtrumuis dici probabiliter poteſt.

[b] Aug. de Spir. c. 34.

IV. NVNC autem, poſt primi parentis culpam, partim eadem, partim diuerſa ſuppetunt adiumenta gratiæ. Ac primum illud externæ prouidentiæ, quod beati, & incorrupti ſtatus proprium fuit; eo interrupto, velut fractis tubulis è fonte ſaliens aqua, ſuppreſſum penitus exaruit. Itaque malis omnibus, & incommodis, quorum vis hactenus compreſſa fuerat, circumſideri mortale genus, infeſtaríque cœpit; vt per ærumnas, erroréſque multiplices infelix, & animi corporíſque cruciatibus referta vita traheretur. His ſubleuandis, & ad ſalutarem exercitationem dirigendis, impenſior, &, vt humano more loquar, vigilantior adhiberi cura debuit. Ea partim externa gubernatione, partim interioris auxilio gratiæ, vt in Adamo, continetur. Sed vtramque copioſiorem, ac vegetiorem, imbecillitas hominis maior, & ſuperandorum malorum, per quæ ille voluebatur, difficultas poſtulabat. Interiori certè, cuius in intellectum, ac voluntatem officia partita ſunt, noua operæ facta eſt acceſſio; cuiuſmodi priſtino in ſtatu nulla fuit. Nam ad concupiſcentiæ inſitam ægritudinem curandam, ac violentos eius retundendos impetus, præſentius remedium, & robuſtiorem, quàm antè, vim adhibere illam oportuit. Hinc [c] *medicinale ſaluatoris auxilium* ab Auguſtino vocatur: & [d] *liberatrix gratia*, & [e] *medici gratia*, & [f] *opitulatio ſaluatoris*. tum *victrix*, & *victorioſa*; & aliis vocabulis

[c] Aug. lib. de nat. & gra. c. 34.
[d] Id. ep. 105.
[e] Id. de nat. & gra c. 39.
[f] Ib. c. 42.

appellatur, quæ conflictum, & moleſtam, ac laborioſam operam ſignificant. Verùm de hac medicinali gratia, & eius efficientia; tum quemadmodum ab ea diſcreper, quæ eſt innocenti adhuc Adamo conceſſa; non eſt iſtius loci, inſtitutique diſſerere: nec ea repetere placet, quæ ſuper hoc argumento latiùs [a] explicauimus, aduerſus Armacanam ſcholam; quæ Vincentius ne littera quidem attigit; cùm in minutis quibuſdam exagitandis nimius, & odioſus fuerit.

[a] To. i. lib. 10. c. 16. & ſeq. necnon To. 1. lib. de hær. Pel.

CAPVT XXIV.

Errata Vincentij deinceps collecta per ſaturam. 1. Poſſibilitatis gratiam negat eſſe gratiam Chriſti, idque ipſum refellitur. 2. Eiuſdem mendax calumnia de Molina, Leſſio. 3. Et de Petauio.

I. DVDVM laboris iſtius, & inquiſitionis in tuam, Vincenti, theriacam, piget: ac diu eſt, quod de exodio cogito. Infinita ſunt omnis generis errata Opere in iſto tuo, quod præ manibus habeo, quæ ſi ſingillatim excutere velim, ac de vnoquoque, pro eo ac meretur, & tua ratio poſtulat, dicere, vltra modum hæc lucubratio procedet. Itaque, quod ſupereſt, nonnulla per ſaturam in hoc caput, & ſequentia huius libri coniiciam abs te peccata, in illa, quâ de poſtremò tecum agere inſtitui, enucleanda gratia.

[b] Scribis *gratiam poſſibilitatis*, quæ ex Chriſti meritis datur, ad diuina præcepta ſeruanda, Pelagianam eſſe gratiam. Hoc nimirum eſt, quod vos falsò certè, catholicis exprobrare ſoletis; adiutorium illud, quod homini bonum vt velle, vel agere poſſit, neceſſarium prædicant, non eſſe Chriſti gratiam: ſed hoc ſolum, quo

[b] Vinc. lib. 1. c. 14. pag. 111. & 113.

reipſa, & actu volunt, aut faciunt. Pelagius *poſsibilitatem* ad bene agendum neceſſariam, ſolam naturalem facultatem eſſe dicebat, hoc eſt liberum arbitrium; & eam eſſe gratiam interpretabatur, quam Scripturæ prædicant:
a Cap 10 & 11. & 40. vt [a] in libro de natura & gratiâ Auguſtinus affirmat. Qui & fatetur ſe, cùm *Dei gratiam*, ſiue *adiutorium, per quod eſſe homo abſque peccato poteſt*, apud Pelagium legiſſet, *lætitia repente perfuſum, quod Dei gratiam non negaret, per quam ſolam homo iuſtificari poteſt.* Sed poſtea deprehendiſſe, gratiæ, ac poſſibilitatis nomine ſolùm intelligi ab eo liberum arbitrium cum legis notitia. Non dubitaret igitur Auguſtinus veram Chriſti gratiam in *poſsibilitate* illa conſiſtere, ſi eam in *caritate*, hoc eſt in illuminatione mentis, & voluntatis permotione collocaret Pelagius: vti paſſim tum in illo libro; tum in eo qui eſt de
b Lib. de grat. Chr. c. 35. Chriſti gratia, aliiſque demonſtrat: quam [b] appellat *inſpirationem flagrantiſsimæ, & luminoſiſsimæ caritatis.*

Hanc verò nos, aliique, quibus conuiciaris, κεκραγὼς ϗ δίκαια, κἄδικα, illam, inquam, gratiæ poſſibilitatem, quam Auguſtinus in Pelagio deſiderabat, vt planè catholicus eſſet, Molina, Leſſius, ceteri, quos Armacani immeritò vellicant, agnoſcunt, ac prædicant. Quid te verò ſcientem attinet, falſo illos crimine traducere, cùm ex illorum omnium ſcriptis facilè refellatur?

c Vinc. lib. 1. c. 16 p. 71. II. Nam [c] quod Molinam aſſeris, *aliam in homine lapſo, quàm S. Auguſtinum, libertatem finxiſſe, quæ gratiam, vt domina pedi ſequam ducat;* tam verum eſt, quàm quod alibi occinis, illum eundem, malè abiiſſe ex eo iudicio, quod de illius opinione Romæ eſt habitum. Quam ineptam, commentitiámque fabulam validiſſimè confutauit doctiſſimus theologus R. P. Petrus à S. Ioſepho ex Foliantinorum familia, in eo libro, quem de hoc argu-
d Vinc. in Præf. ad Lect. mento, nuper edidit, ac *de Theologia huius temporis* inſcripſit. [d] Eiuſdem genij, & aliquanto etiam minus conſi-
e Leſſ. in Prec Sect. 7. de Præd. derata eſt P. Leonardi Leſſij criminatio, [e] quòd in quadam precatione ita ſcripſerit, *Poſuiſti, Domine, omnia in*

arbitrio noſtro, perinde ac ſi ſolùs naturæ viribus regnum obtinendum eſſet. Iuſtificati enim per gratiam tuam, non minus facilè in iuſtitia accepta perſeuerare, & legem diuinam implere poſſumus, quàm hominibus politicis per naturam facile eſt iuſtitiam politicam externámque in ſe tueri, & legem ciuilem implere. Exclamat ad hæc Vincentius, ac perſonæ, quam ſibi impoſuerat, & *lenitatis* oblitus, *Sempiterne Deus*, inquit, *qualis eſt iſta precatio!* Tu verò quid habes quod in ea reprehendas? *Quomodo igitur*, inquis, *homo iuſtus tam inſtanter orat ſibi dari quod Deus iubet, ſi ſic in arbitrij ſui manu illud teneat?* At ὦ πόποι, num diuinæ gratiæ præſidium excludit Leſſius, & in *ſolius arbitrij ſui manu* poſitam eſſe legis obſeruantiã, aut in accepta iuſtitia perſeuerantiam dixit? Nonne *per gratiam* ait facilitatem iſtam, & perſeuerandi poteſtatem ſuppetere? Quinetiam proximè ante illa quæ deſcripſiſti verba, ea poſuit Leſſius, quę ſubdolè abs te ſuppreſſa ſunt. *Iuſsiſti nos* (ait Leſſius) *eſſe ſecuros ex parte tua præparato nobis auxilio, quo certiſsimè iuſtitiam retinebimus, & ſalui erimus, niſi per nos ſteterit, niſi auxilium oblatum neglexerimus, & tua nos gratia ſubtraxerimus.* tum illa pertexit; *Poſuiſti, Domine, omnia,* &c. Amabo te, Vincenti, ecquid iniquiſſimæ accuſationis, & quiritationis illius pudet? An tu negare potes, in noſtra eſſe poteſtate vti *præparato nobis* ad perſeuerandum *auxilio*, & quo minus id fiat, vitio noſtro, non adiuuantis gratiæ contingere. Nam quod indignè fers dixiſſe Leſſium, eâdem aſpirante gratia, *non minus facile eſſe homini iuſto, legem Dei æternam, quàm homini politico legem ciuilem externam implere;* quàm hæc abſurda ſit querela, non vides? Ecce tibi gloriatur Propheta [a] Dauid ſe legem Dei *ſuper* a Pſ. 118.
aurum, & topazion diligere; eam *melle ac fauo* dulciorem ſibi videri: in ea non ambulare, ſed currere ſe dilatato per caritatem, & gratiam corde. Quæ poteſt obſeruandæ legis maior eſſe facilitas, quàm in eo homine, qui in illa ſe non paſſibus incedere, ſed curſu properare teſtatur? b Iſa. c. 40.
Plus aliquid etiam pollicetur Iſaias. [b] *Qui ſperant*, inquit, 31.

in Domino mutabunt fortitudinem : aſſument pennas ſicut aquilæ, current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient.

a Lib. de hær. Pel. c. 10. §. 15.

III. Par eſt indoles expoſtulationis illius de nobis, quòd ſcripſerimus [a], *eos, qui efficienti in grati proximè in ſolam deriuari intelligentiam*, ac *per eam in voluntatem traiici putant, procul à Pelagiani, vel Semipelagiani contagione erroris abeſſe.* Adderes, quæ ibidem adſcripſimus, *dum ita neceſſariam illam eſſe ſtatuant, vt ſine ea præueniente, homo credere, ſperare, diligere, aut pœnitere non poſſit ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur: vt* [b] *Tridentini Patres loquuntur.* quæ tu more tuo detruncaſti.

b Seſſ. 6. can. 3.

Hac quidem ſententia non video quid dici verius poſſit. Nihil enim velle poſſumus, niſi priùs mente cognitum perceptúmque ſit: quæ perceptio illuminatione aliqua fit: qui primus eſt medicinalis gratiæ fructus, quo intelligentiæ cæcitas radiantis veritatis luce diſcutitur.

Capvt XXV.

1. *Vincentij error, & falſa interpretatio loci cuiuſdam Auguſtini de Correptione & gratia, & aliorum; in quibus de* auxilio ſine quo non *&* quo *agitur; tum de* poſſibilitate. 2. *Poſſibilitatem rectà agendi, gratiam eſſe, negat Vincentius: idque refellitur.* 3. *Idem gratiam primi hominis naturalitatis aliquid habuiſſe dicit.* 4. *Quod in Michaële Baio damnatur.*

c Vide ſup. c. 23.
d Lib. 1. c. 24. p. 112. & 113.

I. Dixi [c] te in Auguſtini loco illo, qui eſt in libro de Correctione & gratia, mirandum in modum allucinari. [d] Tu *auxilium ſine quo non*, de quo illîc agitur, cum *poſſibilitate*, vel *poſſibilitatis gratia*, de qua in libro de Natura & gratia differit idem Auguſtinus, ſine vllo diſ-

crimine permiſces. Sed erras, Vincenti. Auxilium illud *ſine quo non*, quod in libro de correptione, & gratia, capite vndecimo ponitur, eſt adiutorium Adamo datum, quatenus ad perſeuerantiam refertur, & cum ea comparatur. Hoc autem potiſſimum Auguſtinus in ſtatu illo innocentiæ, eiúſque propriis adiumentis collocat; in quibus creatum eſſe primum hominem docet; & quibus cum perſeuerare ſi vellet poterat; non autem ſine illis poterat. His autem opponit multo certiora, & effectu nunquam fruſtranda ſubſidia gratiæ, quæ ad perſeuerandum, electis per Chriſtum ſubminiſtrantur; quæ tam efficacia ſunt, vt non ſolùm *perſeuerandi poſſibilitas* per ea, ſed etiam *perſeuerantia* ipſa donetur. Igitur *auxilium ſine quo non*, quatenus ab *auxilio quo* diſtinguitur; eſt gratia perſeuerandi, ſed non *infallibilis*, vt vocant. Auxilium verò *quo* eſt eadem gratia, quatenus *infallibilis* eſt. Eadem porrò eſt vtrobique gratia, ſi naturam ipſam ſpectemus, & quam ſcholæ nuncupant, *phyſicam entitatem*. Hæc autem vocabula, *ſine quo non*, & *quo*, præciſè quâ ad *perſeuerantiam* ordinantur, auxiliis gratiæ tribuit Auguſtinus.

At idem contra Pelagium diſputans in libro de natura & gratia, *poſſibilitatem* appellat, & conſiderat, quâ eſt Chriſti gratia: quemadmodum & in libro, quem inſcripſit de gratia Chriſti apertè ſignificat. Nam in illis libris veram bene agendi poſſibilitatem, cum falſa, & Pelagiana contendit: quam in ſola naturali facultate hæreſis iſta ſtatuebat, ſi de abſolutè neceſſaria loquimur. Auguſtinus verò in fide, & caritate, ſiue in *illuminatione intellectus*, & pia motione voluntatis; quæ eſt Chriſtiana *poſſibilitas*: cui ſi liberè aſſentimur, cùm *diſſentire poſſimus*, vt ait Tridentina ſynodus, *poſſibilitati* effectus adiungitur. ſin autem oblatum illud auxilium reſpuimus, [a] *in vacuum illam Dei gratiam recipimus*, vt Apoſtolus loquitur. a 1.Cor.6.1.

II. CVIVS verò frontis eſt, [b] negare poſſibilitatem rectè agendi eſſe gratiam Chriſti? Nónne Chriſtus b Vinc. 16. p.113.

a Ioan.15.5. ipſemet contrarium docuit, cùm Apoſtolis dixit, a *ſine me nihil poteſtis facere?* Apoſtolus item ad Corinthios ita

b 2.Cor.3.5. ſcribens, b *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*, quid aliud quàm bene inchoandi *poſsibilitatem* ſignificat.

c In Pſ.70. p.307.B. c Auguſtinus quoque, *Non erat*, inquit, *in poteſtate tua, vt non naſcerêris ex Adam: eſt in poteſtate tua, vt credas in Chriſtum.* An non *poteſtas credendi in Chriſtum*, ab hoc

d Hom.11. lib. 50. Hom. ipſo eſt, ſine quo nihil poſſumus? Aut cùm d alibi dicit, *in poteſtate homini per Dei adiutorium poſitum eſſe, vt non conſentiat Satanæ:* eſtne vt citra Chriſti gratiam, *poſsibilitas* illa conſiſtat? Rurſus in libro ſecundo de Actis cum Felice Manichæo, capite quinto, *Qui legem*, inquit, *ſeruare non vult, in poteſtate eius eſt, ſi velit.* Itáne *poſsibilitas* illa *ſeruandæ legis*, à natura eſt, aut aliunde, quàm ab adiutorio gratiæ Chriſti? Sed reliqua porro flagitia videamus.

e Pag.113. III. AIT e Vincentius, *gratiam primi hominis aliquid naturalitatis admixtum habuiſſe, vt ſecundum diuinæ ſapientiæ, & bonitatis regulas, naturæ humanæ recenter conditæ, & adhuc innocenti quodammodo deberetur.* En portentum Armacanæ theologiæ. Gratia Adamo conceſſa *non fuit mera gratia, ſed naturalitatis aliquid habuit*, quia *naturæ humanæ quodammodo debebatur.* Cur tandem, aut quo nomine debebatur? *Cùm enim imago Dei*, inquit, *intellectu, & voluntate prædita, naturales creatoris ſui leges, quas obſeruare debet, impreſſas à natura habeat, & tamen ſine gratuito Dei adiutorio eas obſeruare nequeat, debuit hoc ſapientiæ ſuæ Deus (ne naturam deformem, & quodammodo mancam relinqueret) vt neceſſario diuinæ gratiæ adiutorio imaginem ſuam roboraret.* Quid hac ratiocinatione futilius? Ergóne quidquid diuinæ ſapientiæ conuenit, aut bonitati, aut quoquomodo rationi conſentaneum eſt, id ſi faciat Deus, ac creaturis præſtet, gratia non erit, eo quod naturæ ſit illarum quodammodo debitum? Si hoc argumenti genus tolerabile eſt, ac vel tirone, non dicam Theologiæ,

ſed

ſed inſtitutionis Chriſtianæ dignum; liceat impune gratiæ eſſe negare, quòd Dei vnigenitus Filius pro peccatoribus eſt crucifixus. Hoc enim diuinæ ſapientiæ ſuæ, ac bonitati debebat. Quàm multa ſunt à Græcis, Latiníſque dicta Patribus, cur hominem Diaboli fraude deceptum, ab eo liberari æquum, ac iuſtum fuerit, à quo fuerat antè procreatus? Quod & ſapientiæ, ac bonitatis & æquitatis cuiuſdam, iuſtitiæque fuiſſe prædicant: *vt incommutabilis Deus* (quod [a] ait S. Leo) *cuius voluntas non poteſt ſua benignitate priuari, primam pietatis ſuæ diſpoſitionem ſacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis verſutia actus in culpam, contra Dei propoſitum non peccaret.* Innumera ſunt tum ab eodem Leone, tum ab aliis ad idem argumentum grauiter copioſéque diſputata, dum hoc explicant, cur interfuerit diuinæ ſapientiæ, ac poteſtatis, quæ eſt Dei Filius, ac Λόγος omnium conditor, priſtinum in ſtatum reuocare genus hominum ſuapte culpa, & inſidiis Satanæ deiectum ac perditum; præſertim cùm ad imaginem Dei conditus, ab imagine ipſa, quam eſſe Dei Filium interpretantur, inſtaurari debuerit. Addunt & de modo liberandi, ac redimendi non pauca; vt iuſtitiæ diuinæ fuiſſe probent, non vi hominem, & potentia, ſed ratione, & æquitate, ſine dominantis iniuria vindicare. Hæc & alia id genus infinita, ex Vincentianis principiis, non ſunt gratiæ beneficia; quoniam ſibi, id eſt ſapientiæ, bonitati, iuſtitiæque ſuæ Deus iſta debebat, vt deformatam imaginem ſuam, & creatoris ſui legibus obligatam, ad has ipſas exequendas *neceſſariò diuinæ gratiæ adiutorio roboraret.*

[a] Serm. 1. de Natiu.

IV. HANC opinionis porro prauitatem hauſit Vincentius ex cœno damnatarum Propoſitionum Michaëlis Baij in eâdem Academia Louanienſi, in qua perſonatus hodie Gallus Arauſicanus docet, Profeſſoris quondam regij. Nam inter Propoſitiones à Pio V Romano Pontifice notatas, & Gregorij XIII, ac demum Vrbani VIII decretis eidem cenſuræ ſubiectas, octaua ex li-

bro primo Baij, de meritis operum, capite quarto decerpta ſic habet: *Primi hominis integri merita fuerunt prima creationis munera: ſed iuxta modum loquendi ſcripturæ ſacræ, non rectè vocantur gratia: quo fit, vt tantùm merita, non etiam gratia debeant nuncupari.*

a Lib. de Correp. & grat. c. 11.

[a] Auguſtini verò locus ille, quem Vincentius affert, nihil ad rem attinet, Non enim ex eo, quod adiutorium diuinum Angelis, vel homini neceſſarium fuit, idcirco debitum illis fuit; vel gratia propterea eſſe deſiit: cùm ſtirps, & radix neceſſitatis illius, ex liberali & gratuita Dei beneficentia repetatur, qua illos ad eorum naturæ minimè debitam conditionem attollere voluit, quæ tale requireret opitulatricis gratiæ ſubſidium. Quod autem non omnis ratio *debiti* cum *gratiæ* proprietate pugnet, luculenter diſſerit S. Thomas in prima Parte ſummæ theologicæ, [b] quæſtione XXI.

b Art. 1. ad 3.

CAPVT XXVI.

Falſa argumentatio Vincentij diluitur, quam contra Catholicos inſtruit, de gratia Adamo data, & Chriſti meritis parta.

c Pag 114.

I. EADEM Auguſtiniani loci παρερμηνεία denſiſſimas offudit erroris tenebras [c] Arauſicano Vincentio, dum pro magno abſurdo Catholicè ſentientibus theologis obiicit, horum ex ſententia ſequi, adiutorium olim Adamo datum, Chriſti eſſe beneficio reſtitutum. Adeo peregrinus eſt in trita, peruagatáque re; in quam tot antiquorum dicta conſentiunt: Chriſtum Dominum ea recuperaſſe, ac repræſentaſſe nobis, quæ in Adamo perdidimus: velut fidem, ſpem, caritatem, iuſtitiam, & quæ generali vocabulo *gratiæ* continentur:

quatenus eorum capax eſt ſecundus, ad quem irreuocabili decreto ſumus addicti, collapſæ naturæ ſtatus. Quanquam, vt capite tertio ac viceſimo dixi, longè ſit vberius, ac potentius gratiæ præſidium Chriſti nobis meritis acquiſitum: præſertim quod ad perſeuerandum datur. Nam quibus conceditur, ij non modò perſeuerare poſſunt, ad idque gratiæ auxilio iuuantur, ſine quo non poſſent: ſed eo ipſo fit, vt reuera perſeuerent. At in ſtatu innocentiæ, non tale eſt Adamo tributum, quo perſeueraret; ſed quo perſeuerare poſſet. Eidem in ceteris, quæ citra perſeuerantiam rectè aliquando geſſit, eiuſmodi ſuppeditatum eſt auxilium, non modò ſine quo non poſſet agere; ſed etiam quo reipſa honeſtè, & laudabiliter ageret. Si enim hoc defuiſſet, in accepta bona voluntate neque vel breuiſſimo illo tempore, quo in poteſtate fuit Creatoris ſui, manere poſſet, neque reipſa manſiſſet.

II. ATENIM, pergit Arauſicanus Lenis; *Si homini lapſo, qui naturæ humanæ legibus adhuc aſtringitur, Deus gratiam ſufficientem reddere debet, eo ipſo, quo homo leges illas ſeruare tenetur, & earum præuaricatio ei imputari poteſt ad culpam: ergo non magis homini lapſo, quàm primo homini, ſaluatore eſt opus, cùm diuina æquitas, pergens naturam lapſam, ægrámque creare, non minus debeat gratiam ſufficientem illi ſuperaddere, quàm olim condens naturam ſtantem, & ſanam in primo parente. Quid ergo opus Incarnatione, & Cruce Chriſti, ſi gratia ad ſalutem ſufficiens debuerit homini lapſo, iſto alio titulo dari? Vnde nec gratia iſta erit mera gratia. Sed quodammodo naturæ lapſæ debita; perinde ac olim fuit debita innocenti.* Hæc Vincentius. Contra quæ illud opponimus, quod antecedenti iam dictum eſt capite: neque ſufficientem gratiam innocenti datam Adamo, ad eam ſeruandam naturæ legem, quâ erat obligatus, *debitam fuiſſe*, vel *naturalitatis aliquid habuiſſe*; nec eam, quæ poſt lapſum primi parentis, homini ſufficitur: quod falsò putat Vincentius: ſed vtramque meram eſſe gratiam; meréque a Pag. 115.

gratuitum beneficium: quod ex ſola bonitate, ac miſericordia profectum eſt. Poſteriorem verò, de gratia & gratuita, liberalique donatione haud paullo plus habuiſſe, quàm alteram Adamo præſtitam: quòd de ingrato, & inimico benè mereri, maioris eſt beneficentiæ, quàm de amico, & eo, qui te nulla iniuria violarit.

Atqui nemo ſine idoneo gratiæ ſubſidio legi, qua tenetur, obſequi poteſt, ait Vincentius. Succurrendum igitur illi erit à Deo, qui hanc homini neceſſitatem obſeruandæ legis impoſuit: vt non liberalitatis, & gratiæ, ſed officij ac debiti ſit neceſſariæ opis illa tributio. Succurret ſanè Deus, neque ſuſceptas à ſe partes deſeret gratuitæ, vt iam dixi, benignitatis: ſed ita profectò, vt ſi vellet, ſine vlla cuiuſquam iniuria negare poſſet.

III. PECCARET ergo, inſtant rurſus Armacani, & quidem in eo, quod in poteſtate ſua non haberet; idque *illi imputaretur ad culpam*. Hoc telo potiſſimum in nos [a] *ferox & maſculus* ille Vincentius, vt eius verbis vtar, impetum facit. Verùm puerilis hæc petitio leui declinatione ſic à nobis eluditur. Finge hominem idoneo deſtitutum auxilio gratiæ: Legis hic quidem exequi mandata non poterit: & in eo peccati aliquid admittet, quòd etſi naturale præceptum implere, ſaltem vtcumque poteſt, gentilium philoſophorum more conetur, careat hic illius voluntatis impetus *rectitudine*, vt vocant, ea, quæ abeſſe non debet, vt ad Deum referatur. Itaque peccatum id quidem erit, hoc eſt defectus aliquis: qui tamen minimè ad culpam imputabitur, nec ad reatum; quo pœna committitur.

[a] Vinc. lib. 2. p. 166.

Plurimum autem *peccatum* inter, & *culpam* intereſt. quod quia neſcire videris, Arauſicane Vincenti, diſces à principe Theologorum, qui in prima parte ſecundæ, quæſtione viceſima prima, articulo primo & ſecundo: nec non in Opuſculo ſecundo, quod eſt Theologiæ Compendium, capite centeſimo viceſimo, eruditè ac diſertè illud expoſuit.

CAPVT XXVII.

Non omne peccatum eſſe culpam, ac quid inter ambo hæc interſit: quòd ex S. Thomæ, tum S. Auguſtini auctoritate comprobatur.

I. QVAMVIS ad finem lucubratio hæc noſtra feſtinet, nondum tamen ſtilum auocare poſſum ab hoc loco, qui præcipuam Armacanæ ſectæ, ac Vincentio erroris anſam obtulit. Itaque de peccati, & culpæ differentia ſummatim ea perſcribam, quæ S. Thomas in iis, quos commemoraui, libris explicauit. Scribit [a] ille primùm, latiùs malum patere, quàm peccatum: ſicut & bonum, quàm rectum. *Qualibet enim priuatio boni in quocumque conſtituit rationem mali. Sed peccatum propriè conſiſtit in actu, qui agitur propter finem aliquem, cùm non habet debitum ordinem ad finem illum:* qui ordo *rectitudo actus* dicitur. *Quando autem à rectitudine tali actus aliquis recedit, tunc incidit ratio peccati. In his verò, quæ aguntur, quæ aguntur per voluntatem regula proxima eſt ratio humana; regula autem ſuprema eſt lex æterna. Quandocumque ergo actus hominis procedit in finem, ſecundùm ordinem rationis, & legis æternæ, tunc actus eſt rectus: quando autem ab hac rectitudine obliquatur, tunc dicitur peccatum.* In articulo deinde ſecundo, ſic ſcribit: *ſicut malum eſt in plus*, id eſt latiùs patet, *quàm peccatum; ita peccatum eſt in plus, quàm culpa. Ex hoc enim dicitur actus culpabilis, vel laudabilis, quòd imputatur agenti. Nihil enim eſt aliud laudari, vel culpari, quàm imputari alicui malitiam, vel bonitatem ſui actus. Tunc enim actus imputatur agenti, quando eſt in poteſtate ipſius, ita quod habeat dominium ſui actus.* Ex quo concludit, *rationem laudis vel culpæ in ſolis actibus voluntariis conſtitui, in quibus idem eſt malum, peccatum, & culpa.* Ceterùm *volunta-*

a In 1.2.q. 21. art. 1.

rium hîc ſanctus Thomas *perfectum voluntarium* appellat: quod idem eſt cum *libero arbitrio:* eóque ſolo in poteſtate, ac dominio actus ſuos habere voluntas dicitur, vt ex eodem [a] ſuprà demonſtrauimus. Quare vt non omne malum eſt peccatum, ſic nec omne peccatum eſt culpa: ſed hoc ſolum, quod ex voluntate, id eſt libero arbitrio, & electione committitur. Potéſtque peccatum dici actio quælibet, quæ *ad vltimum finem non refertur* (vt idem [b] S. Thomas oſtendit) eóque ipſo deficit: nec tamen imputatur in culpam, niſi ex deliberatione, & libera voluntatis electione procedat.

[a] Cap. 3. & 5.

[b] Ib. art. 4.

II. RVRSVS in Compendio Theologiæ, capite CXIX. *Malum* vniuersè ait eſſe *priuationem, & defectum:* idque ſpectari dupliciter: primò *ſecundùm quod in natura ſua conſideratur; vt cæcitas eſt quoddam malum animalis:* Deinde *ſecundùm quod per actionem ordinatur ad finem:* atque hoc modo *malum actionis ad aliquem finem ordinatæ, ad quem non debito modo ſe habet, peccatum dicitur, tam in voluntariis quàm in naturalibus. Peccat enim medicus in actione ſua, dum non operatur conuenienter ad ſanitatem; & natura etiam peccat in ſua operatione, dum ad debitam diſpoſitionem, & formam rem generatam non producit; ſicut cùm accidunt monſtra in natura.* Mox capite CXX, de *defectibus,* quos *morales* nominant, agit; & in iis peccatum verſati docet. *Si igitur in actionibus non voluntariis*, inquit, *ordinatis ad finem defectus accidit, peccatum tantùm dicitur. Si autem in voluntariis, dicitur non ſolùm peccatum, ſed culpa, eo quod agens voluntarium, cùm ſit dominus ſuæ actionis, vituperio dignum eſt & pœna.*

Atque hoc præſtantiſſimus ille Theologus ex magiſtri ſui S. Auguſtini doctrina tradidit. Hic enim peccatum à culpa differre non obſcurè indicat: vt in libro de Perfectione iuſtitiæ, capite ſexto, *ideo eſſe culpam hominis* dicit, *quòd non eſt ſine peccato, quia ſola hominis voluntate factum eſt, vt ad iſtam neceſſitatem veniret, quam ſola hominis voluntas ſuperare non poſſit.*

III. SIC in libro primo Retractationum, capite xv. Qui *neſciens peccauit, non incongruenter*, inquit, *nolens peccaſſe dici poteſt, quamuis & ipſe quod neſciens fecit, volens tamen fecit*, &c. *Quia voluit, ergo fecit, etiamſi non quia voluit, peccauit, neſciens peccatum eſſe quod fecit. Ita nec tale peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non voluntate peccati. Quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum eſt, quod fieri non debuit. Quiſquis autem ſciens peccat, ſi poteſt cogenti ad peccatum ſine peccato reſiſtere, nec tamen facit, vtique volens peccat.* Ibi peccatum aliud à nolente factum, & neſciente conſtituit; aliud à ſciente, & volente. Prius eſt peccatum, ſed culpæ, ac reatus expers: poſterius habet vtrumque. Nam & *fit quod non debuit*, in quo peccati ratio conſiſtit: & quia ſciens volénſque fecit, reus eſt ſupplicij: ideóque culpa dicitur, non alterum, quod eſt tantummodo peccatum.

Sciendum eſt autem duabus rebus conſtare peccatum propriè dictum; quorum alterum Auguſtinus actum nominat; alterum, reatum. *Actus* eſt, quem defectum vocant, ſiue aberrationem ab regula, quæ eſt recta ratio, quam Græci ἁμαρτίαν nuncupant. *Reatus* eſt obligatio, qua quis ob crimen admiſſum luendæ pœnæ eſt obnoxius. Vtrumque cui conuenit, *culpa* dicitur. Nam ſola hæc vt vituperationem, ita pœnam meretur. Quod autem prius tantummodo continet, peccatum, non culpa nominatur. Itaque Concupiſcentiam per Baptiſmum remitti in *reatu*, & manere in *actu*, affirmat [a] Auguſtinus. [a] Lib. 1.
In nondum regeneratis & actu, & reatu manere. Ideo cont. Iul.
peccatum in his, non culpa vocatur ab [b] Apoſtolo. Quippe c. 3. [b] Rom. 7.
hæret adhuc in illis originale peccatum; propter quod *non proprietate voluntatis, ſed origine reos teneri* ait [c] Auguſtinus. [c] Lib. 1.
Qui & hoc vniuersè verum eſſe dicit, quod ad- Retr. c. 15.
uerſus Manichæos in libro de duabus animabus ſcripſerat; *Peccati reum teneri quenquam, quia non fecit quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis, & inſaniæ eſt:* adeóque peccato etiam originali conuenire; *quia ex eius origine te-*

nentur rei paruuli, qui non fecit quod facere potuit, diuinum ſcilicet ſeruare mandatum. Quare peccatum Originale, antequam regeneratione ſoluatur, vera culpa cenſetur, *quia ex illius origine rei tenentur, qui voluntate peccauit, quando libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi non carebat, eique ab opere malo abſtinendi ſumma poteſtas erat.*

IV. Cetera, quæ vel ab ignorantibus fiunt, vel quoquo modo voluntariè, id eſt liberè non agentibus, peccata ſunt, non culpæ; quia nemo ob id pœnam commeruit, quod neſciens fecit. Itaque ſiue fidelis, ſiue infidelis, opus aliquod, ab recta ratione deficiens admiſerit, quod eiuſmodi eſſe neſciret, peccatum fecit, quod culpa non eſt; nec imputatur ad pœnam: quemadmodum a Gen. 21. de Abimelecho rege Geraræ ſcriptura refert, qui vxorem Abraami Saram, *ignorans, & iuſtus*, hoc eſt nulli ob id affinis culpæ, quod ſororem eſſe neſciret, abduxit: Deo inſuper *iuſtum* illum, & *innocentem* in ea re fuiſſe pronunciante. Quæ quidem *imprudentia*, & *ignorantia*, peccatum ſimul, & pœna fuit originalis peccati: ſed culpæ, vti dixi, ac reatus expers fuit.

CAPVT XXVIII.

1. *Vincentij & Armacanæ ſectæ falſa opinio; in eo etiam, quod neceſſe eſt, & vitari non poteſt, adultos homines eſſe culpabiles.* 2. *De gratia ſufficiente. quæ aliquot Auguſtini teſtimoniis adſtruitur.*

I. HVIC Auguſtini, & S. Thomæ; immo Catholicæ fidei decreto obnuntiat Armacani patroni libertus Frodomondus; cuius tanta eſt ſeueritas, vt ob illa etiam peccata, quæ vitari non poſſunt, & ob mandatum qualecumque prætermiſſum, quod obſeruatu erat

tu erat impoſſibile, culpam & reatum ſempiterni ſupplicij miſeris hominibus infligat. Etenim ſine gratia Chriſti nihil rectè fieri, neque legi naturali, ac diuinæ obtemperari poſſe, prorſus exiſtimat. De hoc autem adiutorio gratiæ duo quædam aſſerit ex Patroni ſui doctrina: [a] alterum, nullam, niſi effectum habeat, gratiam eſſe Chriſti: quod *auxilium quo fit*, appellat: auxilium autem *ſine quo non fit*, quam *ſufficientem gratiam* vulgò nuncupant: non eſſe Chriſti, vel noui Teſtamenti gratiam. [b] Alterum, non omnibus etiam Chriſtianis, Chriſti gratiam ſuppetere. quod & inde conſequens eſſe res ipſa per ſeſe docet. Cùm enim non ſolùm infideles; ſed etiam Chriſtiani, innumera, & atrocia quotidie peccata committant, neceſſe eſt ex Armacanis illis duobus effatis, Chriſti eos gratia caruiſſe, nec adiutos ad illa eſſe vincenda irritamenta cupiditatis: quam, ſi adiuti eſſent, proculdubio ſuperaſſent: quoniam adiutorium illud nunquam fructus ſuus, & effectus deſtituit. Plectetur itaque morte perpetua, & æternis ſuppliciis addicetur, qui iuſſus exequi quod impoſſibile ſibi erat (De grandioribus loquor; ne quis paruulos importunè hîc admiſceat) ob idipſum minimè eſt obſecutus. Non capit humanus animus crudelitatem ac barbariem tantam: quæ eo repudianda magis eſt, quòd immerito ſibi auctorem inſcribit Auguſtinum: quem quidem ab hac contagione longè remotum fuiſſe, cùm illa, quæ attigi ſuprà; tum innumera, quæ prætermiſi, eiuſdem teſtimonia demonſtrant.

[a] Vinc. lib. 1. c. 24. pag. 112. & ſeq.

[b] Ib. p. 114. & ſeq. & lib. 2. c. 3. Sect. 4.

II. Ex his autem pauca hoc loco libet adnotare, velut clauſulam velitationis iſtius: in quibus momenti plurimum ineſt, ad *ſufficientis*, vt vocant, *auxilij* adſtruendam ex Auguſtino fidem; atque vt eam deeſſe nulli, cui mandatum à Deo ſit editum, vel inuitus Arauſicanus Lenis agnoſcat.

Auguſtinus in libro de gratia, & libero arbitrio, capite XVI. ita ſcribit: *Magnum aliquid Pelagiani ſe ſcire*

putant, quando dicunt, Non iuberet Deus quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat? Sed ideo iubet aliqua, quæ non poſſumus, vt nouerimus, quid ab illo petere debeamus. Ipſa eſt enim fides quæ orando impetrat quod lex imperat. Hîc primùm cogitandum eſt, Pelagianos de mandatis iis loqui, quæ omnibus in commune propoſita ſunt; vt eſt naturæ lex; à qua cùm nemo ſit exceptus, neceſſe eſt eam omnibus, ſine vllo diſcrimine præcipi. Igitur *à nemine non poſſe fieri legem*, quod Pelagiani dicebant, confitetur Auguſtinus. Nunc operæpretium eſt, ſcire quemadmodum, & quo præſidio freti hoc habeant, vt mandatum exequi poſſint: quòd ipſum ſuppeditari omnibus oporteat: ſiquidem poſſe debent omnes, quibus à Deo lex eſt edita. Reſpondet Auguſtinus, poteſtatem faciendi quod Deus iubet, in eo ſitam eſſe, non quòd gratiam adhuc acceperint, quâ proximè legem impleant; ſed quâ hanc ipſam impetrare queant. Hæc eſt orationis ad Deum fundendæ gratia, & poteſtas: quam alibi idem [a] Auguſtinus breui & ſententioſo dicto ita complexus eſt: *Non igitur Deus impoſſibilia iubet; ſed iubendo admonet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Quam ſententiam Tridentina ſynodus vſurpauit in Seſſione VI, capite XI.

[a] Lib. de nat. & grat. c. 43.

III. QVOCIRCA nemini non eſt parata gratia illa, ſiue *fides*, vt eam vocat Auguſtinus, id eſt affectus orandi. ſi enim alicui ſufficiens auxilium ad orandam, & impetrandam vberiorem illam, & mandatorum executricem gratiam deeſſet, iuberet aliquid Deus, quod ille cui iuſſum foret, facere homo non poſſet. atque ita mandata Dei illi eſſent impoſſibilia; qui eo careret adiutorio, per quod omnibus poſſibilia eſſe cenſet Auguſtinus: nempe orandi gratiâ, qua vis & robur obtinetur ad præſtanda legis officia.

Hæc eſt prima omnium gratia, quæ gratis omninò, ac ſine meritis tribuitur; per quam actuoſa, & præcepti operis efficax altera prouenit; vt ibidem docet Auguſti-

nus his verbis: *Certum eſt enim nos mandata ſeruare ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, vt tantum velimus, quantum ſufficit vt volendo faciamus.* Ex quo voluntas duplex, duplici expreſſa gratiâ colligitur: vna inchoata, & rudis adhuc, qua poſſe facere volumus; altera robuſtior, qua quod volumus poſſumus. Vtramque capite ſequenti manifeſtiùs indicat, ſic ſcribens: [a] *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non poteſt, iam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc paruam, & inualidam: poterit autem, cùm magnam habuerit, & robuſtam.* Tum paucis interiectis, *Et quis iſtam*, ait, *etſi paruam, dare cœperat caritatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?*

[a] Id. de grat. & lib. arb. c. 16.

IV. SECVNDVS Auguſtini locus ex libro de Correptione & gratia, capite ſeptimo, eſt eiuſmodi: *Iuſtior enim videtur excuſatio dicentium, non accepimus audientiam, quàm dicentium, non accepimus perſeuerantiam: quoniam poteſt dici; homo! in eo quod audieras, & tenueras, in eo perſeuerares, ſi velles: nullo modo autem dici poteſt, id quod non audieras, crederes ſi velles.* Igitur qui perſeuerantiam non habuerunt, culpa ſua non habuerunt; quam ſi voluiſſent, haberent vtique. Poterant igitur habere: & hæc ipſa poſſibilitas, gratia eſt ſufficiens, ſiue, vt Apoſtolus loquitur, *ſufficientia*, quæ non ex nobis, *ſed ex Deo eſt.*

Tertius locus ex Sermone CCXLIX de Tempore, eandem paratam & ſufficientem gratiam, quamuis vitio noſtro irritam demonſtrat: vbi de tentationibus diſputat. *Nemo dicat*, inquit, *à fornicatione ſe cuſtodire non poſſe. Fidelis eſt enim Deus, dicit* [b] *Apoſtolus, qui non permittit nos tentari ſupra id, quod portare poſſumus: ſed faciet cum tentatione prouentum. Talis vnicuique homini tentatio datur, ſiue in carnis deſiderio, ſiue in ambitione ſeculi, vel etiam in quacumque tentationis moleſtia, qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio ſuccumbere poterit.* Ergo qui ſuccumbit tentationi, ideo cum opprobrio id facit, quia cum laude illam vincere poterat. Hæc autem poſſibilitas, vt ſuprà

[b] 1. Cor. 10.

Vide Petau. To. 1. lib. 10. c. 16. § 14. & ſeq.

ex Auguſtino demonſtraui nihil aliud niſi gratia eſt.

Idem rurſus in libro ſecundo de peccatorum meritis, & remiſſione capite XVII, *Cùm voluntate*, inquit, *humana, gratia adiuuante diuina, ſine peccato in hac vita poſſit homo eſſe, cur non ſit, poſſem facillimè ac veraciſſimè reſpondere, quia homines nolunt.* Non hæc *facillima*, nec *veraciſſima* eſſet reſponſio, ſi non poſſent. Poſſunt igitur ſi velint: atque vt voluntatem paratam habent, ſine qua velle non poſſunt: ita & gratiam, quia ſine hac adiuuante, vt & ſine voluntate, non poſſunt.

CAPVT XXIX.

Epilogus, in quo querela Vincentij Lenis occurritur de aſperitate Petauiani ſtili.

ET me quiſquiliarum iſtarum iamdudum piget; in quas euerrendas non illam quidem iucundam; ſed neceſſariam hactenus operam contuli: & hîc finem moleſtiæ huius aliquem decreui facere. Quanquam difficile eſt in tot, támque grauibus caſtigandis erroribus adhibere modum orationi ſuæ; & habere in poteſtate iuſtiſſimæ indignationis impetus: cuius, quo longiùs progredimur, eo ſe maiora irritamenta proferunt. Sed abrumpenda tamen hoc loco eſt in immenſum alioquin itura diſputatio noſtra; vbi pauca de Vincentiana expoſtulatione dixero. Queritur homo lenis, ac modeſtus, Nouæ ſectæ parentem, & auctorem cum grege ſuo, inclementer à nobis habitum, & iracundas in illos, acerbáſque voces eſſe coniectas: quas inſuper augendæ inuidiæ cauſſa, noſtris ex libris, vbi ſparſim poſitæ erant ac diſſipatæ, in vnum collegit. Hoc verò illiberale, ac malignum artificium nemo æquus & prudens laudauerit. Quis enim neſcit, genus hoc orationis pugnax, & contentioſum, quod

in refellendo poſitum eſt, niſi neruos, & aculeos habet ad inſtandum, fractum, enectúmque langueſcere? At huiuſmodi, hoc eſt ad bellandum comparata ſcripta illa noſtra ſunt: è quibus vocabula iſta Vincentius non minùs alio digna, quàm eo, in quem erant collata, deſcripſit. Ea porrò ſi, vt ſunt, ſuis diſpoſita locis, & conſerta legantur, multis ex ipſo contextu ſermonis mitigationibus leniri ſentias: minimum vt acrimoniæ; vrbanitatis, & elegantiæ nonnihil habeant. Eadem ab iuncturis, & compagibus reuulſa ſuis, & in vnum congeſta, ſitu mutato, mutant indolem, & aliud ſapiunt. Ita cibis ſale, vel aceto perſperſis iucundè paſcimur: ſalem merum, vel merum acetum nemo ad victum adhibeat. Sic in ſectili pauimento, vermiculatóque opere, teſſellæ ſingulæ ſuis aptæ locis, & connexæ eleganti varietate delectant: ſin eas recisas, & auulſas in aceruum comportes, nihil præter deformia rudera, & verſicolorem glaream reliqui facies. Tale iſtud eſt, quod ad infamandum Petauium Vincentius excogitauit; vt minus, quàm cuperet, dicta leniter ac blandè, variis ex locis per quæ erant diſtributa corraderet, & ſub vnum aſpectum poneret. Quam eius calliditatem, & malitiam minus equidem miror, nec ea multum moueor. Illud potiùs videndum quale ſit, quod magis ægrè fert, ac dolentiùs queritur, nimis me in Armacanorum inſectando dogmate vehementem fuiſſe.

Verùm non eſt quod criminis iſtius notam valde reformidem; in quo vel auctores, vel ſocios habeo innumeros tum doctrina, tum ſanctitate præſtantes, & illuſtres viros, quorum exemplo nos, inſtitutóque tueri poſſumus: hoc eſt antiquos illos omnes Patres, qui aduerſus graſſantes ſuis temporibus nouitates errorum certamen inſtituerunt. Qui cùm in ceteris faciles eſſent, & tractabiles, in hac vna re, diſſimiles ſui, hoc eſt aſperi, & implacabiles fuerunt. Hoc enim præclarè nouerant, quod de peſtiferis id genus hominibus verè ſcripſit auctor grauiſſimus Gregorius [a] Nazianzenus, *Prauos homines leni-*

[a] Naz. ep. 77. οὐ γὰρ δυνατὸν τοὺς πονηροὺς ἐπιεικίᾳ.

tate ac manſuetudine non inflecti. Quod in Apollinariſtis tum primùm prodeuntibus experientiâ comperiſſe ſe dicit, & errorem ſuum fatetur. [a] *Exiſtimabam*, inquit, *fore vt lenitate mea manſuetos, & placidos eos redderem, ac paullatim emollirem: atque hoc mihi ſpe fingebam. Verùm, vt apparet, minimè illud animaduerti, me deteriores illos feciſſe, ac per intempeſtiuam iſtam philoſophiam Eccleſiæ detrimentum attuliſſe.* Iure itaque [b] Ruſticus diaconus affirmat, *Turpe eſſe reuera, & indecens contra aſſerentem peruerſa nos pro veritate frigidiores inueniri.* Et [c] Lactantius Chriſtianos ſcriptores redarguit, qui contraria fidei dogmata refellentes, *neque vim perſuadendi, neque ſubtilitatem argumentandi, neque vllam prorſus acerbitatem ad reuincendum habere potuerunt.* Acerbitatem ecce, hoc eſt τὸ πικρὸν, καὶ στρυφνὸν, vt eſt in Veteribus gloſſis, quod Latinè *aſperum*, & *amarum*, atque *auſterum* ſonat, in refutandis fidei contrariis erroribus requirit Lactantius. Quam ſeueritatis in refellendo perſonam cùm aduerſus gentiles pro Chriſtiana religione certantibus (de his enim ibi præcipuè loquitur) aſſumendam ſtatuat; multò magis ad oppugnandas hæreſes adhiberi eam oportet. Etenim poſterius hoc genus infidelitatis, etſi priore minùs latè patet, eſt eo tamen deterius, ac pernicioſius: vti breui hoc, ſed memorabili dicto, & oraculi inſtar habito, teſtatur [d] Epiphanius. χείρων ἡ κακοπιστία τῆς ἀπιστίας, hoc eſt, *Peruerſa fides infidelitate ipſa deterior eſt.* Cuius rei hanc affert rationem. ἡ μὲν γὰρ ἀπιστία πίστιν λαμβάνουσα διορθώσεται· ἡ δὲ κακοπιστία ἀκατόρθωτος, δυσχερῶς σωζομένη, εἰ μή τι αὖ ἄρα χάρισμα ἄνωθεν ἐπιφοιτήσῃ. Id eſt; *Etenim infidelitas ſuſcepta fide corrigitur: praua fidei deſperata emendatio eſt: quæ ad ſalutem difficilè emergit, niſi ſingularis aliqua gratia diuinitus aſpiret.*

Immo verò, quod etiam atque etiam notandum arbitror, inter hæreſes, perditiſſimæ, ac deteſtandæ maximè ſunt eæ, quæ paruo admodum diſcrimine ab recta & catholica profeſſione diſtant. Siquidem, vt prudenter animaduertit [e] Ambroſius, *vinci illi vel facilè poſſunt,*

[a] Ib. Ἐνόμιζον τῇ μακροθυμίᾳ πρᾴους αὐτοὺς ποιήσειν, καὶ μαλάξειν κατὰ μικρόν. ὡς ἔφρουν καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐπίστευον. ἔλαθον δὲ, ὡς ἔοικα, χείρους ποιήσας, καὶ τὴν ἐκκλησίαν βλάψας τῇ ἀκαίρῳ φιλοσοφίᾳ.

[b] To. 4. Bib. P.P. κ 10. A.

[c] Lib. 5. fine c. 1.

[d] Epiph. in Ancor. p. 13.

[e] Lib. de Diu. Fil. c. 1. quod in Orat. 49. Naz. legitur p. 728.

vel facilè vitari, quorum prima propoſitione omne conſilium peccatorū proditur. At verò hi, quibus multa nobiſcum paria ſunt, facilè poſſunt innoxias mentes, & ſoli Deo deditas fraudulenta ſocietate percutere, dum malorum ſuorum virus per bona noſtra defendunt. Nihil enim periculoſius hiš hæreticis eſſe poteſt, qui cùm integrè per omnia decurrant, vno tamen verbo, ac ſi veneni gutta, meram illam, & ſimplicem fidem Dominicæ, & exinde Apoſtolicæ traditionis inficiunt.

Strenuè igitur, & cùm animi, tum orationis impetu toto propulſanda, vel obruenda potiùs eſt illa fidei & ſalutis inimica peſtis: cuius vel in ſola *ſuſpicione quenquam eſſe patientem* vetat[a] Hieronymus aduerſus Ioannem ſcribens Patriarcham Hieroſolymitanum. a Lib. con. Ioan. Hier. 659. B

Huiuſmodi commotæ, irritatæque pietatis ardor quantus in illis extiterit, quos auctores habere Petauium paullo antè dixi, ſanctiſſimis, grauiſſimiſque Patribus, quæ ad nos peruenerunt illorum ſcripta fidem faciunt; vt Ignatij, Irenæi, Clementis, Athanaſij, Epiphanij, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, Baſilij, Gregorij Nazianzeni, Nyſſeni, Cyrilli; &, ne ſingulos appellem, omnium ferè, qui contra nefariarum hæreſum portenta, ingenij, & eloquentiæ arma ſumpſerunt. Quorum libri probris, & conuiciis, ac mordacibus, & aculeatis vocibus, ſententiiſque ſcatent; dum errorum, ac ſectarum artifices ipſos non minùs, quàm eorum falſa dogmata, non parcè, ac molliter, neque ſumma, vt ita dixerim, cute vellicant: ſed acuta, & penetrabili acie ſtili cruentant, & lacerant.

Tales enim ad opprimendam vitij, ac mendacij labem, veritatis eſſe, ſapientiæque ſermones admonet [b] Syneſius; nempe ἀῤῥενωπούς, καὶ σεμνούς, καὶ ἀστεμφῶς ἔχοντας, hoc eſt *mares, & graues, ac rigidos.* Ἀλλ' εἴπου παρείχοι καὶ λυπήσειν ἀνατείνονται, καὶ ἀπειλοῦσι δήξεσθαι τὴν καρδίαν, οὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέσην, εἰ ἄρα τις αἰσθεὶς ὠφελήσοιτο. Id eſt, *ſicubi facultas data fuerit, moleſtos fore ſe, & cor ipſum non ſe ſtrictim duntaxat eſſe puncturos:* b Orat. de reg. init.

ſed ad imum vſque penetraturos minantur : ſi ea moleſtia cuipiam prodeſſe queant. Denique *ſunt*, inquit, παιδαγωγοί τινες ἀτεχνῶς σωφρονισταί, καὶ βαρεῖς ἐντυχεῖν, hoc eſt *ſeueri quidam in caſtigando pædagogi, & in congreſſu moroſi ac difficiles.*

Quod ſi quis iſtud ipſum, quod ex Petauij, & Ricardi lucubrationibus fecit Vincentius, ex illorum quos dixi, Patrum commentarijs liberiùs, & aſperiùs dicta decerpſerit, ea ſic congeſta, ſupra vſitatum indicis modum, in ingens, atque amplum volumen excreſcent.

Iraſceris Petauio, ac Ricardo, Rodomonde Vincenti, & quiritando publicam imploras fidem, quòd in Armacanos, hoc eſt in hæreſim veſtram, & vos eius principes, & anteſignanos commotiores fuerint. Non ferunt auriculæ tuæ ſub hoc elogio traduci Nouum, & hæreticum dogma, appellaríque, *opiniones portentificas, canoras nugas, interpretationes malitioſas, calumnias inſidioſas, inſulſas nouitates, ineptas fabulas.* Diſplicet tibi, ſectæ illius θιασώτας audire, *libertatis euerſores, liberi arbitrij corruptores, nouæ libertatis architectos, amore nouitatis excæcatos:* & quod caput eſt, πλχῖνας, quod tu homo Græcè valde doctus *malo ſpiritu afflatos* interpretaris: de quo paullo pòſt dicam.

Tu igitur ob illa, & eiuſmodi alia, quæ in hæreſim veſtram meritò iactata legeras, exarſiſti protinus iracundia; neque continere ſtomachum tuum, vel *lenitatis*, quam ſponte tibi indideras, mimum, ac perſonam ad finem vſque ſeruare potuiſti. Itaque ambas iratus buccas inflaſti; ac cùm alia nimis iracundè; tum hæc ſanè horrenda iecisti: [a] *Quis veritatis ignarus non homines, ſed hominum moſtra eos eſſe, ex Canibalis, aut montibus Riphæis hûc aduecta non putet?*

a Vincent. Præf. lib. 2, p. 164.

Quid ſi hæreſim veſtram non illis, quæ in Indiculum redegiſti, tolerabilibus vtique dictis, & vſitatis notaſſent illi iſti, quos *Canibalos, & ex montibus Riphæis aduecta monſtra* nominaſti; ſed iiſdem vſi in Armacanos, id eſt hære-

hæreticos eſſent, quæ antiquiſſimi, & ſanctitate, ac doctrina celeberrimi Patres vſurparunt? Quid ſi *vaniloquos, mentis ſeductores, Chriſtum mercantes, verbi Euangelici caupones, ſycophantas, fructus mortiferos, progeniem maledictam, inimicos crucis Chriſti, feras homicidas, ſementem Diaboli nequam, cippos, & ſepulcra mortuorum, ſerpentes, dracunculos ſquammoſos, aſpides, baſiliſcos, ſcorpiones, lupos, & ſimias*, & cetera eiuſdemmodi illos nominaſſent, quæ in epiſtolis ſcripſit Ignatius? Quid ſi *viperas, ſtelliones, ſcorpios, ceraſtas, aſpidogorgonas, lacertos, bicipites ſerpentes, venenatos crabrones, dipſadas, bupreſtas, ſcarabaos, ſepticipites hydras, cantharidas, efferatiſſimas beluas*; vocarent? quæ quidem, & iis plura in Nouorum auctores dogmatum contorquet Epiphanius. Quid ſi Athanaſium imitati, illorum *patrem* dicerent *Diabolum*? ſi eoſdem *ad omnem impietatem proiectos, hypocritas, nullo pacto Chriſtianos; immo Chriſtomachos, dæmonum ſimiles, apoſtatas, latrones*; innumeris denique aliis vocabulis appellaſſent, quibus idem in hæreticos deſæuit Athanaſius?

Poſſunt ſimilia quamlibet multa Patrum dicta commemorari, quibus, tanquam ſpiculis, & præacutis iaculis, ſuccreſcentes hæreſes, cum earum repertoribus confixerunt. ſed in paucis iſtis ſpecimen dediſſe ſufficiet.

Hîc tu mihi, Vincenti, forſitan occurres; ab antiquis illis fidei Catholicę defenſoribus, talia in hæreticos probra & conuicia meritò eſſe coniecta: In vos autem, veſtrámque ſectam minimè conuenire, qui nec hæretici eſtis; & pura, ſinceráque Auguſtini decreta repræſentatis: [a] cuius *profundiſſimæ doctrinæ lucidiſſimam facem* veſter ille *accendit* antiſtes, in quam ex tenebricoſo illo *profundiſſimæ doctrinæ* ſpecu *oculos attollunt* identidem myſtæ, & conſecranei tui, ne vertigine tentati in præceps ruant.

[a] Vinc. lib. 2. p. 119.

Ain' tu verò? Non ſunt hæretica, quæ ex Lutheri, Caluini, ceterarúmque peſtium venenis φιλοπόνηρος(?) illo Iprenſis Auguſtinus expreſſit? Non eſt hæreticum, liberum hominis arbitrium dicere cum ſolo pugnare vio-

lento; cum eo verò, quod neceſſarium eſt, nec aliter fieri poteſt, conſiſtere? Quam quidem opinionem S. Thomas *hæreticam* olim eſſe iudicauit. Non eſt hæreticum, aſſeuerare, Legem à Deo per Moſem Iudæis datam, ex profeſſo fomentum, ac præmium terrenæ, ac vitioſæ cupiditati promiſiſſe? Non eſt hæreticum, negare gratiam vllam ſufficientem à Deo ſubminiſtrari, qua bene, ſi velint, agere homines, & peccata vitare poſſint? Non eſt hæreticum, affirmare Deum ad ea facienda homines præceptis ſuis obligare, quæ præſtare nequeunt? Quod ex proximè antecedente dogmate neceſſariò eſt conſequens. Quid illa? Parúmne ſunt hæretica, Amorem concupiſcentiæ, quo in Deum feruntur homines, eſſe vitioſum, & peccato contaminatum? Item, Attritionem ex gehennæ timore conceptam, in vitio, ac delicto eſſe ponendam? Tum hoc etiam inconſtanter ab Armacano dictum, & iſti contrarium; Eundem gehennæ metum, etſi bonus ſit, & ad peccatum delendum vtilis, atque à Deo, & Spiritu ſancto proficiſcatur, tamen ex Chriſti gratia minimè fieri? Aut iſtud, ignorantiam, quam inuincibilem vocant, à culpa non excuſare? Si hæc pauca de multis raptim & tumultuariè collecta de magiſtri tui libris ac tua, Vincenti, *theriacâ*, dogmata hæretica non ſunt, quid hæreticum appelles non video. Certè ſana & catholica nemini ſano, & catholico videri poſſunt, cùm tot Romanorum Pontificũ decretis notata, & inter *hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas ſententias* relata, damnatáque fuerint. Extat hac de re P j V Conſtitutio, quam Gregorius XIII, & Vrbanus VIII Pontifices ratã poſtea nouis decretis eſſe iuſſerunt. Quorum ad eludendam, labefactandámque vim quas non artes, ac præſtigias hactenus adhibuiſtis! Sed de calliditate, vel contumacia potiùs veſtra, quæ hæreticam prorſus indolem ſapit, déque ſubdolis interpretationibus, quibus contra ſupremam auctoritatem ad hanc vſque diem repugnatis, nihil hîc attinet dicere; præſertim cùm ea res, veſtráque

illa fraus ſic aliorum opera ſcriptíſque patefacta, illuſtratáque ſit; nihil vt ad iſta noui, indictíque poſſit accedere. Hæc ad purgandam ſtili noſtri in vos acerbitatem perorandа duxi, *Vincenti*, quæ vel iniquiſſimis cenſoribus probaturum me eſſe confido. Quod ſi durus, ac moleſtè querulus nihilominus eſſe pergis: certè, quod reliquum eſt, in te, exemplúmque tuum intueri iubebo; & hoc cogitare, quàm ſit indignum, eam te moderationis, ac patientiæ legem aliis ferre, quam tibi ipſe non præſcribas.

Enimuerò feſtiuus, ac lepidus es homo, Vincenti. Tu in aditu ipſo theriacæ tuæ longam explicaſti querimoniam de Petauio, & Ricardo, & in ſcribendo aſperitate amborum, & iracundia: quam etiam diſplicuiſſe narras *viris eruditis veritatis conſcius*, qui *negabant ſe vix vnam Ricardi paginam ſine ira, & flamma, ac libri è manibus abiectione, poſſe legendo percurrere.* Addis, *te plauſtra denique conuiciorum, quæ in illum ſanctum & erudititiſſimum Epiſcopum* (Illum nempe, cuius librum, *cui titulus eſt Auguſtinus, multas ex propoſitionibus* olim ab Romanis Pontificibus *pro hæreticis, erroneis, ſuſpectis, temerariis, ſcandaloſis & in pias aures offenſionem immittentibus damnatas continentem & renouantem*, ſub excommunicationis pœna *legi, ac retineri* vetuit nuper Vrbanus VIII, approbante, qui nunc eandem ſedem obtinet, Innocentio X) quæ igitur in illum, pariter ac vos *Petauius, & Ricardus iecerant*, ea tibi *regerere nec otium, nec curam fuiſſe* profiteris. *Sciebam quippe*, ais, *infirmitatis ſignum, & feminarum morem eſſe, vt ſuperatæ ad conuicia conuertantur; & à S. Hieronymo audieram: Maledicentibus remaledicere, nihil prodeſſe ad cauſam.* Cùm hæc tam magnificè lectoribus tuis de te, ac ſcribendi genere inſtitutóque tuo pollicitus eſſes, vbi ad rem veniſti, omnium illorum, ac tui ipſius oblitus, in illud ipſum *infirmitatis ſignum, ac feminarum morem* relapſus es, *vt maledicentibus remalediceres, ac plauſtra conuiciorum* in eoſdem, à quibus erant iacta, *regereres*, αὐτῷ τῷ μέτρῳ.

a Vinc. Præf. ad Lect. p. 5.

ἐ λώϊον, vt Heſiodio præcepto morem gereres. Relege theriacam tuam, & quanta ibi ſint in Petauium, & Ricardum ἀλαζονεύματα, maledicta, conuicia, dicteria, ſcommata in illos iacta recognoſce. Quæ quidem tuo vſus exemplo in ſubiecto Indiculo collecta deſcribam.

Vincentij Lenis, id eſt Liberti Frodomondi Louanienſis Doctoris, modeſtiæ ſpecimen ex illius libro, qui Theriaca inſcribitur.

PRIMVM libri titulus ipſe conuicio non vacat. Nam *theriacam, aduerſus Petauij, & Ricardi libros* proſcribere, quid aliud eſt, quàm *venena* illorum libros eſſe dicere, & auctores ipſos pro venenariis, & maleficis traducere? Iam vtraque Præfatio primi ſcilicet, ac ſecundi libri tota eſt διασυρτική. In priore, Petauianam eloquentiam ludibrio habet homo latinitatis in ſcribendo ſpurciſſimæ. In poſteriore, Petauij ac Ricardi mores ſatirico felle perfundit. Cetera per ſaturam congeſta ſunt eiuſmodi.

Philoſophia Petauij, & Ricardi pſeudoperipatetica: Petauij & Ricardi crepitacula, quibus S. Auguſtinum, & veritatem circunſtrepunt: ambo in vertiginem, & errorem inciderunt; Ixiones *nubem pro veritate amplexantes. Vehementer Petauius fallit, & fallitur: perpetua eius hallucinatio: Ambo in aduerſarios ſuos ſpumea lingua depluunt, flammea ira detonant: genius & conſilium gladiatorum iſtorum: ſexcenta ſimilis flamma ſplendida Petauij bilis expuit. Quis te genius à mente tua, ſic derepente alienauit? Quis veritatis ignarus, non homines, ſed hominum monſtra eos eſſe, ex Canibalis, aut montibus Riphæis huc aduecta non putet? ferox & maſculus es, mi Ricarde.*

Iſta ignorantia craſſa nebula, in qua duo illi homines perpetuo ambulant, errare pleraque omnia eos fecit, quacumque errauerunt, & delirauerunt. Dura tua menti fortiter hæc impri-

me Ricarde. Similes Adrumetini Reuerēdi Patris Molinæ. Item de Ricardo, *Vis verbum vnum, ſed valdè verum audire? Omnes lectioni S. Auguſtini pauliſper aſſueti vident tirocinium tuū hìc eſſe, nudiuſtertius cœpiſſe cum legere; & vt nemo animoſulus, ſicut tu es, facilè imaginatur alium ſe potiorē eſſe, in breui tua clepſydra longam & pertinacem illius Reuerendiſſimi Epiſcopi diligentiam voluiſſe metiri.* Obſeruetur hoc Frodomondi perinde contumelioſum, ac ſermonis incondita barbarie viroſum maledictū. Pergit deinde: *Itaque, mi Ricarde, diſce poſthac ſpecioſius, & credibilius mentiri: &, ſi me audis, ingenioſam Ouidij Naſonis Metamorphoſim leges, & imitabere, vt te doceat magis conſequenter fabulari, & rebus vaniſſimis colorem aliquem, & veriſimilitudinem aſpergere. Ricardus & Petauius furioſè aſſultant. Et vt magis mireris, ac Ricardi cæcitatem videas. Peſſima tua cauſa talibus indigebat teſtibus, vt fieret dignum patella operculum. Nec Ricardi ſtoliditas hìc ſtetit. Neſcio an riſu crepare debeam cum Democrito. Quis enim veritatis oculis hanc rem intuitus, non defleat hominum aliàs eruditorum cæcitatem, & iudiciorum deprauationem, vbi ira, inuidia, aut ſequior affectus intellectum eorum obnubilat, & præcipitat? Quàm falſum, & puerile eſt quod fabularis! Legat te quiſquis volet, & vacat, probationis tuæ illicò frigus, & nugas videbit. Quæ omnia te indigna, puerilia, & ſtulta ſunt. Hæc eſt illa tam clamoſa hodie Petauij philoſophia, ex philoſophorum huius ſeculi imaginatione figurata. Si me medicum conſulant, dilutius poſthac bibent; aut, vt Carneades, bilem expuent candido helleboro. Tota Petauij, Ricardi, Suarez, Molinæ, Leſſij, Raynaudi diſputatio videtur mihi fermè eſſe de lana caprina, & quærere nodum in ſcirpo. Theologorum commune placitum ſophiſtica adulteratione infamat Ricardus. Velle autem ſimilibus ventis, librorum ſuorum molem inflare, nonne eſt hominum, qui in talibus parergis & nugarum diuerticulis tempus, & paginas perdunt?*

Diſce aliis telis, Ricarde, non putridis iſtis pomis nobiſcum & cum S. Auguſtino μιλομαχεῖν. *Veterem ſuum, & confutatiſſimum errorem errat Petauius.*

Hæc ſunt modeſtiſſimi hominum Vincentij, & cùm maximè lenitate vtentis ſua, in Petauium, & Ricardum dicta clementer, & humaniter. Quæ ſi quis ad illud referat, quod in vtriuſque libri Præfatione ſponte ſua denuntiauit, ſe abſque conuiciis, & acerbitate reſponſurum illis ambobus eſſe; non poterit, quin & tantam rideat leuitatē hominis, atque à ſuis cogitatis, decretiſque discordiam: & os illius miretur, qui quam in aduerſariis ſuis reprehendit aſperitatem, & impotentiam, hanc in eodem ipſo, vbi reprehendit, libro, non imitatus modò fuerit, ſed etiam longo interuallo ſuperarit.

Age enim quid eſt in Ricardi, & Petauij libris, quo ſe, ſuóſque maximè violatos, & offenſos conqueri poſſit, quod non in eos acerbiùs, iracundiúſque retorſerit? Eſt tamen, inquit, vnum atrox inter cetera, & intolerabile maledictum, quòd Armacani ſectatores Græco vocabulo πελχῖνας Petauius appellet: quod ille *malo ſpiritu afflatos* interpretatur. Offendit eadem illa vox & Armacani defenſorem noſtratem in Apologetico ſecundo; in quo proteruè, ac parum pudenter in D. Habertum inuectus eſt, tunc cathedralis Eccleſiæ Pariſienſis Theologum, nunc Vabrenſem Epiſcopum, virum pietate ac doctrina longè præſtantiſſimum. [a] In illo libro de πελχῖνας vocabulo μαίνεται ὑχὶτ' αἰεχπῶς: ac *veneficum*, aut *dæmonem* interpretatur. Et ex Græcæ linguæ ſcriniis reconditiorem vocem petitam à me eſſe dicit, vt duplex illud conuicium ſub vno nomine in Armacanum iacerem. Atqui non tam arcanum, aut exquiſitum vocabulum iſtud eſt, nec tanto ſtudio ex interiore helleniſmi copia repetendum: ſed eiuſmodi, vt ſolos linguæ iſtius tirones abſterreat. Ac ridiculum prorſus vtrique hoc illi contigit, Anonymo ſcriptori Apologetici, & Theriacæ Vincentio. Ambo iſta voce perculſi cùm de vi eius & proprietate Lexica ſua conſuluiſſent, nihil præterquam quòd inibi extabat, expromere de illa voce potuerunt. Et neſcio quo caſu accidit, vt Vocabulariorum auctores,

[a] Apolog. lib. 2. c. 15. p. 222.

etiam accurati & eruditi, velut Theſauri locupletiſſimi ſcriptor Stephanus, eas ſolas notiones perſecuti ſint quas illi ſolas attigerunt. Verùm præter hos, etiam φθονεροὺς, καὶ ψογεροὺς ſignificari auctor eſt Euſtathius, ad Iliadis librum nonum pag. 772. hoc eſt *inuidos, & obtrectatores.* Hoc ſenſu tum in Oratione quarta Themiſtius: tum Syneſius epiſtola CLIV nomen illud vſurparunt: & eorum nos imitatione τελχῖνας haud inſcitè vocauimus homines illos; quorum ſectam, ac diſciplinam non aliunde ſciunt omnes, quàm ex odio & inſectatione diſſimilium ſui, & inuidia eſſe conflatam.

Satis arbitror pro catholico dogmate ad huius oppugnatricem Vincentij theriacam eſſe reſponſum. Quod ſi cui breuius, quàm vel pro argumenti copia; vel pro mole aduerſarij Operis feciſſe videor; velim ambo iſta lègat, inter ſéque componat: tùm ſciet profectò, ſi res ex Vincentiani libri merito penderetur, nihil ad hunc refutandum pluribus; ac ne noſtris quidem illis fortaſſè paucis opus fuiſſe.

Emendandum in hoc libro.

Pag. 13. *linea* 30. *pro* commentum, *ſcribe*, mendacium.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

CAVTVM eſt auctoritate Regis, ne quis in Regno ſuo aliiſve locis ſuæ ditioni ſubditis, intra decem proximos annos, librum qui ſic inſcribitur, DIONYSII PETAVII *Aurelianenſis è Societate* IESV *Elenchus Theriacæ, &c.* abſque SEBASTIANI CRAMOISY Regis & Reginæ Regentis Architypographi permiſſu imprimat aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui ſecùs fecerit multa indicta, prout ampliùs in diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Pariſiis die 4. Nouembris 1647. Sic ſignatum, De mandato Regis,

CEBERET.

APPROBATIO PROVINCIALIS.

EGO STEPHANVS CHARLETVS *Societatis* IESV, *in Prouincia Franciæ Præpoſitus generalis facultatem concedo, vt liber cui titulus eſt,* Elenchus Theriacæ Vincentij Lenis, *à P. Dionyſio Petauio compoſitus, & trium eiuſdem Societatis eruditorum virorum iudicio approbatus typis mandetur: in quorum fidem has literas manu mea ſubſcriptas meíque officii ſigillo munitas dedi. Flexiæ 20. Octobris 1647.*

STEPHANVS CHARLETVS.

VA1
1529113

163
B
6

1